

HLASY

katolického spolku tiskového.

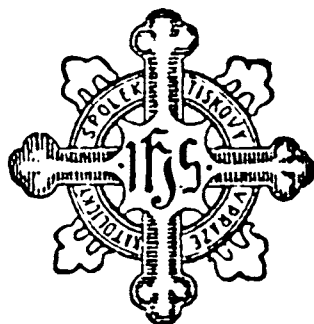
Ročník 42.

Číslo 3.

Václav Tumpach:

Z KNIHY ŽIVOTA.

ŘADA III.

V PRAZE 1911.

Nákladem Katolického spolku tiskového. — V komisi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla.
Členské příspěvky a předplatné nečlenů přijímá
Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustava Francla
v Praze I., Melantrichova ulice č. 536.

Cena 1 K 10 h.

Hlasý katol. spolku žiskovéh

Členský příspěvek a předplatné nečlenů obnáší ročně i s pošt
zásilkou 2 koruny.

 Posud možno obdržeti v Cyrillo-Methodějském knih
kupectví Gustava Francla v Praze:

R. 1871. 1872. jest úplný. Cena ročníku 1 K 60 h.

R. 1879. Č. 1. S Bohem či bez Boha. Nakreslil Dr. Karel
Lev Řehák. 72 h. — Č. 2. Zásluhy duchovenstva o české
školství. Nastínil Jan Ježek. 56 h. — Č. 3. Zlato a pozlátko.
Napsal V. Pakosta. 44 h. — Č. 4. Lenka z pohodny. Napsal
J. Souhrada. 76 h. — Č. 5. Otevřené oči. Napsal E. Brynych.
36 h. — Č. 6. Počátky křesťanství mezi Slovy. Napsal J.
Ježek. Část I. Slované jižní. 48 h. — Úplný ročník 1 K 60 h.

R. 1880. Č. 2. Lhota dvořácká, Lhotou žebračí. Obrázek
ze života v době nejnovější. Vypravuje J. Ehrenberger.
44 h. — Č. 3. Kněz Jan. Napsal Josef Souhrada. 80 h. —
Č. 4. Schovanka. Povídka z doby a pro dobu novější. Napsal
J. Mergl. 50 h. — Č. 6. Upomínky z cest života. Vypravuje
J. Dolenský. 48 h. Neúplný ročník 1 K 20 h.

R. 1881. Č. 1. Pouť. Povídka od T. Hájka. 50 h. —
Č. 2. Listy zvadlé. Sebral Dr. Karel Lev Řehák. 48 h. —
Č. 3. Odplata zrady. Vypravování dějepisné od T. Hájka.
40 h. — Č. 3. Třtina na větru. Povídka. Napsal V. Pako-
sta. 30 h. — Č. 5. Diamantek. Povídka ze vsi. Napsal Ed.
Brynych. 40 h. Úplný ročník 1 K 60 h.

R. 1882. Č. 1. Pouť Slovanů do Říma ke dni 5. července
L. P. 1881., kterou spolu vykonal i popisuje Th. Dr. Karel Lev
Řehák. Díl I. 90 h. — Č. 2. Totéž. Díl II. 1 K 10 h. — Č. 3.
a 4. Kalich utrpení. Povídka z počátku válek husitských od
F. Vacka. — Člověk bez náboženství. Dle starého německé-
ho spisu vzdělal J. B. Podstránský. 72 h. Úplný ročník
1 K 60 h.

R. 1883. Č. 1. Zábořský vladyka. Historická povídka od
V. Beneše Třebízského. Cena 50 h. — Č. 2. Lepší
čest než důstojenství. Napsal F. Caballero. Ze španěl-
štiny přel. Fr. Pohunek. 56 h. Cena těchto 2 čísel 80 h.

R. 1889. Č. 1. Naši přátelé. Obrázky ze života lidumilů
a spolků lidumilných. Podává Karel Kramář. 50 h. —
Č. 2. Z našeho kraje. Obrázek z počátku šestnáctého stol. Od
Boh. Brodského. 80 h. — Č. 3. František de Paula kardi-
nál ze Schönbornů, kníže-arcibiskup Pražský. Napsal Dr. Kl.
Borový. 40 h. Cena těchto 3 čísel 1 K 10 h.

R. 1890. Č. 1. časové obrázky. Kreslí J. Ježek. 1 K. —
Č. 2. Pro víru oteckou. Dějepisný obraz. Napsal Al. Dostál.
60 h. — Č. 3. Hlasatelé svobody. Tři obrázky z naší doby.
Napsal Boh. Brodský. 1 K. — Č. 4. Dobré vychování,
základ štěstí. Povídka ze života řemeslnického od M. Kame-
náře. 60 h. Úplný ročník 2 K.

R. 1891. Č. 1. Hradišský zeman. Napsal A. Dostál. 60 h.
— Č. 2. Nevěřící věřící. Tři obrázky z naší doby. Napsal B.
Brodský. 1 K. — Č. 3. Nástin svobodného zednářství. Dle

Ročník XLII.

Číslo 3.

HLÁSY

katolického spolku tiskového.

VÁCLAV TUMPACH:

Z KNIHY ŽIVOTA.

ŘADA III.

V PRAZE 1911.

Nákladem Katolického spolku tiskového. — V komisi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla.

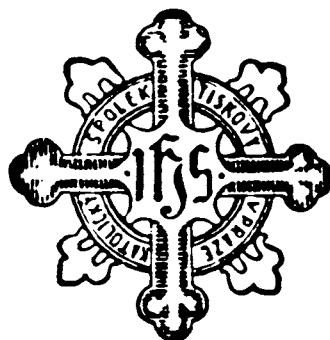
Z KNIHY ŽIVOTA.

Několik obrázkův.

ŘADA III.

Z polského vybral a podává

VÁCLAV TUMPACH.

V PRAZE.

NÁKLADEM KATOLICKÉHO SPOLKU TISKOVÉHO. — V KOMISI
CYRILLO-METHODĚJSKÉHO KNIHKUPECTVÍ GUST. FRANCLA.

1911.

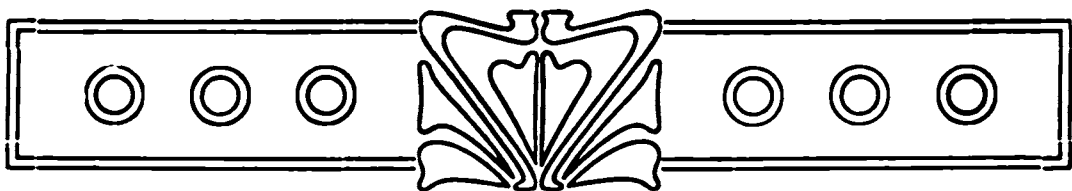
Tiskem „Politiky“ v Praze.

Svému švakrovi

*Karlu Pošmurnému,
faráři v Mýtě,*

věnuje

V. T.

Modlitba za Bismarka.*)

Obrázek ze života Poláků v Prusku od Maczkowského.

„Maminko, já zítra nepůjdu do školy!“

„A proč?“

„Protože zítra se nevyučuje. Jsou Bismarkovy narozeniny.“

„Bismarkovy?“

„Ano! — Učitel nařídil, aby se každý svátečně oblékl, jest prý to veliký svátek. Bismark slaví zítra osmdesáté narozeniny, které budou po celé říši neobyčejně oslavovány.“

Místo odpovědi vydralo se z prsou hluboké vzdechnutí jako sténání, načež nastala chvíle hlubokého ticha.

Rozmluva tato vedena byla v jizbě chudobné chatky, která postavena byla na konci vesnice za plotem statku, jenž náležel Bartoloměji, nejbohatšímu hospodáři ve vsi, a byla určena pro jeho čeleď. Jizba byla nízká, o jednom okénku, a měřila sotva několik čtverečních metrů; otevřený komín byl pecí a spolu i kuchyní; slovem byla to jizba, jakých plno v polských vesničkách. Zařízena byla prostě, chudě: stůl,

*) Kníže Otto Bismark narodil se r. 1815; byl ministrem zahraničních záležitostí a pruským ministersk. předsedou. Od r. 1871 kancléřem císařství německého; zván byl „železným kancléřem“, neboť „krví a železem“ — jak sám pravil — hleděl dojiti cíle, užívaje k tomu prostředků nejrozmanitějších; zemřel r. 1899.

několik židlí, na stěně obraz Matky Boží a Ukřižovaného Spasitele, pod oknem truhla pomalovaná květy na modré půdě, pod komínem několik hrnkův a v polici mísa, několik hliněných šálků a cínových lžic; v koutě stála chudičká postel. Na té ležela bledá, vyhublá žena, jejíž tvář jevila stopy oné strašné nemoci, která oběti své dlouho rdousí v bolestném objetí, nežli je do hrobu uloží a často jako na výsměch klamným ruměncem zdraví a síly barví jejich líce. Leč u této nemocné ruměncem již nadobro se ztratil, postoupiv místa svého bledosti mrtvoly, kteráž vstila blízký konec. Ostře odrážely se od ní havraní černé vlasy, které v nepořádku vyhlížely zpod starého čepce, a černé brvy a oči, planoucí chorobným leskem, s nímž často shledáváme se u souchotinářů. Stáří nemocné těžko bylo odhadnouti; nemoc rysy jejího obličejě příliš již změnila; jediné barva vlasů, neprokvetlých dosud jedinou šedinou, dala tušiti, že nemocná čtvrté desítky ještě nedokončila. Za mládí musila to býti žena k pomilování; dnes přirozeně z bývalé krásy kromě pravidelných rysů a velikých výrazných očí nic nezbylo. Ruce, již jen kost potažená bledou, měkkou, téměř průhlednou kůží, položeny měla na peřině a držela v nich černý růženec se žlutým, mosazným křížčkem. V této chvíli oči nemocné obráceny byly v levou stranu lůžka, kde stál sporý třináctiletý chlapec, chudě, ale čistě oblečený. U stolu seděla o rok mladší dívka; loupala brambory k večeři. Březnové slunce chýlilo se k západu; jeho poslední zlaté paprsky, prodravše se zelenými skly okénka, duhovým odleskem zalily obličej nemocné. Kdo by se byl jí povšimnul v této chvíli, byl by hned poznal, kterak se v ní zračí netoliko veliká bolest tělesná, ale hlubší ještě bol duševní.

Chlapec stál, oči upřel na tvář matčinu a čekal na odpověď.

Po chvíli nemocná z hluboka zakašlala, načež v jejích prsou ozvalo se sípění. Když to ustalo, ozvala se slabým hlasem:

„Přec jen musíš jíti, nebo by tě znovu udali, a z čeho bych já ubohá zaplatila? Dost ještě, že Maryšce dovolí, aby mne ošetřovala. Musíš jít, Stachu, ať jsou Bismarkovy narozeniny. Můj Bože!“ — dodala po chvíli a dvě veliké slzy svezly se jí po tváři; — „jak dlouho ten člověk žije! A naši tak brzo zemřeli! Oh, má on je na svědomí, má! Však bude se z toho zodpovídati před Bohem, i z naší bídy! Ale ty, synku, do školy jíti musíš, neboť kde bych já ubožák vzala, abych za vás platiti mohla...“

Raději bych šel do práce k Bartolomějovi; vydělal bych zase nějakou zlatku, abyste měla na omastek. Když nebudete míti peněz na pokutu, že jsem nebyl ve škole, nemohou vás přece zavřít, když vás Pán Bůh takovou nemocí navštívil!“

„Což oni dají na lidskou bídu a nemoc!?“ — odpověděla nemocná, a hlas její byl samá hořkost. — „Řeknou, že tak tomu chce zákon, který vydal Bismark na polský lid, seberou všecko, co máš, a i nemocného do vězení zavezou. Dost už nachodili se do naší chatky, dost pobrali nám majetku, až konečně přivedli nás na žebráckou hůl. Však i otce tvého nemocného zavezli do vězení a nepustili, až umřel; teprve potom dovolili mi, abych si jeho mrtvolu odvezla! . . . Oh, ten Bismark, ten Bismark!“

Tu celé tělo nemocné křečovitě se zachvělo, ruce mocněji svinuly se kolem mosazného křížku a z prsou vydralo se hlasité, chraptivé vzlykání. Slzy stékaly po její bledé, vyschlé tváři.

Děti s křikem a pláčem přiskočily k lůžku matčinu.

„Neplačte, maminko!“ — volala v slzách malá Maryška; — „neplačte, srdce mně to trhá. Stáša

půjde do školy, však Pán Bůh slituje se nad námi; jen neplačte, nemůžeme vás tak viděti!“

„Půjdu tedy do školy, ať se děje, co děje! Jenom neplačte, maminko drahá!“ — vzlykal Stáša a uchopiv bledou ruku nemocné matky, horoucně ji líbal.

Nemocná zdvihla druhou ruku, jakoby ji položití chtěla na hlavu synovu, ale síly jí toho nedovolily. Sklesla jí na peřinu; jenom oči její spočinuly na dětech, a v očích těch zračilo se tolik mateřské lásky, že jediný jejich pohled stačil za sta něhyplných slov.

Pomalů uklidnili se všichni tři. Matka zakašlala opět, načež první promluvila:

„Věděla jsem, Stášo, že mne poslechněš a půjdeš; jsi dobré dítě a nechceš, aby matka tvou vinou ještě více trpěla. Bylo by dobré, kdybys zase něco vydělal, máme již přes týden jenom brambory se solí, ale chci raději hlad trpěti, jen aby mně znovu do stavení nepřišli. Když je vidím, staré rány se jitrí, srdce puká mi bolestí. Ať mně již tedy dají pokoj, a když už tolik mně vzali, nechť aspoň klidně mne nechají zemřít. Však již to asi dlouho trvati nebude, milé děti! Ale neplačte!“ — dodala živě, vidouc, že děti znovu začínají vzlykati; — „neplačte! Taká už je vůle Boží. Když mne nebude, Bůh sám vás ochrání a zahynouti vám nedá. Dokud ještě žiji a hledím na vás, těším se, že dal mi Bůh k potěše v nouzi tak hodné a poslušné děti. Ty, Stášo, sám se již dobře uživíš, když tě na sv. Michala propustí ze školy: u Bartoloměje najdeš práci i stravu; a Maryšku on také k sobě vezme, slíbil mně to. Právě proto musíš zítra do školy, neboť by tě potom za trest nepropustili na sv. Michala a ty bys pak byl Bartolomějovi na obtíž. Já již tvé pomoci tolik nepotřebuji, ale pro vás bude lépe, když aspoň jeden dovedete chléb vydělávati“

„Ale maminko, mne oni déle ve škole zdržovati nebudou, jako to udělali Bartolomějovu Frankovi, který proto přes čas do školy musil choditi, že z němčiny slova nerozuměl, po německu mluvití nedovedl, ačkoli jej trestali den co den . . . Já německy umím a že hned po sv. Michalu mně bude čtrnáct let, musí mě ze školy propustiti.“

„K tomu jich nikdo přinutiti nemůže, nikdo! Bismark může dělati, co se mu zlíbí, ale my ubožáci musíme jen pěkně poslouchat a trpět. Snad je tak vůle Boží!“

A kterak jen Pán Bůh může dovoliti, že naši lidé tolik musí trpět, kdežto on, který tolik lidských životů utratil, tak dlouho žije, sbírá vyznamenání a dobře se má. To aby . . .“

„Ticho, Stášo, ticho!“ — přerušila jej matka spěšně, ale s patrným vysílením, neboť dnešní rozmluva a zažité dojmy a vzrušení velice ji oslabily; — „nerouhej se! Zapomněl jsi již, co ti pan probošt (farář) při náboženství pověděl, že se nemáš Pána Boha vyptávat, proč a nač to tak a ne jinak zařídil! Bůh dobře ví, čeho je lidem třeba a co jest pro ně dobré! Však On i od něho žádati bude účtův a nás ubohé . . . tam . . . na onom světě . . . odmění slávou věčnou . . .!“

Hlas nemocné ochaboval stále více a poslední slova pronesla již jen šeptem. Tvář její nabyla výrazu jakéhosi nadzemského rozjasnění; ústa pohybovala se jako v modlitbě a prsty propouštěly volně kuličky růžencové.

A znova zavládlo v jizbě na chvíli ticho přerývané pouze šelestem, které působila Maryška loupáním brambor.

Stáša seděl na židli u postele a černé, matčiny podobné oči upřel na podlahu v hlubokém za-

myšlení. V určitých rysech jeho obličeje pozorovati bylo teď tlumený hněv a neústupnost. Snadno bylo lze poznati, že nebýti nemoci matčiny a slz, nebyl by tak rychle odporu svého přemohl, že líto bylo mu toho kroku, že stále ještě zlé myšlenky víří mu hlavou, a že uzrávají v něm úmysly, kterých jenom z ohledu na nemocnou matku vypověděti se obává.

Zatím již zapadlo slunce, nemocná klidně ležela a pohybovala ústy odříkávajíc modlitbu růžencovou. Maryška rozdělala oheň, aby uvařila večeři, a sedla si ke kamnům, hledíc v zamyšlení do plamenů vesele praskajících větviček sosnových. Najednou zdvihla hlavu, pohleděla na bratra a pravila šeptem, aby matky z modliteb nevyrušila:

„Bude-li to takový „f e s t“ (svátek) jako císařské narozeniny, to vás snad již před polednem pustí domů?“

„To jistě!“ — odvětil Stáša.

„Tak bys mohl ještě u Bartoloměje něco vydělat. Byl tady včera a ptal se po tobě. Práce prý má plno, ale málo lidí; táhne prý to všecko do Saska. Kdybys tak přinesl zlatku“ — tu hlas ještě více ztlumila, — „koupili bychom mamince něco lepšího, aby nejedla pořád jen osolené brambory...“

Stáša zdvihl hlavu, pohleděl úkradkem na nemocnou, potom na sestru a místo odpovědi jenom na souhlas hlavou přisvědčil. Potom znovu rozhostilo se v jizbě ticho, které jenom čas od času přerušil praskající oheň a suchý kašel nemocné.

* * *

Na lůžku ležící nemocná žena nebyla vždycky tak bledá a trpící; pamatujet doby, kdy zářila krásou, kypěla zdravím, kdy usmívala se na svět a svět na ni. Byla dcerou hospodáře z „království“,

který přišel různými okolnostmi o všechno, odstěhoval se po smrti své ženy s dcerou jedináčkem „do Prus“ za chlebem. Soudil, že snáze najde tam dobrý výdělek, a nemýlil se, neboť hned přijali ho v Běščinách za třetího šafáře a dcera sloužila ve dvoře.

Dobře jim tu bylo oběma, neboť páni byli šlechtetní, lidu netrýznili, nežádali, aby sloužící pro ně do smrti se udřeli, a dobře platili. Dobře bylo starému, ale ještě lépe jeho dceři, která tam našla to, po čem vzdychá jak slečna v krásných pokojích, tak služka v čeledníku: našla tam nejen čepce, ale i manželské štěstí pod čepcem. A k tomu ještě jakého muže! Byl to první panský kočí, chlapík jako malovaný, s prýmkovanou čapkou nad uchem, plný odvahy. Střídmý a šetrný, zahospodařil si pěknou sumičku. Měl se dobře v panské službě, ale zatoužil po lepším ještě bydle, zachtělo se mu vlastního chleba, a tak krátce po svatbě poděkoval se ze služby, zakoupil si v sousední vsi kousek pole, koně a dvě krávy, a stal se hospodářem duší tělem. A ačkoli s malým kapitálem pustil se do hospodaření, nevede se mu zrovna nejhůře; splatil dluhy a s veselou tváří hledí budoucnosti vstříc. Tchán zatím zůstal ještě na „panském“, vida však, že zeťovi dobře se daří, šel „k dětem“. Starý našel tam opravdový ráj, neboť netoliko jeho Antka byla dobrou, vděčnou dcerou, ale i Valek Kempa byl lepším než jednoho vlastního syna. Pomáhal jim starý v hospodářství, měl za to dobrou stravu a všechno pohodlí, a když Bůh dal vnoučátka, i radosti přibýlo. Tak bylo mu u dětí jak „u Pána Boha za pecí“, a že ve světě mnoho zakusil a vytrpěl, nemohl dosti naděkovati Pánu Bohu, že na stará kolena tak se mu poštěstilo. A tak žili ti lidé v štěstí a spokojenosti, v práci a potu, až Bohu zalíbilo se seslati na ně těžkou zkoušku . . . Bismarka!

Vydáno tehdy ono nařízení, že kdo jsou z „cizího kraje“, vystěhovati se mají, odkud přišli. I nastalo bezlítostné vypovídání těch ubožáků, otce od dětí, bratra od bratra, muže od ženy; lidský pláč rozléhal se dnem i nocí z mnohých chatek a stavení. Lidé rozuměti tomu nechtěli! Polák od starého Krakova nebo zpod ruské vlády když přestěhoval se do říše velkopolské, soudil vždycky, to že stojí na domácí půdě, až tu Bismark řekl: „Pryč, to je naše německá půda!“ A ukuto na tisíce okovů, tisícera srdce strašný bol rozdrásal. Ano, těžká tu rada, snad Bohu tak učiniti se zalíbilo a vůle Jeho svatá! Neštěstí to potkalo i otce Antčina. Věděli sice již z novin, které Antčin muž odebíral společně s kmotrem Bartolomějem, že takový zákon je vydán, ale nerozuměli tomu ještě dobře a také ani se nenadáli, že by i je zákon ten tak krutě stihnouti měl.

Až tu jednoho dne obdrželi spis od landrata (správce okresu), aby starý Antčin otec během tří dnů vystěhoval se za hranice, jelikož není zdejším poddaným. Soudný den nastal tehdy v Antčině chatě. Muž její běhal s listinou od vójta (rychtář) ke komisaři, od faráře na zámek, kde pán hned sedl do bryčky a spolu s ním jeli k panu landratovi, aby starému milost vyprosili, ale vše marně. Namluvili se, až jim v hrdle bolelo, že stařec ten věčně tady nebude, že již ani pracovati skorem nemůže, že není nikterak proti králi, ani proti Bismarkovi, že nic zlého neudělal, že, když ho vypovědí, nebude mít, kam by hlavy položil, ale vše bylo, jako když hrách na stěnu hází. Pan landrat na všechny prosby stejně odpovídal: *Kann nicht!* (nemohu) — a na tom se skončilo. Starý po ten čas chodil jako pomařený, všecko zdálo se mu tolik divným. Co on, ubožák, učinil, že ho chtějí vystěhovati? Vždyť nikoho nezabil, nikomu ničeho neukradl! Do hospody nechodil,

žandarmovi se neprotivil a přece chtějí ho vyhnati z toho ráje, který mu Bůh teprve otevřel. Byly chvíle, že smál se jakýmsi divokým nelidským smíchem a hrozil: „Jen ať přijdou! Uvidí! Nepůjdu, a ne!! Rukama se dveří zachytím a nohy vryji do země! Kdyby mne i zabili, nedostanou mne odtud!!“

Ale když po třech dnech přišel žandarm, pohlédl přísně a ptal se, proč starý neopustil ještě „německého území“, přešla ho všecka chuť k odporu. Začal se rouhati, až Antka ruce k nebi zdvihala, sobě i dětem uši zacpávala; potom někam odešel a neukázal se více.

K obědu nepřišel, ani k večeři, a když ho šli hledat, našli jej na půdě pověšeného na trámu s očima strašně vyboulenýma. Bylo v těch očích něco tak děsného a příšerného, jakoby kletba a volání o pomstu, že i otrlý žandarm, který právě znovu přišel se přeptati, zdali už je starý na cestu připraven, až stranou leknutím uskočil, ačkoli za svého života viděl již mnoho oběšenců. Odřízli jej, křísili, ale všechno marně; konečně pochovali jej potichu jako takového, který nezemřel jako katolík. Kterak Antka tehdy bédovala a co vytrpěla, toho nelze vypsati! Kdo také byl by s to, aby vypsál bol, když duši lidskou stihne takové neštěstí! To jedině Bohu je povědomo; On duši lidskou stvořil a jen On v ní čísti dovede. —

I s mužem Antčíným stala se změna; i jeho těžká tato rána hluboce se dotkla. Z veselého, milého Valka Kempy stal se člověk nevlídný. Antku sotva slovem potěšil a hledal příležitost jiným stěžovati si do ne-spravedlnosti, jaká na jeho tchánoví i na něm byla spáchána. Chodil tedy častěji do hospody, kde vždycky našel, kdo ho poslouchali, a politika tak mu vlezla do hlavy, že o ničem jiném ani mluvit nedovedl. A protože v hospodě na sucho těžko se hovoří, pořádně si Valek někdy rozum popletl.

Příslloví praví, že neštěstí nikdy nepřichází samo, a tak tomu bylo i s mužem Antčíným. Když zase jednou notně se v hospodě podnapil a onou nešťastnou politikou se rozohnil, zle začal mluvit o Bismarkovi jakožto příčině smrti svého tchána. Střízlivějším posluchačům hrůzou až vlasy na hlavě vstávaly, neboť v sousední místnosti seděli při pivě žandarm a učitel, kteří, ačkoli byli Němci, dobře polsky rozuměli. Hned také sepsali všecko, co Antčín muž o Bismarkovi mluvil, zapsali svědky toho a všecko poslali k soudu.

Netrvalo dlouho, a Valek povolán byl k soudu; a protože v oněch dobách urážku Bismarka trestali tak přísně jako urážku císaře, a Valek zle urazil Bismarka, odsoudili jej na rok do vězení; ze soudní síně zavedli jej přímo do vězení z obavy, aby jim před trestem neutekl. Antka soudu přítomna nebyla; leželať doma nemocná, očekávajíc po třetí příchodu požehnání Božího. Známo, že v tomto stavu není ženě příliš třeba, aby rozloučila se s tímto světem. Proto také i Antka stěží jen ušla smrti. Novorozeně přišlo sice na svět, ale hned je zakopali na hřbitově; Antka pak odstónala to nemocí, která jí více neopustila a na kterou teď na lůžku dohasínala.

Znovu marně bych se namáhal vypsati, co dělo se s jejím mužem, když se o tom ve vězení dověděl. Chtěl, aby ho pustili domů, ale řekli mu, že musí založiti se velikou sumou. A byla to suma, na niž celé hospodářství jeho nestačilo. Nemaje tedy peněz, nemohl dostati byť i jen na den dovolenou, ačkoliv o to na kolenou prosil pánů úředníků. Že pak všecky jeho prosby byly marny, tak jej to rozhněvalo, že začal všem hrozně lát a spílat, až počínal si jako šílený: křičel, nadával, běhal po celle, v noci pak tři cihly z pod mříže v okně vylomil, aby aspoň touto cestou dostal se na svobodu a k ženě. Ovšem, že na to ráno přišli, jelikož Valek s podobné věci

nebyl a neuměl stop svého činu zakrýti; přikovali mu tedy na ruce i nohy železné okovy a zavřeli ho o vodě a chlebě do tmavé cely, jako děje se těm, kdo pokusili se o útěk z vězení.

A chlop přece má takové srdce jako ten nejvznešenější pán, a taktéž cítí radost i bol, zármutek i veselí.

Různí přemoudřenci tvrdí, že polský chlop má tvrdou kůži a lehce snáší třikrát tolik zlého, jako člověk jiné národnosti, ale není v tom mnoho pravdy, ačkoli na první pohled tak by se zdálo. Sám viděl jsem ve vězení několik polských chlopů, kteří věznění byli z trestu, i takové, kteří nevinně držáni byli ve vazbě po dobu, než nevina jejich se dokázala; byli mezi nimi i tací, kteří zanechali doma ženu i děti nemocné aneb v hrozné bídě. Na pohled nebylo na nich viděti, že by je to bolelo, nebo že by je tesknota trápila; jaksi chladně a lhostejně s výbornou chutí pojídali veliké mísy hrachu nebo krup, a to nejen svoje, ale i ty, kterých druhí snísti nemohli; soudil bys, že dobře jim tu bylo a že jsou spokojeni. Leč v hloubi jejich duše hryzl je červ bolesti, hryzl a soužil je tak, že často, když úkradkem na ně jsi pohleděl, postřehl jsi, kterak ten či onen pěstí mnul si oči, které slzami se zalévaly. Jsou mezi nimi i tací, kterým mrzne jídlo v ústech, kteří očividně chřadnou a hynou za mřížemi, dříve než slunko svobody život v nich rozehřeje. K těm náležel i Valek. V tmavé celi zdálo se mu strašné zajetí ještě černějším a žádný paprsek sluneční ho nevyjasnil. Když oči ničeho nevidí, vidí duše tím lépe; i duše Valkova viděla v této tmavé celi jak na dlani všechnu tu bídu a zoufalství jeho Antky a dětí. Tělo jeho zdravé a silné, jak obyčejně bývá u polského chlopa, snášelo by možná i deset let tato muka, ale rozum, ta pavučina jemná, na které ne-

jeden člověk celý svůj život chce zbudovati, ten nevydržel. I stalo se, že Valek v týdnu za těchto duševních muk roznemohl se těžce na zánět mozku. Přenesli ho tedy do světlé, vzdušné místnosti, do vězeňské nemocnice, kde leželo již čtrnáct podobně nemocných. Kdo neviděl takového lazaretu, nedovede si představit, jak je člověku u srdce, když tam vstoupí. Ubožáci někteří sotva dýchají a ještě jsou za mřížemi, ještě jsou věznění. Již zdravému v uších příšerně to zní, když za ním dvěře na klíč a železné závory uzavrou, pro nemocného však je ten zvuk stokrát děsivější, jako když nad ním víko rakve zapadne. Bylo v té místnosti dosti takových, které spravedlivě stihl za jejich viny nejen lidský, ale i božský trest, ale byli tam i takoví, kteří nevěděli, zač trpí, a těm bylo nejhůře! V takových vězeňských nemocnicích je všecko, čeho třeba: čistota, léky, ošetřování lékařské, světlo i jídlo, jakého nejeden z těch nemocných za celý svůj život nejedl, leč všickni jsou smutní, jak by již dnes či zítra měli zemřít. Neboť ty mříže v oknech, ty dvěře na klíč a závory uzamčené, jako by k nim mluvily: „Nevyjdete odtud živi, neboť kdo sem jednou přijde, neužrál již slunce volného!“

A tak se stalo i s naším Valkem! Poležel si v té nemocnici skorem týden, aniž co věděl o Božím světě. V strašné horečce svíjel se každou chvíli, křičel a třeštil, až ho přivázali k lůžku, aby si neublížil. Patrně v té horečce domníval se, že Antka i děti ho k sobě volají a že ještě železné okovy svírají mu ruce, když najednou se vzpružil, s nadlidskou silou zpřetrhal provazy, kterými jej k lůžku přivázali a volaje: „Již jdu, Antko, již jdu!“ skácel se s děsným výkřikem na podlahu. Když na volání ostatních nemocných přišel dozorce, Valek již nežil. Prasklo mu cosi v mozku a vzdálen svých

milých, ve vězeňské nemocnici odevzdal Pánu ztýranou svoji duši. — Snad dobře tak se stalo, neboť byla obava, že nemocí tou přijde úplně o rozum...

Na tom však nebylo dosti. Na Antku hrnulo se neštěstí za neštěstím. Rok, ve kterém toto vše se sběhlo, byl prvním špatným rokem, který hospodářství Valkovo navštívil. Bylo mnoho, o čem přemýšleti a hlavu si lámati i bez jiných trampot, a když potom i ty sehnaly se na hlavu Antčinu, nedovedla zlému se ubrániti. Proces Valkův stál na jejich bohatství veliké peníze. K tomu připojila se Antčina nemoc, nedostatek pracovních sil a tak šlo všecko na zmar. Přicházeli exekutoři jeden po druhém, brali „ve jménu zákona“, co se vzíti dalo, až konečně prodali jí zahradu i chalupu, a nemocnou Antku s dětmi a s nejpotřebnějšími kousky nábytku vystěhovali na ulici. Smíloval se nad bídou její soused, Stašův kmotr a dobrý přítel zemřelého, Bartoloměj, ve kterém ozvalo se dobré srdce polského chlopa, a vzal ji k sobě do podruží, ačkoli od ní mnoho práce očekávati nemohl.

S počátku chodila Antka jako beze smyslů, až se báli o její rozum. Ztrnulým zrakem bloudila po dětech, po špinavé jizbě, po lidech a celé hodiny vysedala před chatou a hleděla upřeně k městu, jakoby stále ještě očekávala návratu svého muže, ačkoli sama z nařízení úřadu mrtvé jeho tělo z vězení si přivezla a hodila první hroudu na jeho rakev. Nebýti poctivého Bartoloměje, byla by Antka v prvních těchto dnech i s dětmi zahynula hladem.

Až později přišla zase k sobě. Pohlédla tehdy na děti, načež dala se do práce za tři zdravé ženy, pokud jí choroba a přepínání sil nohou nepodťaly.

Ležela již teď přes měsíc těžce nemocná, plila často krev a mnoho se trápila. Poctivý Bartoloměj hladem jí umřítí nedal. Nevystěhoval jí, jak byl by to možná někdo jiný učinil, tu jí poslal něco brambor, tu zase bochník chleba i kousek omastku, často bral její děti k lehčí práci a zaplatil jim za to poctivě, aby ubohá jejich matka i nějaký hotový groš doma měla. Co více možná od něho žádati, když sám měl několik dětí, a za tehdejší všeobecné bídy skrovné byly příjmy.

Snad že by Antce lépe se dařilo, kdyby bývali její páni dosud ještě v sousedství bydlili. Ale ti prodali svůj majetek jakési komissi, kterou také Bismark vymyslel proti lidu polskému. Bartoloměj četl jednou v novinách, že pány její nazývají zrádci za to, že vlast svou zaprodali, a hned o tom Antce pověděl. Ale ubohé ženě nešlo do hlavy, kterak by tací hodní páni měli býti zrádci. Že by opravdu svoji ves z bídy byli prodali, jak Bartoloměj říkal? Vždyť přece, když Antka u nich sloužila, žádné bídy nikde viděti nebylo, naopak jen dostatek a hojnost všeho, o čem chlop ani neslyšel a co by mu také ani nechutnalo. Kterak je to jen možné? Měli přece tak velikou ves, tolik koní, tolik dobytka a ovcí! A že by měli bídu? Vždyť to, co taková ves vydá, nestačilo by snísti sto lidí, kdyby od rána do večera seděli za stolem. Vždyť ten Němec Kunz, který nedávno koupil si stateček v sousední vesnici, strádá tolar k tolaru, i chlopům půjčuje, a má již bezmála celou ves ve svých rukou. Ale lidem kouska suchého chleba nepřeje, za každou sebe menší škodu si strhne, za každé stéblo slámy, za každý mizerný brambor vzatý bez jeho vědomí k soudu každého žene, takže není již u něho dělníka, kterého by byl nedal zavřítí. Bývalí její pánové nikomu neublížili, do kostela i k sv. zpovědi chodili, lidé měli se u nich jako v ráji,

chleba i omastku bylo dost a dobrého, neboť milostpán dával deputát z nejlepšího obilí, a každý korec s tak velikým vrchem, že byl by polovici druhého naplnil. Nehleděl na snop slámy, když si jej někdo vzal a domů odnesl, ani na hromadu chrastí z panského lesa, všecko to bylo jako všem společné, jakoby to byl otec s dětmi. A milostpaní byla skutečným andělem: chodila po vesnici, nemocné navštěvovala, děti sebe špinavější na ruce brala a hýčkala. I Valentová měla tehdy u ní dobrý výdělek, když prala nebo jinou posluhu konala. Když vracela se domů, nejednou nesla si stříbrňák v ruce, a'le kromě toho těžký koš chleba, slaniny nebo masa, mnohdy i něco sladkého dětem na zub a obnošené šatstvo po panských dětech. Všecko to minulo a více se nevrátí. Z bývalých panských budov nezbylo již ani památky, za to však po celém poli červenají se domky německých kolonistův (osadníků).

Jak jen mohlo se to státi v tak krátkém čase? Antka byla právě nemocná a ani věřiti nechtěla, když Bartoloměj přišel jí povědět, že její bývalé panstvo už ve vesnici není. Co jen mohlo je vyhnati z dědictví tak bohatého? V tom zajisté má ruce také ten Bismark, jinak si toho ubohá žena vysvětliti nedovedla. Nevěděla, ba ani nepřipustila, že právě ta dobrota jejich pánů, ta marnotratnost vůči sobě i vůči ostatním, nedostatek dohledu v hospodářství, čímž vším v očích lidu k jeho prospěchu lišili se od Němce Kunze, to vše že přivedilo jejich zkázu. Toho Antka nevěděla a dohadovala se u věci té úskoku Bismarkova; divila se tedy jeho moci, kterou on dovede zahubiti pána i chlopa. Časem uvažujíc o všem na bolestném loži, divila se, kterak Pán Bůh na takovou nespravedlnost dívati se může, a zlé i hořké myšlenky, ano i pochybovačnost stoupaly jí do hlavy.

Před krátkou dobou, kdy cítila se příliš slabou, smířila se znovu s Bohem a přijavši Nejsvětější Tělo Páně, zbyla se zlých myšlenek. Šlechetný pan farář tehdy zvlášť mile s ní rozmlouval, a tak krásné jí dal naučení, že nebohé ženě zdálo se, jakoby ráj nebeský se jí již otvíral. A ten poctivý pan farář také již za Bismarka trpěl, jak sám jí na útěchu vypravoval, trpěl před lety za to, že v sousední farnosti vyzpovídal člověka jiného jazyka. Je to vpravdě již k neuvěření, co ten Bismark s lidmi provádí. Na půl roku odsoudili tehdy pana faráře do téhož vězení, ve kterém umřel její Valek, jenom že Pán Bůh sluhu svého zdravým zachoval, protože ve jménu Páně trpěl. A když ona divila se, že Pán Bůh na to divně hledí a Bismarkovi tak jednati dovoluje, poučil ji kněz, že cesty Páně jsou mnohdy nevyzpytatelné, a člověk marně by se namáhal jim rozumět. Není tedy třeba o to se pokoušet, leč odevzdati se svaté vůli Boží; však On každému odplatí podle jeho zásluh. Snad Bůh tomu chce, aby národ polský za své dávné viny trpěl. Bez utrpení tady na zemi nikdo do ráje nebes nevejde, proto tedy i Antka povinna je s pokorou snášeti svůj bol jako přípravu ke slávě posmrtné. Tam shledá se i s otcem, kterému zajisté Pán Bůh ve svém milosrdenství odpustí těžký hřích spáchaný na vlastním těle pro jeho ctnostný a vzorný život, tam najde jistě i Valka, a když na věky zůstanou již spojeni v plesu a radování ve slávě Boží, budou se jí všechna pozemská utrpení a bol zdáti tak lehkými, že diviti se bude, kterak mohla na ně naříkati. A což děti? — Ten, který sytí ptáka v poli a odívá polní kvítko, nedá zahynouti ani jejím dětem. Ona zas v nebi lépe bude moci nad nimi bdíti a vyprositi jim na Pánu pánů šťastného žití. Nesmí tedy naříkati, že Pán Bůh takovým trápe-

ním ji navštívil, že snad za nedlouho s dětmi ji rozdělí a k sobě povolá, neboť v odměnu za pozemské strasti a boly najde tam na věčnosti štěstí, shledá se se svým Valkem i starým otcem.

Tak mluvil k ní kněz a slova jeho v dojemlivé mysli nemocné vyvolala rajské vidiny. Zdálo se jí, že stojí před velikou zázračnou zahradou, plnou překrásného ovoce a květin; zalévala ji taková zář, že až jí oči od toho přecházely. A uprostřed té záře uzřela svého Valka, nikoli však tak bledého a vyhublého, jako si jej z vězení přivezla, ale plného síly a odvahy, jak k ní ruce vztahuje a volá ji k sobě. A obličej jeho zářil takovou radostí a štěstím, že až jí do pláče bylo, že nemůže ještě pospíšiti již k němu a podíl míti na jeho štěstí.

A od té chvíle divné uspokojení ji naplňovalo. I myšlenka, že rozejde se s dětmi, méně již ji dělila. Cítila dobře, že života jejího již jen na krátko, že již pro děti nemůže býti ničím jiným, než vidinou utrpení a smrti otravující mladé jejich životy. Kdyby i živa zůstala, odkázány již budou vlastní své práci. Za pomoci Boží si poradí. Stáša na podzim vystoupí ze školy a bude už na Maryšku vydělávati. Ostatně jí Bartoloměj slíbil, že, kdyby snad ona zemřela, vezme sirotky k sobě a dále je bude vychovávat, a Bartoloměj byl jedním z těch, kteří více udělají, než přislíbili. Děti jsou hodné, poslušné a zbožné, ty ani bez matky nezahynou.

Jediná jen starost ji znepokojovala, že zůstává tu dětí svých pod vládou toho hrozného Bismarka, při jehož vzpomínce mráz jde jí po těle. Ona, až Pán ji k Sobě povolá, bude před ním bezpečna, neboť ve svém vysněném ráji nikde Bismarka neviděla. Soudila i z veselého obličejce Valkova v onom rajském vidění, tam že ruce tohoto všemocného pána ne-

sahají. Ale děti, ubohé její děti zůstanou tady na zemi dále pod jeho mocí. Litovala teď, že jim tak často, zvláště smělému Stášovi vyprávěla o křivdě Bismarkem spáchané. Chlapec zatvrdil se již, dovedl býti tvrdým a neústupným, zvláště proti cizím. Nedopusť Pán Bůh, aby z toho něco zlého povstalo, s Bismarkem nejsou žerty. Zle bylo by, kdyby ho na zimu ze školy propustiti nechtěli! Musí mu ráno znovu připomenouti, aby jen byl klidný a opatrný a ničím neurazil toho „mocnáře“.

Takové myšlenky kolotaly hlavou ubohé ženy, když ležela na loži bídy a utrpení. Všechn její život stanul jí živě před očima i se všemi podrobnostmi.

* * *

Nerad jaksi šel druhého dne Stáša do školy. Zastavil se každou chvíli, prohlížel si stromy a keře, jejichž větvičky a lodyhy pokryty již byly zelenavě červenými pupeny. O několik kroků předstihly ho vždycky jiné děti, rozmlouvaly s ním, ale Stáša buď jim neodpověděl, nebo jen na půl. Byl pilným a vtipným žákem, který i za toho zvláštního způsobu vyučování mnohé pochopil a rozuměl; naučil se jakž takž německy a vynikal v tom ohledu nad ostatní polské děti, že jej učitel ostatním za vzor dával. Jakkoli vyučování jazykem německým i jemu působilo mnoho obtíží, takže nejednou je hořce oplakal, nedoznal vůči škole a vyučování té ošklibosti a nenávisti, jakou přeplněna byla srdce jiných polských dětí, těchto nebohých obětí nemravné politiky.

Dnes se mu do školy nechtělo. Mozek jeho hořečně pracoval a různě o všem rozumoval. — Před chvílí rozloučil se s matkou, která byla dnes ještě slabší než včera. Jenom na její žádost šel do školy, ačkoli mu to bylo hrozně nepříjemné. Byl by šel

do té nejhorší práce, vykonal by tu nejnejpříjemnější posílku mnohem raději, než jíti na ten Bismarkův „fest“, toho Bismarka, jehož ruka byla příčinou tolikerého neštěstí v jejich rodině. Stáša byl hochem nad svůj věk moudrým a vyspělým a vyznamenal se neobyčejným vtipem trefného řešení i oněch životních otázek, které daleko zabíhaly za hranice vědomostí, myšlenek a citů dětského jeho věku. Nebýti falešné vědy, která v zárodku těžkým kamenem tlumí vrozenou schopnost polských dětí, byl by Stáša možná ještě u větší míře obrátil na sebe pozornost neobyčejnými schopnostmi. On věděl ze školy, kdo je Bismark, v jeho očích nebyla to však postava na půl zázračná, vševědoucí, zosobnění moci, hrůzy a trestu, jak představovala si jej jeho matka. On viděl v něm jenom člověka, mocného sice, ale přece jen člověka, který z neznámých mu příčin zanevřel na polský lid vůbec a na jeho rodinu zvlášť, člověka, kterého volno bylo mu aspoň nenáviděti a v daném případě proti němu se bouřiti. Jemu známy byly všechny podrobnosti tragického skonu jeho děda i otce, neboť nejednou, ale stokrát slyšel je z úst matčiných, která v nedostatku jiných přátel jeho učinila důvěrníkem svých žalů. On také dobře pamatuje děda i otce, neboť když sběhly se svrchu psané události, bylo mu již kolem čtyř let. Mysl i paměť dětská, která vnímavá je pro každý dojem, zachovává dojmy tyto u věrné svěžesti mnohem déle, než mysl a paměť lidí dospělých. Proto také i Stáša viděl živě před sebou usmívavou tvář otce, pamatoval dobře, jak na rukou jej nosíval, na koně posadil, neb na voze vedle sebe držel, když jel na pole.

Pamatoval také výraz obličeje svého děda, toho drahého svého pěstouna. Věděl dobře, že když oni žili, jinak vyhlíželo to v jejich chatě a veseleji v ní

bylo. Děd zemřel samovraždou, otec pak daleko od nich ve vězení, štěstí rodinné i blahobyť se rozprchly, matka leží na smrtelném loži, a to všecko je vinou toho hrozného člověka. Slýchal v pohádkách o zlých dobách, o zakletých princích a obrech, kteří duby lámali a skály bourali, i přál si Stáša, aby měl takovou obrovskou sílu, kterou by pomstiti se mohl za zemřelé i bídu matčinu. Ba on považoval to za svoji povinnost! A když po prvé viděl ve škole obraz toho „mocnáře“, sevřel mimovolně pěsti a dlouho, dlouho díval se na tu hroznou tvář, jakoby si ji chtěl důkladně v paměť vštípit, aby jí nikdy více nezapomněl. Mlčel dosud, věděl, že je sláb a podléhal výstrahám matčiným, která ukazují na smutný konec otcův, vystříhala syna, aby ničím, ničím toho přísného vládce neurazil. Mnohdy ve škole rděl se pobouřením, když učitel vychvaloval Bismarka a žádal na dětech, aby chválu tu po něm opakovaly. Šťastná náhoda přála, že jeho nikdy to nestihlo, byl by možná již dávno něco provedl. Ostatně neměl v poslední době nač mnoho si stěžovati. Jeho školní povinnost připadla do doby, kdy Bismark zbaven úřadu a přízně císařské trávil život svůj v ústraní, odkud vysílal hromy a blesky na svého nástupce, a učitel Stášův, odněkud ze západního Německa, řídě se vanoucím větrem shora, nepovažoval v těchto dobách za přiměřené ani užitečné vychvalovati Bismarka více, než jak mu to učebná osnova předpisovala. Teprve v posledních dnech otevřela se mu šíře ústa a připravuje mládež na chystanou oslavu, vyprávěl jí celé hodiny o Bismarkovi, o jeho velikosti a šlechetnosti, až Stášovi krev v žilách vřela a on stěží v lavici vydržel. Ano časem nutilo jej cosi, aby vyskočil a vzkřikl: „To je lež!“ a jenom s neobyčejným napětím vůle při vzpomínce na matku zadržel jazyk na uzdě. Dnes zajisté stokrát horší

muka očekávala ho ve škole, proto tak zdlouha vleče se ke škole.

Že jen vyhověl vůli matčině! Miloval ji tolik, že jí přímo do očí ničeho odepřít nemohl. Jak často v takových případech se stává, považovala ubohá vdova syna za svého nejdůvěrnějšího přítele a časně vstúpila mu domněnku, že jemu po otci připadla povinnost opatrovati matku i mladší sestru. Poměr mezi matkou a synem byl také neobyčejně srdečný. Stáša nejen že miloval matku, ale trpělivě snášel s ní i její bídu a nemoc. Cítil, že matka snad již dlouho s nimi nebude, proto také úsilovně se staral, aby jí osladil každou hodinu. S jakou radostí přinesl jí první svůj výdělek! Celé hodiny vydržel seděti u její postele a rozmlouvati s ní; nevábily ho zábavy mládeže jeho věku. Proto také včera postačila jediná matčina slza, aby zlomila jeho odpor.

Teď však, když matky u něho nebylo a když stále více blížil se školní budově, nabývala v něm horká krev vrchu. Všelike křivdy spáchané na jeho rodině živě tanuly mu na mysli a mladá duše zachvěla se z pobouření, že by měl teď původci těch křivd poctu prokazovati. Mechanicky kráčel vpřed známou cestou, jakoby měl tušení, že dnes staňe se něco neobyčejného.

* * *

Škola již byla přeplněna, učitel mohl přijíti každou chvíli. Stáša tiše usedl na své místo v zadní lavici a čekal. Školní síň nejevila žádné veselé nálady; nebylo v ní dětstské žvavosti a veselosti, která tak mile naplňuje síně školní; vesele vyhlížely jenom obličejy vypasených, červených dětí německých kolonistů, kterých nedávno několik rodin sem se přistěhovalo a jejichž děti rozmlouvaly spolu nesrozumitelným německým nářečím. Ty také spolu s dětmi

učitelovými vyzdobily školu zelení. Mezi nimi a polskou mládeží, která tiše a bojácně krčila se v lavicích, nebylo přátelství, a jak dalo se tušiti, nikdy nebude. Dítka ty tak různily se obličejem, myšlenkami i pohybem, že o nějakém spřátelení ani řeči býti nemohlo.

Konečně otevřely se dveře a v nich objevil se učitel. Byl to člověk prostředního vzrůstu, suchý, vyholený, s přísným a energickým výrazem v tváři. Přistoupil ke katedře, zapsal něco do knihy, prošel se několikrát po třídě, vzal do ruky dlouhý rákos, který ležel na stole, a hrál si s ním, prohlížeje si pozorně obličej své žákův a žákyň. Očka mnohých dítek nedůvěřivě přihlížela této učitelově zábavě. Však hlavně právě pro ně pořízen byl tento vychovávací prostředek a mnozí z ubožáček mnohokrát již přišli s ním v nepříjemnou známost. Konečně začal pan učitel dlouho a obšírně mluvit o Bismarkovi a jeho činech, o císařství německém, o válkách a krutých bojích, a slova chvály řinula se mu z úst, vynášejíce „železného kancléře“ na výsost. Německé děti poslouchaly zvědavě a pozorně, s otevřenými ústy, polské bez zájmu hleděly na učitele a sotva část jich učiteli rozuměla; všichni však chvěli se strachem, co se stane, až pan učitel žádati bude na nich, by to po něm opakovali, aneb až se otáže, co jim vyprávěl. Se vzrůstajícím nepokojem sledovali rychlé pohyby rákoskou, která úměrně se stupňovaným zápalem vlasteneckým chladného jindy učitele zlověstícím svistem rozrážela vzduch.

Jenom Stáša měl hlavu skloněnou a hleděl před sebe jako beze smyslu. Tvář jeho až hořela ruměncem, oči jeho plály ohněm. Neušlo mu ani jediné slovo učitelovo, a když tento začal vyprávěti o rodině Bismarkově, o jeho synech a vnucích, o blaže-

ném rodinném životě, sevřelo hochovi cosi krk, tak že se mu zdálo, že se udusí. Slzy prudce hrnuly se mu do očí, ale on je polykal, aby neprozradil svého vzrušení. A znovu zmocnila se hoča pochybovačnost v milosrdenství Boží.

Konečně učitel skončil a odkašlav si, promluvil se zvláštním přízvukem:

„A teď, milé děti, vstaňte a pomodlete se se mnou, aby Pán Bůh tohoto nejlepšího muže dlouho vlasti naší zachovati ráčil!“

Jako na povel povstala celá třída. Jenom Stáša se ani nehnul.

Učitel to postřehl a zamračil se.

„Kempo!“ — vzkřikl strašně; — „slyšel jsi?“

Stáša neodpověděl. V hlavě mu hučelo, všecku jeho osobnost ovládla jediná myšlenka: „Za toho, který připravil jej o otce a děda, který v bídu je uvrhl, který je příčinou matčina utrpení, on modliti se nebude; nebude prositi Boha, aby život prodloužil tomu, který neměl s nimi slitování, při jehož vzpomínce matka stáčí se v slzách!“ Všecka napomínání matčina najednou uletěla pryč a Stášovi zbyl němý sice, ale tvrdý odpor dítěte uraženého v nejsvětějších jeho citech. Chvillemi zdálo se mu, že stane se něco hrozného, že celá třída vrhne se na něho; cítil velikou lítost a ještě větší hněv, bázně však ani strachu necítil. Cosi mihlo se mu před očima, viděl jakoby tvář otcovu, který k němu mluvil: „Směle, Stášo, neboj se! Dokaž, že's věrným synem, že mne i ve hrobě miluješ!“

Chlapec ještě více se skrčil, rukama držel se desky lavice, jakoby se bál, aby ho mocí od ní neodtrhli. Učitel přiblížil se k němu.

„Kempa! Hast du nicht gehört? (Kempo, neslyšel jsi?)“ — zvolal znovu povýšeným hlasem. — „Proč nevstáváš?“

Stáša ani neodpověděl, ani nevstal.

„Was? (Co?)“ — křičel učitel rozhněvaně. — „Co je to? Ty neposlechneš? Ty se nechceš pomodlit za Bismarka?“

Stáša se ani nehnul...

„Unerhört! Diese Frechheit! (To je neslýchané! Jaká to drzost!)“ — křičel učitel velikým hlasem. — „Warte nur! Ich werde dich schon auf die Beine bringen! (Počkej, však já ti pomohu!)“

A při těch slovech zasvištěla rákoska několikrát ve vzduchu a s velikou prudkostí dopadla na hřbet ubohého hochy. Rány ty zajisté hodně bolely, jak poznati bylo na tváři Stášově; ten však se ani neotrásl, jenom ještě pevněji přidržel se lavice.

„Da hört aber alles auf! (To už je přes příliš!)“ — zasyčel učitel všecek bledý vztekem. — „Odpověz hned, proč nechceš vstát, proč nechceš se modlit, kdo tě popudil? Matka snad?“

Sotva to dořekl a rákoska znovu zasvištěla vzduchem, vstal Stáša, hněvem planoucí oči upřel na učitele a zvolal plným hlasem:

„Nikdo mne nepopudil, ale já se za Bismarka modliti nebudu!“

Bledá tvář učitelova zrudla. Takového odporu se nenadál, zvláště pak ne od nesmělého jindy dítěte polského. To však trvalo jenom několik vteřin. Brzy ochladl ve svém údivu a tím větší vzplanul zlostí vida, že má před sebou zjevného zbojníka netoliko proti sobě, ale o hrůzo! proti samotnému Bismarkovi a německví, které Bismark představuje.

Chopil tedy chlapce levou rukou za límec, prudkým trhnutím vytáhl jej z lavice a opět rákosku zdvihl do výše.

„A proč, proč?“

„Protože Bismark byl příčinou, že dědeček můj se oběsil a otec zemřel ve vězení; on pronásleduje národ polský a rád by všechny tak zničil, jako nás...“

Ještě větším údivem vzplanula tvář učitelova. Chlapcova odpověď poněkud jej zmátla. Pustil tedy límec, spustil i rákosku k bití namířenou a otázal se klidně:

„Kdo ti to řekl?“

„Vím to — nikdo mi toho říkati nemusí.“

„So, so! Da haben wir's, so werden die Kinder aufgewiegelt! (Tu to máme; tak se děti ke vzpouře odchovávají!) Pověz mi, kdo ti takové hlouposti namluvil? Kdo tě popouzel? — Matka?“ —

„Ne!“ — rozkřikl se Stáša vyzývavě vzpřímiv svoji postavu.

„Kněz?“

„Ne!“

„Kdo tedy?“

„Nikdo!!“

„Hned mně to pověz!“

„Nemám, co bych řekl!“

Tvář učitelova znovu zesinala, rákos zasvištěl nad hlavou.

Ale Stáša sebou nepohnul, upíraje směle zraky své v oči protivníkovy. Prsa pohybovala se rychleji vzbouřeným dýcháním a ruce zoufale svíraly se v pěsti. Krásným byl v tomto odporu chudě oděný venkovský hoch.

Ve třídě bylo ticho jako v kostele. Na tvářích německých dětí znatelná byla zvědavost, jak to asi dopadne, z obličejů polských dětí vyzíral uděšený strach. Jenom tu a onde u starších hochů pozorovali bylo výraz soucitu s mladým odvážlivcem. Nejednomu z nich srdéčko asi hlasitěji bilo, ne jeden

rád by byl zvolal plným hrdlem: „Neboj se, Stášo, my ti pomůžeme!“ Leč strach před rákoskou jazyky jim zadržel. Neplodné vyučování, za kterého srdce i duše dětí polských zůstaly úhorem, vychovávalo je nikoli na občany svobodné, ale na otroky, kterým podobná smělost byla něčím nepochopitelným.

Děti neměly ostatně ani času na dlouhé přemýšlení a uvažování, neboť na hlavu a ramena Stášova znovu počaly se sypati rány, při čemž učitel křičel:

„Já ti povím, jak to bylo. Tvůj děd byl přivan-drovalcem, který zdržoval se tu neprávem a Němcům chléb vyjídal. Raděj se oběsil, než by se vrátil do své krásné ruské vlasti, a tvůj otec byl buřič, který dle zákona potrestán byl za to, že se bouřil proti vládě a urazil nejslavnějšího muže národa německého. Jednomu i druhému stalo se po právu!“

„To je lež!“ — rozkřikl se Stáša a unesen bolem a hněvem zdvihl ruce vzhůru, jakoby jimi brániti chtěl dobrou pověst zemřelých.

„Was!?“ Auch das noch!“ (Cože!? Tak ty tak?) — zařval učitel, nemoha se již déle opanovati. — „Ty buřiči, chceš mně snad hroziti? Počkej, počkej!“ — A chytil Stášu za límec, křičel a bil ho, kam jen mohl, vlekl jej ke stolu, a mrštil jím do kouta.

„Tady stůj!“ — volal vztekle; — „nejsi hoden, abys seděl mezi těmi hodnými a poslušnými dětmi. Tady stůj, potom si spolu promluvíme.“

Chlapec neodpovídal. Stál klidně v tmavém koutě se sklopenýma očima a zuby měl sevřené. Ačkoli teď bol zvítězil nad pobouřením, ačkoli slzy bolu jak hráchy stékaly mu po tváři, nezasténal.

Učitel zatím několikrát prošel se po třídě, uklidnil se, oddechl, načež ponurým hlasem předříkával „modlitbu“, kterou po něm děti strašně lámanou

němčinou sborem opakovaly. Potom zazpívali ještě vlasteneckou německou píseň a slavnost byla u konce. Možná, že byla by se ještě déle protáhla, ale nepříjemný výstup se Stanislavem zkazil panu učiteli humor a schladil jeho nadšení. Pustil tedy děti domů, jenom Stášu ve škole zadržel, aby dokončil započaté bádání a mučení.

* * *

Když poslední dítě bylo za dveřmi, přistoupil učitel ke Stášovi a na oko klidným hlasem pravil:

„Zůstaneš tu tak dlouho, dokud mi nepovíš, kdo tě popudil a dokud se za Bismarka nepomodlíš!“

Stáša neodpovídal.

„Jdi na své místo a rozmysli si to“ — pokračoval učitel. — „Za půl hodiny se vrátím. Nepřiznáš-li se, nechám tě tady do noci.“

Po těch slovech opustil pan učitel třídu, uzamkl ji na klíč a odešel na druhou stranu do svého bytu na snídani.

* * *

Zatím nemocná Antka znovu uvažovala o své bídě. Bylo jí dnes nějak divně kolem srdce a zmocňoval se jí jakýsi nepokoj. Vzpomínky včerejší rozmluvou probuzené znovu jí v paměti ožily. V noci mnoho kašlala a když ji kašel na chvíli pustil, tu sotva oči zavřela, již zdálo se jí o Valkovi a otci. Když pak k ránu nadobro se probudila, pocítila v srdci svém veliký stesk po obou zemřelých. Oh, jak ráda byla by již s nimi na věky pohromadě! Cítila se dnes neobyčejně slabou a stále častěji vtírala se jí myšlenka, že blíží se konec jejího žití.

„Děj se vůle Boží!“ — myslila si. Ráda by ještě do podzimku tady zůstala, aby se dočkala, až Stáša vystoupí ze školy, z té bismarkovské, něme-

cké školy! Co však Bůh činí, dobře činí! Ostatně nemá se čeho obávat, že by snad ho déle ve škole zdržovali. Však šel dnes na Bismarkův „fest“ a dokázal tak panu učiteli, že vůči tomuto všemohoucímu pánu žádné nenávisti v srdci svém nechová. —

Tak rozjímal nemocná, poplakala časem po tichu, nebo vyměnila několik slov s Maryškou, která měla na starosti úklid světničky a chystala něco k obědu. Vnitřního znepokojení nemohla se Antka nějak zbýti.

Zatím přiblížila se jedenáctá. Maryška zaslechla vřavu dětí, vracejících se ze školy, a hned donesla matce, že Stáša za chvíli již tu bude. Ale uplynula hodina, a Stáša dosud nepřišel. Nepokoj nemocné vzrůstal.

„Kde jen ten Stáša zůstal?“ — promluvila na Maryšku; — „snad něšel rovnou k Bartolomějovi do práce! Ale toho on by neučinil, aby se napřed nepodíval, jak se mi daří. Viděla jsi dobře, že už šli ze školy?“

„Viděla jsem dobře, maminko!“

A znovu uběhlo půl hodiny.

„Co se to jen stalo? Kdyby tak byl něco zlého provedl! Byl včera takový nepovolný a dnes tak nerad šel do školy. Kdyby ho tak na podzim ze školy nepropustili!? Maryško, doběhni k Bartolomějovi a zeptej se dětí, co se Stášovi stalo?“ — zvolala nemocná.

Maryška rychle vyběhla z chatky.

Než uběhlo čtvrt hodiny, vracelo se děvče hlasitě plačíc, takže již zdaleka tušila nemocná, že se stalo něco zlého. Maryška také hned nemohouc se upokojiti a bez ohledu na těžce nemocnou matku vyprávěla dopodrobna, co se stalo ve škole, jak jí to pověděly děti Bartolomějovy.

Příhoda ta strašně působila na nemocnou. Ihned na prvních slovech, sotvaže zaslechla, oči ide a zač

učitel zbil jejího syna, posadila se na posteli s nadobýčejným vysílením a sedíc vyslechla Maryšku až do konce. Tvář její pomalu přioděla se ruměncem a zdálo se, že spolu s ruměncem vracejí se jí dávne její síly.

„A bil ho hodně?“ — otázala se.

„Hodně, maminko, hodně! Povídal Franěk, že se i německé děti strachem trásly.“

„A zase k vůli Bismarkovi?“

„Zase!“

„A zavřel ho ve škole?“

„Zavřel!“

„A ještě více že ho bude bít?“

„Ještě víc...!“

„Maryško!“

„Co, maminko?“

„Podej mi sukni a kabát...“

„Co to děláte, maminko?“ — zvolalo děvče vidouc, že matka vstává.

„Dojdu si sama pro Stášu, nebo mi ho tam ještě zabijí. Nemají dost na otci, teď ještě i syna bijí k vůli tomu Bismarkovi! Musím tam dojít, slyšíš?“ — dodala, poněvadž Maryška dívala se na ni velikýma očima, nehýbajíc se z místa. — „Musím mu domluvit, aby se pokořil, nebo zhyne tak, jako zhy-nuli oni, a ty, ubožáčku, sama tu zůstaneš. Teď už ho jistě na zimu nepropustí!“

„Ale maminko, maminko! Vy tam přece nemů-žete jít!“

„Půjdu, milé dítě, Bůh mi dodá síly a ty mne povedeš. Jiného Stáša neposlechne. Dej mi ruku!“

A stala se divná věc! Ta nemocná, která ještě před chvílí ruky zdvihnouti nemohla, která každým okamžikem očekávala smrt, ta nemocná oblékala se teď sama s horečným spěchem, s nebývalou v posled-

ní době obratností. Ruměnec na jejích lících stále více červenal, oči se rozechřívaly, z prsou dobýval se dech s hlasitým hvizdem.

Maryška hleděla na matku s němým údivem a ztrnulýma očima, podávajíc jí mechanicky sukni a kabát.

Když nemocná jakž takž se oblékla, udělala několik kroků; šlo to, ale s velikým namáháním. Podala tedy ruku Maryšce, do druhé vzala sukovatou hůl, památku to po muži, a již kázala dceři, aby ji doprovodila ke škole.

Lidé cestou se zastavovali, a udiveně dívali se na ni, jako na zjev z jiného světa, neboť Antka více podobala se mrtvole, než živé bytosti. Někteří hovořili na ni a radili, aby se raději šetřila a tolik nerozčilovala, leč ona ani slovo na to, hleděla jen žhavými zraky před sebe a vlekla se za podpory Maryščiny zvolna ke škole.

* * *

Stáša seděl dosud na svém místě v zadní lavici a maje ruce sepiaté, zamračenýma očima bloudil po třídě. U stolu seděl učitel a cosi pilně psal. Byla to zpráva o neslýchané vzpouře, která nebyla než ovocem polských agitací. Dvakráte ptal se v dobrotě Stáši, chce-li se přiznati, kdo ho podněcoval, a chce-li opakovati modlitbu, ale chlapec vždycky zavrtěl záporně hlavou. Pokaždé tvář učitelova zrudla hněvem, pokaždé ruka chápala se rákosky, ale vždycky dovedl se opanovati a soudil, že jinak podaří se mu zlomiti chlapcův odpor. Takovému chlapečkovi třeba jen popřáti času k rozmyšlení, však on zkrátne.

Co dalo se v té době v duši malého provinilce? Oj, těžký podnikl zápas! Nejvíce želel, že nemůže jíti do práce a matce několika groši pomoci.

Při vzpomínce na matku cítil velikou bolest v srdci. Jak se lekne, až doví se o všem. Zápasila v něm vrozená neústupnost a uražené city synovské lásky s rozumem a příchýlností k matce. Byly chvíle, kdy tyto nabývaly vrchu v srdci jeho, zvláště když vzpomněl si na matčino ranní napomenutí. Jak asi znepokojuje se o jeho návrat!... Již chtěl se ozvati, již chtěl prohlásiti ochotu, že pomodlí se za Bismarka, když v tom stanul mu před očima nešťastný otec, ne tak veselý a usměvavý, jakým vždycky k němu býval, ale s tváří bledou, zkřivenou utrpením a bolestí, jak viděl jej v rakvi, čehož nikdy nezapomene. Při tom hlas nějaký šeptal mu stále: „Nepovol, nepokoř se, vzpomeň nešťastného děda a otce, pomni potupy, kterou ti před chvílí učitel způsobil.“

Ubohý hoch podstoupil první vnitřní boj, nejtěžší ze všech zápasů životních, kde jisti nejsme, zdaž povolit srdci, či rozumu.

Stáša se nepokořil: seděl, a čas od času slzy kanuly mu po tváři.

Najednou zatřáslo to celým jeho tělem: údiv a nepokoj objevil se na jeho tváři. Na síni ozvaly se volné kroky a dobře mu známý, suchý kašel nemocné jeho matky.

Ustrašený vstal v lavici a chvěje se po všem těle, upíral oči ke dveřím. Učitel zdvihl hlavu a také poslouchal. V tom otevřely se dveře a na prahu třídy stanula Antka. Jednou rukou držela se dveří, druhou opírala se o rámě Maryščino. Vybledlá její tvář teď za plného světla poledního vyhlížela ještě mizerněji. Hluboko zapadlé oči hledaly syna a naležše ho, spočinuly na něm s výrazem neobyčejné lásky mateřské. Měla snad hněvati se na syna, který z lásky k otci nebál se trestu ani pokoření? Ne, litovala ho, srdce jí pukalo bolem a strachem, že on stane se novou obětí krutého vládce, a tento

strach zjevně zračil se na jejím obličeji. Zdálo se, že v té suché, takměř průhledné postavě není již nic lidského, že je to jakoby duch zemřelého, který z rakve povstal. Se syna přenesly se její zraky na učitele a přibraly výraz tak hořké výčitky, že učiteli uvízla na rtech drsná slova, jimiž chtěl přivítati ženu za nedovolené vstoupení do školy.

„Maminko, maminko!“ — zvolal Stáša, když ji ve dveřích shlédł, přiskočil k ní, k nohám jí padl, za ruce ji chytil a líbal, při čemž propukl v hlasitý pláč, jakoby mu srdce pukalo. Dětská přirozenost, která u matky hledá ochrany a pomoci, ozvala se v něm celou silou a utlumila všechny ostatní city.

Učitel stál u stolku ve zjevných rozpacích. Když pak pohlédl blíže na Antku, zhrozil se jí. Otázal se jí hlasem jak možná nejnežnějším:

„Was wollen Sie? (Čeho si přejete?)“

Leč ubohá žena neodpověděla. Opřela se o stěnu, tulila na vyschlá prsa hlavu plačícího dítěte a mluvila rozechvěným hlasem...

„Nevzpírej se déle, milý Stášo... učiň, co ti nařizují... pomodli se za něho. Však i Pán Ježíš modlil se za ty, kteří jej ukřižovali... Udělej to k vůli mně, k vůli své nemocné matce... abych spokojeně umřítí mohla... Však už to dlouho trvati nebude... odejdu k vašemu otci... a povím mu, jak hodného má syna... jak ho bráníš a miluješ... Víš, že tě mají na podzim propustiti, abys mohl pracovati pro sebe i pro sestru... Učiň, co ti káže... však víš, jak velikou moc mají... Ty, ubožáčku, jsi jen práškem v jejich rukou... a skončil bys jako tvůj otec... Nevzpírej se déle... učiň mně to k vůli... k vůli Kristu Pánu, který otce tvého povolal k sobě...“

Potom obrátila se k učiteli a s důrazem seč jen mohla pověděla:

„Jeho, prosím, nikdo nepřemlouval, toho příčinou je jenom ona veliká křivda, kterou vy jste nám způsobili...“

Lahodné napomenutí matčino vykonalo, čeho hůl ani hrozby způsobiti nemohly.

„Učiním vše, čeho si přejete, maminko, jenom vy, prosím vás, jděte domů, nebo ještě více onemocníte... a to mojí vinou.“

Obrátil se, běžel ke stolu, postavil se před učitele, který dosud byl v rozpacích, a bez náповědi zajímavým hlasem slzami přerývaným vynutil ze sebe slova modlitby, pokud mu utkvěla v paměti:

„...und Gott erhalte noch lange unseren Bismark, den grossen, den edlen, den guten... (Bože, zachovej ještě dlouho našeho velikého, šlechtného a dobrého Bismarka...).“

„Schon gut (Dobře)“ — ozval se učitel, který byl rád, že tak se to skončilo, a jenž toužil zbaviti se jak nejrychleji pohledu nemocné, který naplňoval ho podivným strachem... — „Kannst gehen! (Můžeš jít!)“

Leč hoch propukl znovu u veliký pláč, až to jím otřásalo, zakryl si obličej rukama, jakoby se byl dopustil nějakého zločinu, a potácej se jako opilý, volně vracel se k matce.

Než k ní došel, stalo se něco hrozného. Zubožená útlá postava Antčina počala se najednou chvěti jako třtina větrem zmítaná. Marně snažila se Maryška slábnoucí matku zadržeti. Ruměnec zmizel jí s tváří, za to objevil se na rtech v podobě krvavých krůpějí, které v krátké době zmohutněly v proud. To vzrušení a vysílení bylo nad síly nemocné Antky. Poslední zbytky vyčerpaných sil, podepírané úzkostí o syna a láskou mateřskou, opustily ji teď úplně a ona skácela se na znak na cihlovou podlahu před síně, až to hlasitě zadunělo.

Maryška vykřikla, Stáša, který k matce přiskočil, zasténal pronikavě. I pan učitel zvolal: „H e r r G o t t!“ (Pro Bůh!) a pospíšil ku pomoci — leč ta byla již marná! Se sípavým zasténáním ulétala duše ubohé polské chlopky-mučednice v lepší krajiny, aby rozmnožila hojný již počet Bismarkových obětí...

Nad matkou klečel Stáša, sténal žalem a jako beze smyslů líbal chladnoucí ruce matčiny, volal a prosil, aby otevřela oči a promluvila na něho... V uších nebohého hochy zněla dosud, jako na výsměch, před chvílí pronesená slova modlitby: G o t t e r h a l t e, n o c h l a n g e u n s e r e n B i s m a r k, d e n g r o s s e n, d e n g u t e n, d e n e d l e n...!

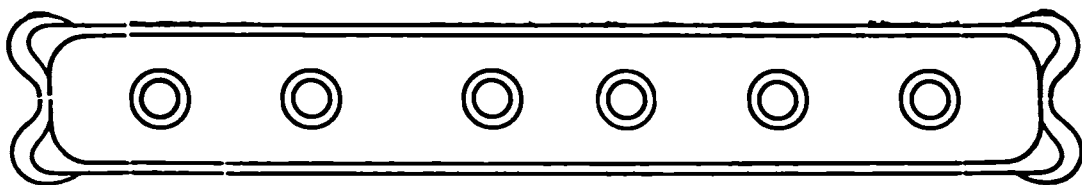
* * *

Bůh, který na svých vahách stejně odvažuje činy mocných i malých, slyšel tuto Stášovu modlitbu a zajisté jí nezapomene, až k soudu zasedne...

* * *

Psáno ve vězení pruském v měsíci březnu r. 1895.

Farář Petr.

Napsal K. Przerwa-Tetmajer.

„Který že je tvůj erb, pane Džengělevský? Cikoria?“

„Ozoria, prosím, jemnostpane!“

„Aha!... Kdo pak na to hned vzpomene.... A napil by ses vodky, pane Džengělevský, erbu Ozoria?“

„Ó, prosím, jemnostpane! S největší chutí.“

„A kterou by „vašnosta“ dnes poroučel? Anýzovku nebo kmínku?“

„Mohu-li si vybrat, tož bych raděj' kmínku. — Máme zítra ten úterek, zdá se mi tedy racionelnější.“

„Ó, jakým vznešeným slohem to mluvíš! Člověk by mýslil, že jsi s nebožtíkem Slovackým Krále Duchů komponoval. — Ale jak tomu mám rozuměti, pane Džengělevský, varhaníku?“ —

„Čemu, prosím, jemnostpane?“

„No, té kmínce s tím úterkem?“

„To, prosím, nemá nic společného.“

„Proč tedy „vašnosta“ o tom mluví?“

„Když on jemnostpán hned člověka chytá za slovo.“

„Koho, pane Džengělevský, varhaníku klonický? Pamatuješ se, jak jsem vás učil „mašírovat“ tady na dvoře před farou, když se to připravovalo k bouři? I s karabinkou zacházeti? Pravda, sám jsem ni-

kdy „nemašíroval“, protože jsem sloužil na koni a nosil palaš, a ne karabinu. Pamatuješ se, pane Džengělevský, jaký byl ze mne švarný důstojník v pátém pluku hulánů pod knížetem Konstantinem? A jakého jsem měl hnědouše? Oh!! Pamatuješ se, „vašnosto“, pane Džengělevský?“

„Kterak se na to mohu pamatovati, jemnostpane, když tenkrát moje matka ještě jako panna v Sa-
baňčíškách na pouti tancovala?“

„Pravdu máš, pane Džengělevský; tys mnohem mladší nežli já. Kolik jar přelétlo ti již přes hlavu?“

„V matrice stojí, že jsem se narodil v třicátém druhém z otce Kašpara Matouše a Kleofazie Zaščaňské, Ozoria Džengělevských, manželů.“

„A měl jsi hned tak připálené vousy, pane Džengělevský, varhaníku?“

„Jemnostpán stále jen žertuje! Jak jsem mohl míti vousy, když jsem jedva světlo světa spatřil?“

„Za starého Říma žil jakýsi Dentatus, který již při narození měl prý všechny zuby; proč by tedy nemohl žíti Džengělevský „vousátus“? Jsme snad horší všelijakého pohana?“

„Zajisté, že jsme pohanů lepší; jsmeť šlechtici...“

„No tak vidíš. A já se narodil v sedm set devěta-
devadesátém a teď máme osm set šestaosmdesát; ko-
lik mně tedy schází ještě do stovky, pane Džengě-
levský, erbu cikoria?“

„Ozoria, račte prosím říci, jemnostpane.“

„No tak tedy ozoria! Kolik mně tedy schází do stovky?“

„Aby jemnostpánovi bylo devadesát, schází ještě devět.“

„A aby mně bylo sto, to neschází nic, není-li pravda?“

„Eh, když jemnostpán tolik na mne pospíchá. Od desítky musíme ubrati...“

„No, kolik? Honem!“

„Když ono to tak hned nejde...“

„Ale když ty znáš se v počtech jako žid v tanci. Já ti pomohu! Třináctka mi schází do stovky. Kolik je mi tedy?“

„Už to mám, prosím. — Sedmaosmdesát!“

„Třináctka, pane Džengělevský, třináctka je nešťastná cifra. Ale jako že jsem šlechtic a jako že se Petr Zalaňský jmenuji, neslevím Pánu Bohu ze stovky ani den! Nejsem snad ještě dosti křepký? Minulou neděli, jak se snad „vašnosta“ pamatuje, zahřměl jsem s kazatelny na pana Boleslava Karasovského z Volky, když usnul v lavici, že se lekl, až mu okuláry s nosu spadly. Oho! Ještě se nedáme! Napil jsi se vodky, pane Džengělevský?“

„Dosud ne, prosím. Mám ji jen slíbenu!“

„Vyndej tedy karafinku z kredence. A protože máme dnes pondělek a zítra úterý, vyndej dvě. Tu ne, tamtu, tak! A napiješ se napřed anýzovky, potom kmínky.“

„Prosím, prosím, jemnostpane!“

„Napil jsi se již?“

„Ano, prosím.“

„Okus teď druhou.“

„Prosím!“

„Tak, a teď to zajez perníkem. — Je dobrý?“

„Hm, hm! Delikátní!“

„Tak, a teď jdi domů, pane Džengělevský, a vyříd' mé poručení krásné paní Džengělevské a panně Anastazii Paprykovské, její sestřenici; já si zatím odbudu ranní modlitby. — Pán s tebou, pane Džengělevský, erbu cikoria.“

„Ozoria prosím, jemnostpane! — Ruce libám!“

A pan Džengělevský přejel rukávem dlouhý, prošedivělý vous, políbil jemnostpánovi ruku a odešel.

Stařeček se potom pokřižoval, složil ruce na prsa a jal se choditi po pokoji jednotvárným, volným krokem, šeptaje polohlasně slova modlitby; a starý lovecký pes Zagraj, který dosud spal před pohovkou, otevřel nejprve jedno oko, potom druhé, vstal, protáhl se, zív, a jak již tomu od dávných let byl zvyklý, pustil se krok za krokem za svým pánem. Časem stařeček plašil rukou dotěrné mouchy, časem zaklepal na ně Zagraj svými zuby a tak chodili oba až do snídaně.

Při modlitbě pohleděl někdy farář Petr na stěnu, kde visely pěkně vyčištěné dvojky mezi velikými jeleními parohy, díval se chvíli na hyacinty a azalky krásně na okně kvetoucí, nebo na slezy a slunečnice pod oknem vybujelé, přejel někdy mimoděk očima řadou srovnané čibuky a lesklé, pěnové dýmky, nebo též šepotaje dále své modlitby, zastavil se před skříní s knihami, tu a onu opravil a kráčel zase volně dále, a pes stále za ním. Také nejednou podíval se okny ven, kde na dvoře točili se parobkové v červených halenách, pan Valentin Moščík, šafář, křičel a rozkazoval, mladí psi rozháněli kuřata, starý, ochočený jeřáb, Martin, vrabce plašil a krocan se čepejřil. Všude byl ruch a šum. Služky v žlutých a strakatých šátcích na hlavě pobíhaly dvorem, notující si nějakou píseň, pávové rozvíjeli nádherné svoje chvosty a nadýmali se, vláčejíce křídla po zemi, holubi mračnem slétali se střechy a vznášeli se nad ně, kroužíce vysoko ve vzduchu. Na to všecko padalo ranní slunce jasné a zářivé, stlalo na zemi zlaté paprsky, které v mihotání prodíraly se hustými korunami lip a bříz.

Farář Petr díval se oknem modle se tiše, s rukama sepiatýma na ústech, a když již poslední slova

modlitby zašeptal, nepokřižoval se ještě, nýbrž stál dále u okna a hleděl ven. Až potom pokřižovav zprvu sebe, druhý kříž kreslil ve vzduchu, žehnaje tak ze svého pokoje klonickým polím, lesům a vodám, i lidu v poli pracujícimu, i stádům na lukách se pasoucím.

Podobně činíval často.

Farář Petr vypiv kávu, zapálil si pěknou pěnovku s dlouhým, višňovým čibukem o velikém, drahém jantaru, dar to nebožtíka pana maršálka, a pustiv několik obláčků dýmu, položil se na znak do pohovky a dřímá, při čemž obyčejně něco se mu zdávalo, neboť časem zamručel: ho! ho! a zdvihl ukazováček pravé ruky, což činíval vždycky, kdykoli něco se zájmem vypravoval neb dávných časů vzpomínal.

Bylo také, o čem by se mu snilo! Mládí opravdu „andělské“ v Zalanech, služba pod knížetem Konstantinem, listopadová revoluce, několik let emigrace, dlouholeté cestování, konečně dlouhá řada let zasvěcených službě Boží, tuhé, po vojensku plněné, bez oddechu, bez úlevy...

Kdysi slavný rytmistr hulánský nestal se knězem z povolání; přiznával se k tomu otevřeně. — „Já, milý přítelínku“ — říkával nejednou — „byl jsem stvořen ke kněžství, jako moje služka Vileta, která korec zemáků unese na hřbetě, na tanečnici. Byl jsem mladý, hezký, peněz dost, a k tomu živý, lehkomyšlný, rozpustilý, jako každý polský šlechtic, který byl kavaléristou! Ale já poznal, přítelínku, v čem jsme se provinili. Já, kdykoli mně můj sluha Sobek, synek ze Zalan, nevyčistil šavle, anebo bot mně včas nepřinesl, dal jsem mu přes hubu! Podobně činil i můj otec, můj děd i můj praděd. Proto také mi můj sluha před první bitvou utekl, proto také žádný chłop ze Zalan s kosou Koščuškoví na pomoc nešel, proto také v šestačtyřicátém mého bratrance Stanislava vlastní

jeho sluha za nohu s koně stáhl a chłopi ho potom posekali, že nebyl k poznání. Já obětoval se za sebe i za ostatní Zalaňské a šel jsem, milý přítelínku, sloužití těm, vůči kterým cítil jsem se vinným, kteroužto vinou provinil jsem se i na vlasti. Kdybychom všichni byli do pole vyšli! Myslíš si snad, milý přítelínku, že mně bylo snadno odhoditi všecko, celý svět, který se na mne smál, sutanu obléci, na ves jíti, chłopské děti křtíti a staré ženy zpovídati? Nejednou jsem myslil, že nevydržím! Ještě když uherská válka vypukla, měl jsem sto chutí sutanu na hřebík pověsiti a za Karpaty se vydati. Ale řekl jsem si: Ohlásil jsi se službou Bohu, tedy služ! A služba Boží je tvrdá a Bůh nežertuje. Když všecko jde dobře, dobrý je, ale rozhněvá-li se, všickni jsou hned v koutě, i archanděl Michael, ten statečný bojovník, který tak pořádně ďáblu kůži vypral, i ten jenom po straně šavlí zazvoní, ale před Pánem Bohem tak tiše ji v ruce nese, jakoby po císařském pokoji chodil. A což teprve ubohý člověk, a k tomu ještě farář! Hahaha! A od těch dob nebyl bych sutany za všechny poklady světa svlékl a fary své opustil. Čeho jsem se s počátku, milý přítelínku, jako pokání, jako usmíření podjal, že jsem pány a důstojníky od kavalerie opustil a mezi prosté chłopy šel, jim svůj život, dni i noci v oběť přinášel, to jsem si potom zamiloval.

Myslil jsem si: Kdybych já v těch Klonicích jen jednu duši národu našemu získal, bližšími jsme z mrtvých vstání. I zamiloval jsem se potom do věcí božských a získával jsem duše netoliko naší Polsce, ale i Bohu. I myslil jsem si opět: Přizpůsobím-li v těch Klonicích jen jednu duši Bohu, odpustí On, soudce spravedlivý a milosrdný, Zalaňským alespoň jeden rok pokání v očistci. A potom s pomocí Boží počal jsem všechny lidi milovati a lásku tu i v klonické duše vštěpovati... A řekni mně teď, může-li býti něco

krásnějšího na zemi, jako duše Bohu, vlasti a národu získávati? A ty klonické duše jsou tak tvrdé, jest však mezi nimi i půda úrodná, a nejsou zlé. Jest však třeba velice je milovati, mnohé jim odpouštěti a přívětivě s nimi zacházeti. Kdybych já svého Sobka méně byl trestal a spíše vlídně a mírně s ním jednal, nebyl by mi před první bitvou řekl: „Eh, co je mi do toho!“ — a nebyl by utekl, kde pepř roste. Mohu dnes směle říci, přítelínku, že čemu jsem se věnoval, také jsem splnil; byl jsem — nechci se tím chlubit — dobrým knězem, dobrým pastýřem duší. Kdo by tak před šedesáti lety byl se toho nadál, když jsem k vůli panně Jadvice Karsnické na smrt uhnal svého koně, na kterém — Bůh mi to odpust — ukradl jsem ji pro svého přítele Hilaria Roščevského, že mne v sutaně klásti budou do rakve, když já mínil v jenerálské uniformě do údolí josafatského se odebrati... Jo, jo! Člověk míní, Pán Bůh mění!... — Není tam někde pan Džengělevský?“

Bez pana Džengělevského nemohl se stařeček býť jen na několik hodin obejítí. Tento pan Džengělevský, z malé žmudzské či litevské šlechty, přivandroval s nebožtíkem svým otcem, Kašparem Džengělevským, erbu ozoria, z Litvy a našel útulku v klonickém zámku. S počátku pomáhal zámeckému písaři v účtech; že však pro čísla měl trochu tvrdou hlavu a na flétnu pěkně hrál, zasvětil se umění varhanickému; a že pak z klávesů tak něžné tóny vyluzovati uměl, až se panně Kristině Kolasikěvičovně, komorné paní maršálkové, mdlo v kostele při mši sv. udělalo, stala se ona konečně paní varhaníkovou, byvši povznesena spolu ze stavu měšťanského do šlechtického.

S panem Džengělevským vedl farář Petr učené hovory o všem, počínaje politikou a konče astronomií. Žertoval s ním, dobíral si ho pro jeho starou důstojnost šlechtickou, překrucuje mu Ozorii na ci-

korii, což se téměř po třicet let denně se stejným zakončením opakovalo.

Pan Džengělevský nosil den co den černý šátek okolo krku, dlouhý kabát tabákové barvy, kamizolku a pruhované kalhoty, v neděli pak a ve svátek, o jmeninách papežových a jemnostpánových kravatu z tmavého granátu, nový kabát tabákové barvy, kamizolku a nové pruhované kalhoty. Na hlavě nosíval čepici se štítkem, v jedné kapse veliký červený šátek s bronzovými kolečky, v druhé rohovou tabatěrku, vždy pak měl hůl se stříbrným kováním a mosazné pečetítko s erbem.

Farář Petr měl ho nesmírně rád.

Kolem plebanie bylo jako v arše Noemově. Vedle obyčejných domácích zvířat měl farář Petr i malou oboru, kde srny, zajíci a zvláštní druh zámořských husí žily v bezpříkladné shodě. Dozor nad touto menažerií jakož i nad zahradou svěřen byl několika babičkám a dědům, mrzáčkům a sirotkům, kteří se ve farnosti Petrově nalézti dali. Farář Petr shromažďoval kolem sebe bídu a chudobu, jí se obětoval, jí miloval a vychovával. Sám pro sebe příliš mnoho nepotřeboval, kromě pěkného taláru a bot, na něž si odedávna potrpěl, a maje z fary i z vlastního kapitálu značné důchody, živil a šatil celé legie chudých a nuzných. — „Můj soused, farář Vajdzik“ — říkával farář Petr — „když v Novosiolku kostel opravovali, zakazoval malířům, aby nechodili po lešení, že by mohl některý padnouti do okna, a sklo že je příliš drahé; groš ke groši strádá, psu nazrati se nedá, jen aby po jeho smrti kostel plechem pokryti mohli a novou zvonici vystavěli; ale já myslím, že lépe činím. Pán Bůh nestojí tak o plech na kostele, jako o to, aby se v tom kostele všichni k Němu modlili; nedbá toho, ozývá-li se zvon vysoko nebo nízko, jen když všecka lidská srdce k Němu

pozdvihuje. U mne by se také to i ono mělo na kostele opravit, ale mně jsou přednější sirotkova ústa, než díra v kostelním šindelu.“

Farář Petr měl také velikou stinnou zahradu a v ní mnoho stromů, dnes již vzrostlých, které vlastní rukou byl zasadil, neboť již přes půl století na faře klonické žil. Ovoci výborně rozuměl a pěstoval je jako zvláštní dar pro pana patrona a své sousedy, a i všelikého kvítí bylo u něho na výběr. Když se mezi ním procházel, vždycky s ním rozmlouval. Jedny chválil, druhé plísnil, jiné zase litoval. Radost byla ho poslouchati. — „No, ty's pořádně zbujněl, narcisku! A co z toho máš, zlomil jsi se! No, počkej, já tě podepru. Tak! Teď se ti lépe poroste! Drž se pěkně! Tak! — A podívejme se na pannu slunečnici, jak se tu roztahuje! Myslí, kdo ví co je! Jakoby byla nějaký zámořský tulipán nebo ananas! — Co se tu tak naparuješ, břečťane? Podívejme se, až na plot si vyleze! Což nemáš na svém dosti místa? Vlez mně někam, abych z toho měl nějaké oplétání! Jen se opovaž! — A vy, mé konvalinky, jak jste krásné! Jako panenky! — Jen še tolik netlačte, vy astry! Já vás dobře znám! Jako že jsem sloužil u hulánů! Ho, ho!“

Když se někdy po obědě farář Petr dobře vyspal, probudil se v něm vlivem dávných vzpomínek vojenských duch, a že pro pokročilé stáří byl již trochu dětinský, musil pan Džengělevský mu vyhověti. Když se to ve třiašedesátém připravovalo k nové chumelenici, farář Petr podkasav si talár, se starou hulánskou šavlí jal se cvičiti na dvoře své fary dobrovolníky, mezi kterými byl i pan Džengělevský, tehdy ještě pomocník písařský a svobodný. Proto stařeček stával se časem zvědavým, nezapomněl-li varhaník, čemu jej tehdy byl naučil.

„Vezmi si, „vašnosto“, ten dlouhý čibuk; ten ne, ten delší“ — říkával; — „a mně, prosím, podej ten kratší. Tak! — Pozor! Pochodem pochod! V pravo v bok! V levo v bok! Čelem v zad! Zastavit, stát!“

Varhaník všecek uřícen a znaven stál před farářem jako struna, a tento prohlížeje si jeho postavu, štouchal ho lehce čibukem pod bradu, nebo stahoval mu kamizolku ke kalhotám.

Vojenská tato cvičení, ač dosti řídká, zlobila nad míru hospodyni pana faráře, pannu Kateřinu Capikovnu, jakožto „s důstojností stavu duchovního se nesnášející a zdraví jemnostpánovu na škodu jsoucí.“

Nějaký čas to vydržela.

Ale na neštěstí zachtělo se jednou jemnostpánovi, který slynul kdysi jako obratný šermíř a jedenáct soubojů podnikl a jenom jednou ho pan Bohuslav Chomialský lehce u pravého ucha škrábl, začez sám měl obličej „roztržený“ od ucha až ke krku, zachtělo se mu zkusiti, zdali mu ruka ještě „vydrží“.

„Pane Džengělevský, vezmi si dnes ten druhý, kratší čibuk“ — řekl vstáváje s pohovky a sundáváje hlavičku s čibuku, ze kterého právě kouřil.

„Proč, smím-li se ptáti?“

„Uvidíš. Zkusíš odraziti ránu.“

„Jak to jemnostpán mluví?“

„Kryj život s levé strany.“

Varhaník užasl.

„Chval každý duch Hospodina! A proč?!“

„Neptej se a poslouvej: Vykroč levou nohou! Lépe! Tak! Nakloň se! Břicho dozadu! Oj, jaké máš nechebné břicho! Když jsem já byl v tvém stáří, byl jsem svižný jako panna... Hlavu vzhůru! Prává volná! Dupni! Ráz, dva! Vypni prsa! Ruku tak! Potom tak! Rozumíš? Já tak, ty tak! Ráz, dva! Gardez vous!“

„Jak ráčíte poroučet, jemnostpane!“

„Teď pozor! En garde! Lup!“

Varhaník zasténal a rána podařila se tak dobře, že trefila nejen pana Džengělevského do břicha, ale i na okně dva květináče s fuksiemi, které svalily se na zem s velikým hřmotem.

„Běda chudákům nebohým, vběhnou-li mezi ostrí zápolících šermířů!“ — zadeklamoval farář Petr, stoje nad střepinami; ale v tom vletěla do pokoje stará jeho hospodyně, červená jako pivoňka a rozlícená jako kapoun.

„Jemnostpane!“ — křičela, založivši ruce v bok.

„A co?“ — otázal se kněz, stavě se, jakoby se nic nebylo přihodilo.

„To je až hanba a urážka Pána Boha, co tu ráčejí provádět! Kdo to jakživ viděl! Pan farář jako chlapeček běhá tu s čibukem po pokoji! A pan varhaník by mohl mít také rozum! Otec dětí! A šlechtic! Jak se to ještě jednou stane, nedám žádnou kávu, na mou věru, nedám!“

„Ou, ou! Babská hrůza, žabí dešť!“ — prohodil farář.

„Babská, nebabská! Jemnostpán už také není mladíček!“ — osopila se hospodyně a rozčepýřená vyběhla jako vítr z pokoje.

Farář Petr přec jen byl spokojen.

„Baba je časem jako čert“ — mručel; — „ale buď jak buď, ruku mám ještě obratnou. To by se to sekalo!!“

V letní odpoledne chodíval farář Petr rád za farskou zahradu, a sedě na lavičce pod starým tise-
sem, díval se do světa. Viděl odtud daleké lány zlatého obilí, plného modrých chrp a červených máků, růžové a bílé pruhy jetele, louky zelené, poseté množstvím různobarevných kvítků, hrajících všemi bar-

vami v bohaté záři sluneční. Viděl tmavý bor, jakoby pod chvějícím se průhledným mušelínem zlato-smaragdového světla, a kdesi v mlhavé dáli modravé vrcholy hor; opodál viděl veliké jezero s tichou, lehounce větrem rozčeřenou hladinou, žlutými lek-níny, kol břehů šelestícím listím zarostlou, lesknoucí se místy jako stříbrný plech, místy zase šedou neb šedomodrou. Po jezeře plovaly divoké kachny, řadou se černajíce na jeho hlubině, nad ním vzduchem veslovaly vclavky se širokými křídly i hejno křiklavých čejek, a jezero táhlo se v šír i dál, hluboko do kraje, tiché, snivé, lehounce s větrem laškující.

Všecko se topilo v stříbrném jasu slunečním, v nekonečném tichu a prostoru bezmezném, jakoby naslouchalo vánku a šumu luk a vod, plnému příjemného smutku, rozkolébané touhy, jakési polní zá-dumčivosti a divného opojení...

Farář Petr hleděl na vše, a hledě odlišoval zprvu obilí od luk a louky od vod, ale pozvolna počínal se mu celý ten veliký a rozmanitý svět slévati, slučovati, měniti se v jednu barvu, průsvitnou barvu blankytu. Obilí, květiny, traviny i tiché vlnění hladiny jezerní i volavky s širokými, bílými křídly, i hejna křiklavých čejek, i průhledná oblaka a jasnomodrý blankyt, to všecko naplňovalo mu oči, působíc v nich jasno neobyčejně příznivé a nesmírně sladké. Zdáloť se faráři Petrovi, jakoby nikoli skutečný svět, ale ducha jeho viděl, či spíše jen páru nebo mlhu, barvy světa, nikoli svět sám.

A potom to vidění více duchem než očima počínalo zanikati a rozvírati se v prostoru z paměti se tratících obrazů, kdysi viděných. Zatím počaly v duši faráře Petra probleskovati mořské zátoky a v nich lodi s bílými plachtami i obrovské závěje pouště; počaly v ní šuměti cedry Libánu i palmy arabských oas, vyrůstaly v ní pyramidy věčně mlčící i

sopky s červenými, ohněm naplněnými jícný; zjevila se v ní východní města, pestrobarevná, i ono římské, mrtvé, ze země dobývané, i lidu tlumy a zvířata pradiwná; tvořil se v ní jakýsi lahodný, odlehlostí času zatměný chaos dojmů, ovládlo ji zapomenutí, zamyšlení. Až teprve nejednou úmyslně hospodyní poslaný miláček starouškův, sedmiletý sirotek Ignác Zajda, budil jej ze zadumání, tahaje ho za sutanu.

„Jemnostpane!“

„Aaa... Co, co?“

„Jemnostpán spal?“

„Ale- kde! Jen trochu jsem si zdřímнул.“

„Paní hospodyně peče kůzlátko a prosí, aby už jemnostpán šel.“

„Dobře, dobře; že přijdu hned.“

„Jemnostpane!“

„Co chceš?“

„Chodí Pán Ježíš po nebi také tak jako jemnostpán po zemi?“

„Ovšem že.“

„A je bos?“

„Zajisté. Proč by nosil boty, když je tam teplo.“

„A je veliký?“

„Jako celý svět!“

„A to když hrom udeří, musí mu proletěti skrze prsty?“

„Ovšem, ovšem.“

„A je dobrý?“

„Jako med!“

„A med je dobrý?“

„Tys toho ještě nezkusil?“

„A což Pánbíček?“

„Pán Bůh je také dobrý?“

„Ještě lepší?“

„Ne, ne. Oba jsou stejní!“

„A je Pánbíček veliký?“

„Ovšem, jako Pán Ježíš.“

„Jemnostpane!“

„No, co?“

„Paní hospodyně peče kůzlátko a prosí, aby už jemnostpán šel...“

„Dobře, dobře; pojďme tedy!“

„No tak pojďme! Dejte mně ruku! — Tak! — Pomaloučku! — Jemnostpán už je starý.“

A malý Ignác vzal faráře Petra za ruku a šli spolu pěšinkou k faře, rozmlouvající cestou mnoho a vážně.

Zaměstnán službou Boží i lidskou, a to takořka bez ustání, neměl farář Petr mnoho času, by mohl přemýšleti o smrti, a to tím spíše, ježto vždycky říkával, že Pánu Bohu se stovky ani dne nesleví. Ale jednoho podzimního večera, když slunce zapadlo, poslední zlaté paprsky vysílajíc na tmící se oblohu, farář Petr, který před tím dlouho mlčky seděl v loubí před zahradou a zdálo se, jakoby dřímал, obrátil najednou hlavu k varhaníkovi proti němu sedícímu a řekl vážnějším než jindy hlasem: „Pane Džengělevský, mně se zdá, že jest čas, abych šel.“

„A kam, smím-li se ptáti?“

„Dále, než odtud do farní kanceláře. — Tam...!“
— a rukou ukázal ku bělajícímu se opodál hřbitovu.

Džengělevský nenadál se takovéto odpovědi.

„Co to jemnostpán povídá? Takhle by neměl mluvit! A k tomu v takovou hodinu.“

„No, však uvidíš, pane Džengělevský, varhaníku klonický, že jest čas, abych už šel. Už i tu třináctku Pánu Bohu musím odpustit!“

„Ale, ale, jemnostpane! Račte zanechat takových myšlenek!“

„Ó ne! Jest již opravdu čas! Zpovídal jsem se dnes ráno, jakoby úmyslně. I Nejsvětější jsem přijal. Jsem

připraven. Pro pana kaplana bude ještě čas poslati, ale musí se hezky poprositi, neboť zajisté bude seděti nad „Summou theologie“, nebo nad „Následováním Krista“. Takového mají udělati kanovníkem, nikoli mne, starého plácala.“ (Farář Petr byl jmenován čestným kanovníkem.)

S polí táhla přes zahradu chladná, svadlá vůně podzimku a slyšeti bylo tichý, jednotvárný šum větru.

„Pane Džengělevský!“ — ozval se stařeček.

„K službám, jemnostpane!“

„Poslouchej, vašnosto, ne však mne, nýbrž svět. Slyšíš ten šum? Zdá se mi, že slyším pohyb celého toho obrovského stroje, jehož je Bůh tvůrcem i vůdcem od věčnosti. Planety i slunce točí se kolem svých os, všecko jde svou cestou a šumí. Celý svět šumí. A On, tvůrce i vůdce věčný, naslouchá tomu a raduje se. Pomysli si jenom, pane varhaníku klonický, Matouši Timoteji Džengělevský, erbu cikoria, jaký to musí býti ohromný a zázračný šum! Ty myslíš snad, že je to jako větrník Kuby Michala ze Zardzovic; ale to je jako tisíc, milion takových větrníkův. To jakoby všechny vlny Atlantického oceánu a všechny vichry Saharské pouště se spojily. Poslouchej!“

„Poslouchám, prosím, jemnostpane!“

„Slyšíš?“

„Slyším, jak vítr v zahradě šustí.“

„A toho šumu toho ohromného stroje neslyšíš?“

„Ne, prosím, jemnostpane!“

Farář Petr mlčel chvíli a potom znova jal se mluvit.

„Otevři, prosím, pane varhaníku, to okno k půlnoci. Ať sem může co možná nejvíce vůně s polí. Tam — tam... bude stále překrásné světlo, i kůry andělské, i vůně rajská a všeliký zázrak, ale klonických polí tam přece nebude, ani té vůně z mé zahrady... Věčnost je dlouhá, ale padesát let také

nikdo nepřeskočí... Ty mladé jilmy dej podeprítí a hrušně ať na zimu dobře slamou ovážou... Takové vůně tam nebude!... Milý pane Džengělevský, byl jsem ve Svaté Zemi, i v Arabii, i ve vlašských pomerančovnách, ale takové vůně, jako u mne v Zalanech a potom tady v Klonicích, nikde nebylo. Pane Džengělevský!“

„K službám, jemnostpane!“

„To už vychází měsíc?“

„Ano.“

„Je jasný? Já se těžko v tu stranu obracím.“

„Jasný.“

„Chvála Bohu. Nerad bych v nepohodě umíral.“

„Ale, jemnostpane...“

„Tiše, pane Džengělevský, varhaníku, tiše! Měsíc bude svítiti duši mé na cestu. Vypraví se sice na cestu z loubí, ale to neškodí. To jakoby bylo na poli. V našem rodě málo kdo umřel na lůžku. V poli umírali. Dobře, že tak umřeli, neboť kdo ví, co by se s nimi bylo stalo! Co je do šlechtictví bez šlechtnosti duše. Pane Džengělevský!“

„Prosím, jemnostpane!“

„Oblečeš mne v novou sutanu, tu s hedvábnou podšívkou, hedvábným pásem přepásáš, zlatou sponou sepneš, nové boty mně vyleštíte, kanovnický řetěz kolem krku, moje vojenské řády na prsa. Pečetní prsten mně nech na prstu, ať jde se mnou... Rakev vystelte mně květinami, dejte hodně materiďoušky, ta voní, a narcisky do hlav. A šavli moji, pane Džengělevský, zlomíš, neboť jsem poslední z našeho rodu... Ty brečíš, pane Džengělevský?“

„U — u — u... Když jemnostpán tak mluví, až mně to srdce trhá...“

„Anebo, víš co, pane Džengělevský, šavli zlomiti, bylo by škoda, ty mně ji tedy pěkně zastrčíš pod

sutanu k boku, aby to pan kaplan neviděl. V rukou bude kříž, ale tam u boku šavle... Cítíš, jak to z té zahrady voní?“

„Cí — cítím... je — — jemnost — pa — ne...“

„Testament je ve stolku. Všecko je v pořádku. Květiny za okny pěkně zalévej a zahradu opatruj! — Nic neprodávejte, nic nevyhazujte! Na všecko jsem pamatoval! Na dědečky i babičky, na sirotky i mrzáčky, na oboru, na Martina i Zagraje. Všecko tu zůstane, jak to tady bylo, dokavad to nevymře nebo do světa neodejde. Srdce mé bylo pro celý svět. Opuštěné srnčí mládě je tak hodno lítosti, jako osiřelé dítě. Bůh všecko stvořil, všecko miluje a o všem ví. Pane Džengělevský?“

„Co ráčí jemnostpán poroučet?“

„Ten pár ryzáků pošlete panu Štřeměckému do Topolice. Bůh chraň, abyste je snad chtěli prodat! On jim milerád dá kousek chleba, neboť na nich poslední Záleský jezdil. Můj děd, jsa jednou trochu podnapilý, panně Bronislavě Štřeměcké stříbrnou konvičku z ruky vystřelil a padnuv jí potom k nohám, učinil ji mojí babičkou. Odtud jsme tedy příbuzní. Tedy ryzáky do Topolice, siváky panu kaplanovi na památku, neboť on rád s tou barvou jezdil a jedině těch se nebál. Pan poručík Kotvič ať si vezme Štřelu, je to kavalírský kůň. Dýmku s Marií Antoinettou a bronzový kalamář s Napoleonem také panu kaplanovi. Z mého jmění uloží se jistina na výchovavací ústav, a tobě, pane Džengělevský, odkázal jsem ty dva bulíčky, deset tisíc a ještě to a ono, a tu vezmi z teplé mé ruky tu želví tabatěrku s rubínem, abys měl památku po svém starém příteli.“

„Nu — nu — nu — jemnost — pane...!“

„Neklekej přede mnou, vašnosto, nelíbej mne na kolenou, fuj, styď se, všichni jsme si rovni. A že mám více, dám ti. Tak to má býti! A nebreč tak, pane Džen-

gělevský, zbudíš to všecko... Nalopotí se celý den, ať si tedy odpočinou. Já také přes půl svého života pracoval, čas tedy, abych si odpočinul... A přece je to tak divné... Vím, že musím umřít, ale je mně to nějak divné... Zítra možná už mne tu nebude... Jako když list se stromu spadne... Jako když stéblo trávy uschne... A přece všecko z jednoho Boha pošlo a vůlí jeho trvá... Marnost a jen marnost jest člověk... Marnost... Rok, dva budou pamatovati, potom zapomenou... Leč milosrdný Bůh nezapomněl... — Tak si živě připomínám, jak jsem se v první den svého příjezdu habrovou alejí procházel... Tak vypadaly ty habry jako dnes... Padesát let tomu, půl věku... Nechce se mi věřit, že by ta pšenice tak sama rostla, a přece je tomu tak... Tolik let... Kolik jsem jich tady pokřtil a kolik pochoval... Jak krásný je dnes večer!“

Vinnými listy, které loubí hustě zakrývaly, vkrádala se dovnitř bledá záře měsíční, tichá, stříbrná, zavěsila se na listí a dívala se dolů. Šum větru pohrávaje listím jakoby přivíral a otvíral její víčka. Farář Petr hleděl nějaký čas vzhůru, potom hlava svezla se mu na prsa, a pan Džengělevský, kterému veliké slzy splývaly na vous, slyšel, kterak stařeček šeptal:

„Není nic platno, musím jít. Teď večer, nebo až ráno, ale musím... Kterak se ten měsíček na mne dívá?... Jakoby mi slávu nebeskou předpovídal. Ale kdo ví... Nikdy jsem se ničeho nebál, mnohdykrát jsem hleděl smrti do očí, ale přece je mi nějak děsno... Bože, buď milostiv mně hříšnému! Bože, buď milostiv mně hříšnému!... Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. A i krev je na mé duši...“

Hlava svezla se mu hlouběji na prsa, mlčel chvíli, ale najednou zdvihl ji a silným hlasem promluvil:

„Pane Džengělevský, jak dozpívají Requiescat in pace, ať vystřelí ze všech farních hmoždírů... Vidím, kterak v Olšince letí proti mně dragounský důstojník: v tom já ho ťal a už byl s koně dole! Ale to bylo pro vlast, pane Džengělevský!... Oprav ten knůtek v lampičce před obrazem Matky Boží Sedmibolestné... Tak!...“

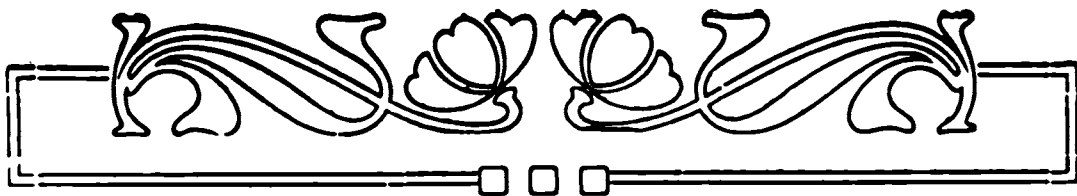
Potom farář Petr přivřel víčka a počal dřímati, ale varhaníkovi se zdálo, že hlava klesá stařečkovi stále níž a že oddychuje stále slaběji. Trvalo to chvíli, až pan Džengělevský znepokojen chtěl vstáti, aby přivolal pannu Čapikovnu, když hodiny udeřily půl desáté a ve dveřích, vedoucích ze síně do loubí, ukázal se malý Ignác Zajda v košilce a plátěných kalhotkách. Přistoupil k pohovce faráře Petra a zatahav ho lehounce za sutanu, pravil:

„Jemnostpane, pojdte! Paní hospodyně prosí, aby jemnostpán už šel spat. Pojďte! Dejte mně ruku! Pomaloučku, jemnostpán už je starý. Jemnostpane!“

Ale když se farář Petr nehýbal, ani neodpovídal, obrátil Ignác tázavě veliké své oči na pana Džengělevského a řekl:

„Pane varhaníku, jemnostpán umřel?!“

Vdovin groš.

Napsala A. M. L.

„A dnes jsi Ho viděl, Jakube?“

„Včera“ — odpověděl tázaný.

„A vždycky tebe zjev Jeho tolik vzruší?“

„Oh, Marto, kdybys ty aspoň jednou na Něho pohlédnouti mohla!“

„Pohlédnouti!?!... Koho já mohu zříti... Když jsem slepá!“ — a nešťastná dívka za těch slov zakryla si obličej oběma rukama, aby snad Jakub nepostřehl slz, které jí hustě po tváři stékaly.

Jakub snad nezahlédl těch slz, ale tušil je poctivým svým a upřímným srdcem. Uchopil obě ruce té, kterou téměř od malička považoval za budoucí svoji ženu, a přituliv ji k sobě, vroucím hlasem promluvil:

„Poslouchej, Marto, poprosíme matky, aby zítra ráno šla s námi na pláň, kde ovce pasu. Schováme se za veliký keř růžový, který tam kvete, a tam mlčky čekati budeme, až On se zjeví, takový velebný, tak krásný a při tom tak nevýslovně milý, že očí od Něho odvrátiti nelze!“

„Očí...?“ — a slepá dívka znovu tiše zalkala.

„Věz, Marto, že jakmile On promluví, taká podivuhodná sladkost vkrádá se ti do srdce, duše naplní se jakýmsi zázračným jasem, že ihned zapomene všech i těch nejdůležitějších potřeb životních. Když včera odcházel jsem z domova, byl jsem nesmírně hladov;

viděl jsem tvoji matku, která chystala se dáti mně poslední krajíček chleba, aniž by sama byla jedla; i utekl jsem, dříve než mne zpozorovala. Hlad zle mne trápil, ale když dospěl jsem své pláně a uzřel Ho, rázem na všechno jsem zapomněl: na svůj hlad, na naši bídu, ano i na tvé neštěstí. Zdálo se mně, že z té krásné šlechetné postavy všechno se na mne usmívá. Skryl jsem se tedy za onen růžový keř, který krásnější a vonnější byl než jindy, a z tohoto úkrytu horlivě lapal jsem každé slovo, které vycházelo z Jeho úst a slova ta vkrádala se v duši moji jako jasné sluneční paprsky. Člověk ten musí býti velikým prockem, mnohem větším, než Eliáš!“

„A o čem mluvil, Jakube? Opakuj mně Jeho slova, ať také já nešťastná z rozkoše té něčeho užiji.“

„Nerozuměl jsem dobře všemu, co mluvil, neboť On i ti, kteří jsou s Ním, jsou Galilejci, a ti některá slova jinak vyslovují než my. Pravil, že z celého srdce miluje chudé, opuštěné sirotky, nemocné, ubožáky...“

„Ubožáky také?“ — vydralo se ze samých hlubin srdce ubohé Marty. — „To miloval by i mne!... Jakube, můj drahý Jakube, chci jíti k Němu... chci Ho vidět... chci se dotknouti aspoň lemu Jeho roucha... Budu-li aspoň okamžik v Jeho blízkosti, snad potom snáze budu snášeti svoji slepotu!“

„Ale co tomu řekne matka?“ — propověděl Jakub, Martinou prosbou hluboce vzrušený.

„Matka? Neznáš jí snad dosud? Ta by odtud na kolenou do svatyně se plazila, jen aby sebe menší úlevu v neštěstí mém mi přinesla. Přemilá moje matička odešla, aby se za mne pomodlila, a potom půjde, aby nakoupila chleba za groš poslední...“

V té právě chvíli vešla matka do nuzné jizbičky a srdečně mladý párek políbila. Oči její zářily divným

jakýmsi leskem, hlas její měl zvláštní zvuk. Tuto změnu v hlase dcera její hned postřehla a tulíc se k ní, tázala se:

„Co je ti, matičko?“

„Co je mi? Nevím, milé dítě. Když po vykonané modlitbě vycházela jsem ze svatyně, zahlédla jsem u pokladnice, kam lidé dary ukládají, divného člověka. Z postavy Jeho vychází jakási zvláštní záře a pohled má tak sladký, že leda andělé na lidi tak hledětí mohou. Ve svém životě nikdy nedoznala jsem tak hlubokého dojmu.“

„To je On“ — přerušil ji Jakub, — „On, můj Prorok, to On tak hledí.“

„Jaký Prorok?“ — otázala se matka udiveně.

Teď teprve Jakub opět vypravovati se jal s podobným nadšením jako dříve o člověku tom, který miluje chudé, sirotky, nešťastné, ubožáky...“

„Matko, matičko!“ — zvolala Marta; „On miluje ubožáky... Pospěšme k Němu... On mi pomůže... On mě uzdraví...“

A oba mladí lidé padli k nohám chudé vdovy žádající prosebným hlasem:

„Pojďme k Němu, pojďme!“

Druhého dne za ranního svítání vypravili se všichni na pláň, kde Jakub ovce pásal, a ukryli se za keř růžový. Marta chvěla se jako list plna divného jakéhosi strachu, ale i neméně zvláštní naděje, že stane se něco neobyčejného... Ale co? Snad ne zázrak... Ona, ubohý lidský tvor, není zázraku hodna.

„Jakube!“ — volala — „schovej nás dobře, aby nás tvůj Prorok neviděl... Jen, přijde-li jistě!?“ — dodala skorem plačtivě.

Ale slzy najednou ustoupily, když ukázal se onen Prorok, o kterém Jakub tak divné věci vyprávěl. Chudá vdova v obavě, aby duše dcery její nedopustila se něčeho, čeho Bůh nechce a co by Proroka snad

pohněvalo, vysílala k nebi vroucí modlitby za klid pro Martu. Ale když On se zjevil a stanul několik kroků před nimi, vycházela z Něho taková neobyčejná zář, tolik lahody a milosrdenství tkvělo v jeho pohledu, že matka, tušíc v tom odpuštění a uzdravení své dcery, padla k nohám Prorokovým a líbala nohy Jeho. On otázel se jí lahodně:

„Čeho si přeješ, ženo? Všecko, zač Boha prositi budete, dám vám. Jen víru mějte!“

Ubohá matka odpověděti nemohla; sil se jí nedostávalo. Zdvihla se, vzala dceru za ruku a zavedla ji k nohám Jeho. Zavládlo ticho, srdce všech ustala, jakož v tlukotu, neboť každý cítil, že stane se něco neobyčejného. Po chvíli dotkl se Prorok rukama od narození zavřených víček klečící před ním Marty a otázel se jí:

„Dcero, věříš v moc Boží?“

„Věřím!“ — odpověděla dívka pevným hlasem cític, že Bůh jest s nimi.

I otevřely se oči ubohé dívky a hleděly v zánícení na ozářený Jeho obličej; a On pravil:

„Dcero, víra tvá tě uzdravila.“

Téhož dne při večeři otázel se jeden z učedníků Mistra, zdali znal tu ženu, již slepou dceru uzdravil, načež On odpověděl:

„Viděl jsem ji dnes ráno ve svatyni u pokladnice, do které boháči plnými hrstmi hází v pýše zlato, aby na sebe zástupy upozornili. Leč ona tiše, nesměle, pokorně, ale z hloubi duše hodila tam groš jeden jediný, který měla. Pravím pak vám, že chudá tato vdova více vložila do pokladnice, nežli všickni, kteří zlato plnou rukou tam házeli. Neboť tito všickni z přebytku tak činili, leč tato v nedostatku svém obětovala všecko, co měla.“

Ani kousíček!

Novella. Napsala Eliza Orzeszková.

Teprve včera přijeli sem z města a ještě nenasýtily se blankytem, zelení a tichem, které naplňovaly jejich oči a vlnou zapomnění zastíraly jejich starosti a strasti. Nepatřili do řad těch, jimž město plápolá věčnou illuminací a tančí věčný valčík, ale k těm, jejichž čelo svlažováno je potem práce a prsa plní se touhou po vyšších sférách, čistších nad křišťálová okna nejvyšších paláců. Nebydlili v paláci, a snili-li někdy o bohatství, bylo to ono, uprostřed něhož teď se nacházeli. Někteří z nich dosti již okusili hořkosti života, jiní ledva sladkou jeho příchutí na ponebí pocítili; leč když včera s hrdlem a sluchem plným městské vřavy a prachu padli za svitu hvězd na zrosenou trávu, všichni dlouho mlčeli, až konečně šepotem, který bývá časem vášnivějším křiku, zvolali: „Drahá, krásná, sladká naše země!“

Tím nemyslili jenom temnou onu hroudu, na níž spočívala jejich těla, ale všecko, čemu její tuk a šťáva propůjčuje života, co z ní vyrůstá, co po ní chodí, co nad ní září, létá a zpívá, co hluboko v ní odpočívá a spí, přece však vzdychá a vzpomíná. Tu pod hvězdami na zrosené trávě pili vůni kvetoucích rostlin, kterou jim červnový večer podával v kalíšcích svěžích jako rosa, až splynuly k nim naděje a radost, ony divotvorné věstkyně, na jejichž klíně oni, životem ztýráni, si odpočinuli a vstupující v život zasnili

o válce, vítězství a slávě. Co pak se týče dětí — neboť i ty zde byly — byl jejich smích a štěbot tak veselý, že svatojanské mušky, uslyševše je, všecky najednou se probudily a tisíci jiskrami zasvítily v hlohových keřích, a chrousti, poletující od lip k jilmům a od jilmu ke klenům, hrubým, ale upřímným basem zahučeli: „Jak se máte, dětičky, jak se máte? Bavte se tady vesele, nám tady čas také velice příjemně ubíhá!“

Tak bylo včera. Dnes v podvečer seběhla štěbetavá ta hromádka s návrší a seskupila se na pokraji olšového lesíka, který vyrůstal zde mezi lučinami jakoby z jezera zářných démantův. Ano, jezeru zářných démantů podobala se rozlehlá tato louka, díky slunečnému kotouči, který vznešeně k západu se schyluje leskem napájel trávu i květiny. Ve skutečnosti byla to ovšem jen prostá, obyčejná stříbrná mochna, rozchodník, jetel, vikev, rdesno, popenec — roztřepené, hvězdité, zoubkované, pernaté, nad nimiž vypínaly se bronzové chocholy metlic a stříbrné pýří odkvetlých pampelišek, svízel pak spouštěl na zemi celé hloučky sněhobílých a žlutých korunek. A olšový hájek s keři lískovými a kapradím, jež v lesním soumraku smaragdovou zelení se blýštělo, měl pně pozlacené slunečními paprsky a koruny jeho obydleny ptačími rodinami, jež zpěvem svým o překot spolu závodily. Pěli zde svoje písně stehlíčkové, jim přitakovali švitořiví vrabčící, čížkové a konipáskové, žluvy hvízdaly, čečetky stálým cvrlikáním až se zapotily, časem zalétlo sem třaslavé vrkání holuba a po chvíli zase pozdní slavík pustil do vzduchu pronikavý tón, pustil se do hlasitého trilkování, ale za krátko přestal, načež kukačka vítězoslavně spustila smutné své volání a čtveráckým smíchem bavila celou louku až k mezi, za níž ležel široký lán zlatých, žitných klasů, lemovaný vrbami, hrušněmi a divokými keři. —

Děti odskákaly dále a posadily se na trávu tam, kde chomáč pomněnek zdál se býti kouskem nebeského blankytu, dolů s nebe spadlého. Mládež a dospělejší, mezi nimiž bělely se vlasy staré ženy a ještě staršího muže, posadili se aneb si lehli do vonného lůžka, jež tu pod olší se rozkládalo. A jako matka otvírá náručí, aby do něho pojala své miláčky, tak teď země vztáhla své magnety a objala všechny svým ramenem. Cítili, že spojení jsou se zemí oním poutem, které víže všeliký plod s mateřským lůnem a jehož nedovede roztíti sebe umělejší kladivo, neboť ono ukuto jest v nesmrtelné dílně přírody; a spolu splynula v srdce jejich s čistých těch a svěžích předmětů taková čistota a svěžest, že doznali pocitu nového mládí. Bylo jim, jakoby ani nehřešili, jakoby ani nikdy nebyli trpěli, jakoby nebyli patřili na vinu a smutek tohoto světa. Matka-země sňala jim s beder veškero břímě života šeptajíc: Odpočiňte si! Bouřlivé a rmutné jezero vzpomínek přelilo se z jejich srdcí do moře přírody; vadnoucí jejich duše oddychly si na chvíli úplným zapomenutím na vše, co je hříšné, co trápí a co pomíjí. Chvilé takovéto neničí sice lidských provinění, aniž hojí bolesti a zacelují rány, leč dlouho setrvávají po našem boku, jsouce nám strážci proti vině a lékaři našich bolů. Ti lidé tak mnoho mysli, že když přetrhlo se v jejich mozku pracně vinoucí se pásmo, pocítil jejich mozek rozkoše a odpočinku. Nesčíslné potřeby tělesné i duševní, které vyžadují přemýšlení, starostí a námahy, odsunuly se v nedozírnou dál: duše i tělo ničeho nežádaly, než aby mohly dýchat, hleděti, naslouchati a čísti, — čísti a děkovati Bohu, že stvořil krásu, nevinnost a klid — děkovati zemi, že stala se poslušným Jeho nástrojem.

„Jako bych se byl včera narodil!“ — zvolal stříbřovlasý kmet.

„A já“ — připojil mladší — „kdybych se nestyděl, lítal bych s dětmi po louce jako pták!“

„Nestyd' se a lítej, ale dej pozor, abys cestou nějaký strom neporazil!“ — smála se jedna z mladších žen.

Děvčata o závod vázala kytice a pletla věnečky, hoši vyvolávali z lesíka žertovné neb i smutné ozvěny; šedivá stařenka vyprávěla rozpustilosti a šibalství svého mládí, co zatím její vnuci o závod předbíhali se za veselého křiku od meze k mezi. Když byli již blízko nich, veběhli hoši do rozevřené náruče otcovy a děvčata deštěm pomněnek zasypala svoji matku.

V tom ozval se za nimi veselý dětský hlásek: „Kupte jahody!“

Ohlédli se. Na pokraji kapradinového houští mezi olšemi stál štíhlý hošík, spanilý, v šedé hazuce, v kožených botkách, s množstvím světlých vlasů nad růžovým oválem obličeje. Pod krkem měl červenou tkanici, již svázanu měl košili, a ve snědé ruce držel džbánek s lesklým poléváním, naplněný jahodami. Mohlo mu býti asi třináct let. Veliké, hnědé oči zvědavě a směle přebíhaly po obličejích naň hledících, a zvučný, veselý hlas opakoval: „Kupte jahody, kupte!“

Chlapče, ještě ty's jim sem scházel! Starším vybavila se hned celá řada vzpomínek a pocítili ono tajemné zachvění příbuzenstva, které v téže sluneční soustavě hvězdu s hvězdou a na témž záhoně klas s klasem pojí. Radost dětí měla opět svoji příčinu, a jak staří, tak mladí byli rádi příchozímu i jahodám. Že pak červený kotouč sluneční polovici svou již skryl pod mezi zlatého pole, vstali všichni a ubírali se k domovu neobvyklým pořádkem. Pravím „neobvyklým“, neboť seskupivše se v četnou hromádku, jedni druhých nenechali, jedni druhé škádlili, spolu

žertovali, jedni druhým na krk a na ramena se věšeli. Nejmladší děvčátko nesla na rukou babička, starší hoši otce svého téměř na rukou nesli a v té směsi různých postav, různých oděvův a pohybů brzy se ukázala, brzy zas se ztratila halenka venkovského hošíka a v chaosu otázek, poznámek, skotačení a smíchu jasně zvučel jeho stříbrný hlas.

* * *

Dvěře do tmící se zahrady dokořán jsou otevřeny; jimi zalétá večerní vánek, jenž ochlazuje tváře, procházkou zčervenalé, a mísí vůni zrosených květův a listů s vůní jahod, jež triumfálně kralují uprostřed jídelního stolu. Kolem mísy s jahodami rozestaveny jsou pokrmy hojné, nikoli však vybrané. V postříbřeném koši červená se hromada housek, na dlouhé míse srovnáno jest různě připravené maso, v nádobě podoby labutě nalézá se žluté máslo, skleněný džbán pln jest mléka, ba stojí tu fayans i sklo, věci to skromné, jež však nicméně posívají stůl leskem a rozmanitými barvami. Přepychu a bohatství je tu po skrovnu, za to však hojnost a esthetika, jevící se jak v oblecích, tak i v bělosti pleti obličeje i na rukách. Nejmladší vnučka, tváříc se z celého kroužku nejvážněji, sedí na babiččiny kolenou, nejstarší s tvářností malé Pythie, v páře ze samovaru vystupující, pomáhá matce nalévat čaj. Dvě mladá děvčátka s vlasy plnými květů vzala mezi sebe dorůstajícího hošíka; druhý o něco starší sedí jim naproti a staví se býti uraženým. Rozpustilec ve školáckém kabátku neopustil boku otcova, na jehož druhé straně sedí hoch v šedé halence. Nechtěl sem za žádnou cenu, prosil, aby se směl vrátiti do své chatky, styděl se, ačkoli byl dosti smělý, vzpíral se přemlouvání žen i dětí, opakuje před prahem neustále: „Nechci! Nepůjdu! Domů půjdu!“

Ale šedivý pán vzal jej vlídně za ruku a doprovodil jej do jídelny. Chlapec sedl si vedle něho, zdvihl k němu hnědé svoje a bystré oči a zvonivým svým hláskem se ho otázel: „Pane, proč se tak na mne smějete?“

Těžko by bylo vypočítati příčiny, proč šedivý pán při pohledu na venkovského hocha svraštělý svůj obličej milým úsměvem vyjasnil. Vždyť celá společnost bavila se smělostí a výmluvností hošíkovou, který, vraceje se s nimi, již cestou jim mnoho o sobě vypravoval. Jmenoval se Hryhorek, pocházel ze sousední vesničky, měl oba rodiče a tři sestry; vykonává již různé práce, rok již vláčí na poli, dva roky již žne srpem a příštího roku začne již orati. Je také trochu řemeslníkem: plete totiž celou zimu košťata a nosí je na prodej do blízkého města. Ach, to je práce! Přišel časem na zlé lidi, kteří jej ošidili, ale z toho on si nic nedělá. „Chudý oh! a uh! a za chudým Bůh!“ Za letošní zimy prodal tolik košťat, že si koupil tuhlety boty. Matce přinesl z města sůl, sestrám koupil pěkné šátky na hlavu, sobě boty a pergálovou košili. Má velice rád kousek pěkného šatu na sobě a dává mu přednost před jídlem, neboť „hladový člověk celé pole oběhne, ale nahý ani práh nepřekročí!“

Starší ze dvou dorůstajících hochů sáhl do kapsy, vyňal zápisník a jal se poznamenávati si přísloví, jichž hoch ve své řeči hojně užíval. Druzí zasypávali ho otázkami, ale on najednou upadl v roztržitost. Způsobily to věci, jež byly na stole rozestaveny.

„Mají tvoji rodiče nějaká pole?“

„Mají asi deset jiter. A jaké vy máte na stole bílé plátýnko... A jak je tenounké!“

„A je dobrá půda na těch polích?“

Zasmál se.

„Dobrá! Kamení, že bys se tam zabil, vody, že bys se tam utopil, a chceš-li být živ, musíš si chleba koupiti! — Odkud nabrali jste tolik stříbra, vy miláckové moji? A i samovar máte takový veliký!“

„A co se vám lépe rodí: žito nebo pšenice? Máte také pastviny? Kolik máte krav?“

Hryhorek otázek těch již neslyší. Bystrýma očima pátrá kolem dokola s takovou zvědavostí, že zapomíná na chléb s máslem, jehož kus drží v ruce a nese k ústům.

„Veliká chalupa!“ — mluví polohlasně a najednou milým svým hláskem začne zveniti o jejich chaloupce, kterou budou museti na druhý rok opravovati a možná i přestavovati. Dávno prý si již láme hlavu, jak a nač starou chaloupku přestavěti.

„A co dělá tvůj tatínek, když ty si tím lámeš hlavu?“

Ústa Hryhorkova sevře moudrý, trochu smutný úsměv, oči jeho taktéž sesmutnějí a brvy hněvivě se svraští.

„Otec? Ten? Takový pijan! Ten bude o něčem dobrém přemýšleti! Ten jak uloví někde groš, už s ním běží do krčmy! Budou již tomu bez mála tři roky, co sám o všem musím přemýšleti... A ještě mne časem bije! Ale ani bití nepomůže! My mu peněz nedáme, matka ani já, za nic mu jich nedáme!... Sami všechno prodáváme i kupujeme a před ním musíme se míti na pozoru jako před zlodějem! Že mne vyžene? Tak! A proč? Však již to dlouho nebude trvati. Jak dorostu, uvidíme, kdo je silnější!“

Při tom rysy jeho obličeje tuhnou a celý obličej nabývá výrazu předčasné, ponuré energie. Leč v okamžiku rozběhnou se po něm paprsky dětinské radosti.

„Aaaa! Co je to? Husa! Na mou věru!! A jak je krásná!“

Při tom natahuje k máselnici podoby labutí dvě snědých, štíhlých rukou.

Leč v téže chvíli podává někdo přes stůl postříbřenou cukřenku. Hryhorek s jiskřícíma očima volá: „Jé! To se to leskne! Aj, aj, vy miláckové moji, jaká to krásná skříňka!“

Děvčátka s květinami ve vlasech ukázala mu z blízka domnělou husu a skříňku, a nejstarší pán se ho otázel:

„A matku máš hodnou?“

Hryhorek zapomíná najednou na fayansovou husu i stříbrnou skříňku.

„Hodná je!“ — odpovídá se zanícením. — „Nemyslete, že snad žertuji! Trpí a trpí, ale ani slovíčkem si nikomu nepostěžuje. Postonává neustále, ale nikdy se ani do syta nenají, neboť co má lepšího, všechno to dětem rozdává. Ve dvoře pronajímá si pole a osívá je lnem a za to pak ve dvoře žne anebo pleje. Taková malinká, chudoučká, jenom kost a kůže, ale práce nadělá za dva! — Aaaa! Co to má slečinka na ruce?“

Zlatý náramek spatřil na ruce jednoho děvčete a o matce vyprávěti přestal.

„Jak se leskne!“

Po chvíli kdosi se ho otázel:

„Jak se zdá, nebude letos valná úroda?“

„Kdož ví?“ — odvětil Hryhorek; — „žito je sice vymořeno, ale možná, že se urodí brambory. „Neurodí-li se mák, budu žít i tak!“

„Ten chlapec je živý koš přísloví!“ — poznamenal jinoch, jenž čile přísloví do zápisníčku si zaznamenával.

A Hryhorek zvučně a hbitě zvonil dále:

„Vězte, moji miláckové, země jest jako matka: jednou potrestá, po druhé pohladí. Jednoho roku urodí se málo chleba, druhého zase mnoho. Ať je dobrá, ať je zlá, jen když ji máme! Děkuje Pánu Bohu!“

Když máš svoji zemi, tu „chléb třeba s vodou jez, jen když ne s bídou!“ Na té své hroudě všecko máš rád. Časem, popatříš-li na ni, téměř bys ji zlíbal!“

Přítomní byli by nyní jej samotného pocelovali na rozesmaná jeho ústa; leč nebylo již na to času, neboť jedno z děvčat podávalo mu talíř s jahodami cukrem posypanými.

„Tak vy jahody ještě cukrem posypáváte?“ — vykřikl s podivením. — „Chutné“ — mluvil, pojídaje jahody; — „chutné! Takové sladounké!“

Děti i neděti, všichni bez výjimky pochutnávali si na čerstvých, před chvílí trhaných jahodách. Voněly nejen vlastní sobě vůni, nýbrž v nich uvízla všecka vůně lesa, cosi divokého a omlazujícího, něco, co připomínalo pryskyřici.

Při světle lampy vypadaly jako lesklé korálky s bílou skvrnou na každé straně, vlhkost jejich však, svěžest a ruměnec připomínaly vlhkost lesního mechu a orosené jitro.

Hryhorek čím dále stával se důvěrnějším. Ve hnědých jeho očích zračila se příznivost, leč ani zvědavost dosud z nich neuprchla. Prohlížel si strop a stěny v jídelně i předměty, jimiž stůl byl pokryt; patrně o něčem uvažoval, když šedivého pána zatahal za rukáv a dívaje se mu do očí řekl:

„Rád bych se vás, pane, na něco zeptal.“

„Mluv, miláčku! Co chceš věděti?“

Všichni ztichli očekávající, po čem Hryhorek tázati se bude. Ten pak obrácen k nejstaršímu členu společnosti, pravil:

„Vy jste si pronajali tuto chalupu? Vím, že ji máte pronajatu. Proč to děláte? Není vám snad vlastní obydlí milejší? Proč nezůstáváte ve vlastním domku?“

Mladší z mužů předstihuje svého otce, odpověděl:

„My nemáme, miláčku, svého domu!“

Hryhorek rychle obrátil se k mluvícímu a příjemným svým hlasem pokračoval:

„Tak si vystavte nějaký domek! Proč nestavíte?“

Na to odpověděl mu šedivý pán: „Kde bychom jej stavěli, když vlastní půdy nemáme?“

Chlapec opět rychlým pohybem hlavu svou obrátil v jinou stranu.

„Vy nemáte vlastního pozemku?“

Zavrtěl hlavou; nechtěl věřit tomu, co teď slyšel. Nemohl nikterak pochopiti, kterak může býti někdo, kdo by neměl vlastního kusa půdy. Proto také přes tu chvíli očima bloudil po přítomných, až konečně s otázkou obrátil se k nejstarší ženě: „Vy nemáte vlastní půdy?“

„Nemáme, milé dítě“ — tiše odpověděla uvadlá, příjemná ústa.

Tenký, opálený krk, vyčouhající z šedé halenky, obrátil se opět v jinou stranu; tentokráte k hošíkovi, jenž si byl před tím poznámky v zápisníček učinil.

„Máte-li jen malý pozemek, na který by se velký dům nevešel, tož si vystavte aspoň malý domek!“

„Nemáme ani tak malého pozemku! Proč tomu nechceš věřit?“

Tenký, osmahlý krk znovu obrátil se k šedivému pánu:

„Ani tolik, abyste si malý domek postavili?“

„Ani tolik.“

Teď několik hlasů najednou odpovídalo udiveným otázkám hochovým. Zároveň všechny obličeje k němu se obrátily a všichni blíže k němu přistoupili. Veselost, která dosud proudila nad stolem, zaplašena byla proudem nespokojenosti.

A chlapec otázel se ještě:

„Ani kousek? Ani kousíček?“

Kromě nejmenších dětí všichni odpověděli:

„Ani záhonek! Ani kousíček!“

Konečně uvěřil a umkl. Patrně jej to zarmoutilo, neboť zakývav hlavou, pravil: „Ach, vy miláčkové moji, jak jste chudí! Nemáte vlastního pozemku ani kousíček!... Ani kousíček...!“

Najednou nový záblesk radosti sehnal smutek s jeho tváří. Zablýskal očima a zdvihl hlavu. Hleděl tak, jakoby něco nového a velice moudrého byl vynalezl nebo odkryl. Zazvonil také celou silou svého hlasu:

„Vy, pánové, jste přece bohati! Můžete si tedy koupiti aspoň kousek nějakého pozemku! Proč si ho nekoupíte? Kupte si jej!“

Přelétl obličejе všech bystrýma očima očekávaje odpověď, leč té se mu nedostalo. Šedivému pánu, který před tím tak lahodně se usmíval, svažšelo se obočí a zakrylo téměř do poloviny přivřená víčka; mladší — vysoký a silný — tolik lžičkou míchal ve sklenici, že celým pokojem to zvonilo; děvčátka sklonila zachmuřené obličejе; jeden z dorůstajících mládenečků hlavu rukou si podepřel a druhý — onen se zápisníkem — zanechav žertování, hryzl téměř do krve červené svoje rtíky. Ona zářivá spokojenost, která před tím pokrývala obličejе všech, byla najednou ta tam.

V tom uprostřed téměř posvátného mlčení rozlehl se pokojem hlasitý smích. To rozpustilce v školáckém kabátku něco tolik rozesmálo, že smíchu udržeti se nemohl; leč dlouho to netrvalo. Otec, změřiv jej přísným pohledem, zakryl mu rukou ústa. Tím utlumil na tváři malého synka plamen veselosti, neboť i v toto srdce, před tím tak vesele bijící, zavánul proud smutku.

Jídelnou zavládlo ticho.

V tomto tichu zřetelně viděti i slyšeti bylo do-
kořán otevřenými dveřmi všecko, co se dalo v za-
hradě.

Svatojanské mušky svítily v hlohových keřích a
zářice množstvím zlatých hvězdiček, mluvily: „Milené
keře naše! Jak dobře nám roditi se a hráti si ve
vašem stínu, rodné naše keře!“

Od lip k jilmům a od jilmů ke klenům lítající
chrousti lahodným hlasem hučeli: „Dobře nám roditi
se a umírati na rodných našich stromech. Krátký náš
život činíte nám bezpečným a blaženým, rodné stromy
naše!“

Lípy, jilmy a kleny, kloníce se k sobě, tiše šu-
měly: „Kořeny svými tkvíme v rodné naší zemi, slunce
nás zahřívá a večerní rosa napájí! Požehnáno buď
rodné naše slunce, roso i země!“

V šumících takto větvích pohnuli se drobní ptáč-
kové a ospale zaštěbetali: „Milá hnízdečka! Měkká,
teplá, milovaná naše rodná hnízdečka!“

A dovádivý větřík seskočil s vysoké větve a
vále se jako svižné hádě ve trávě, šelestil: „Čerstvá,
vonná travičko! Však jsi mým dávným známým, rodná
travičko moje!“

Ano i žabky na pokraji louky sborově zaskřeho-
taly a hrdě světu ohlašovaly: „Dobře nám tu! Dobře
nám tu! Dobře nám nad rodným potůčkem naším!“

Vypověďená.

Obrázek z utrpení Poláků v Německu.

Napsala Žofie Kowerská.

„Dále, a s věrou!“

Někdo zazvonil u mých dveří... Vyskočím a spěchám, abych mu otevřel, neboť domníval jsem se, že hlásí se to nějaký pacient, který zřídka kdy ukázal se u mne v ordinačních hodinách. Podivil jsem se, když spatřím před sebou dítě, které jedva rukou na kliku dosáhnouti mohlo. Bylo to děvčátko, které podle všeho patřilo mezi chudší třídu lidské společnosti; šatečky jí byly po kolínka, měla veliké, neforemné střevíce, zástěrku z granátového plátna a vlasy zapletené ve dva cûpečky, v zadu bílým, perkálovým ostřížkem svázané. Objevila se tak rychle přede mnou, když jsem zásuvku odšoupl, že se mně zdálo, jakoby se byla úzkou skulinou pootevřených dveří protáhla. V trochu tmavém předpokoji nemohla se tak snadno vyznati, rozhlížela se tedy a otáčela s takovou živostí a obratností, že mne to až rozesmálo.

„To je tady tma...“ začalo děvčátko. „To vy jste pan doktor?“

„Ano. A čeho si přeješ, děvčátko? Pojď jen dále, když nemáš tmu ráda.“

Vedl jsem ji do pokoje a prohlížel jsem okrouhlý její obličej, ruměnný, s vyhrnutým nosíkem a malýma očima, které blyštěly se jako dvě jiskry, a dvěma dolíčky ve tvářích, ve kterých, zdálo se, že

číhá smích, připravený každou chvíli otevřítí drobounká ústečka, červená jako rozpuklá, dozrávající třešně.

Sedl jsem si do fotelu a přitáhl k sobě zvědavě se rozhlízející dítě.

„Ty přece nejsi nemocná?“

Otázka moje zdála se jí tak směšnou, že nemohla se zdržeti upřímného, srdečného smíchu, při kterém se jí krček třásl jako hrdélko zpívajícího ptáka. Já smál se také, nevěda čemu. Nakazila mě svojí veselostí.

„Vidím, že nejsi nemocná,“ pravil jsem; „nemocní se tak nesmějí.“

„Já jsem přišla k panu doktorovi,“ začala spěšně a směle, „neboť víte, pane doktore... tatínek jest takový zlý, když nemá něco čísti, že je to až strach... Teď již noviny tatínkovi nepřicházejí... maminka včera povídala Matějové, že tatínek jen proto do hospody chodí, že se doma nudí... Jak se vrátí z továrny a nemá noviny na stole, nic do něho není...“

„Kým je ten tvůj tatínek?“

„Dělníkem v továrně. Posílali nám noviny z Poznaně, ale teď vyhánějí z továrny každého dělníka, který odebírá polské noviny... Proto přišla jsem k panu doktorovi...“

„Kde bydlíte?“

„V tomto domě, jako pan doktor... Nahoře!“

„Poslal tě sem tatínek?“

„Ba ne!... To my s maminkou jsme si tak na to vzpomněly... K vám chodí „brífträgr“... jistě tedy máte noviny... Sotva jste přijel, hned Matějová povídala, že ten pán, co pod námi bydlí, jest pan doktor a Polák.“

„Ty tedy chceš, abych ti půjčil noviny pro tatínka?“

„Ano!“

„Dobře. Ale co mi ty za to dáš?“

Podívala se na mne bystrýma, lesklýma očima a patrně se rozmýšlela. „Mám hezkou kočičku!“ zvolala po chvíli radostně a s hrdostí. „Dám vám ji!“

„Nechci kočku,“ řekl jsem, „chci, abys mne políbila. A jak ti říkají?“

„Dorotka.“

Od té doby navázalo se přátelství mezi mnou a Dorotkou. Přicházela každodenně pro noviny, a nezastala-li, což se nejčastěji stávalo, u mne nikoho, stával jsem se já a můj pokoj výhradně jejím majetkem. Říkala mně „můj zlatý pane“, v pokoji nacházela stále něco nového a poutavého, co ji pohnulo ke smíchu a veselosti. Hospodařila v mém bytě, jakoby jí všechno, čeho se dotkla, náleželo; ale činila to s takovou zručností, hbitostí a půvabem, že mne živost její nezlobila. Ztratila se také jako myška, když pozorovala, že jsem zaměstnán aneb zamyšlen. Musila-li si chvíli odpočinouti, trápilo ji to jako ptáka, který najednou byl lapen a do klece zavřen. Když jsem si ji někdy posadil na kolena, a ona ze šetrnosti ke mně neosmělila se seskočiti, cítil jsem, kterak z netrpělivosti a nervového nepokoje mráz po ní běží. Nemohla žít bez stálého ruchu, smíchu, zaměstnání a svobody. Zastihla-li u mne někdy pacienta, podívala se jen do dveří a hned už byla ta tam, jako když vlaštovka přelétne. Myšlenky její a představy neméně byly živé a dojemlivé. Jednou prohlížela na mém stolku nějakou knihu a náhodou přišla na stránku, kde byl obraz lidské kostry. „Smrt!“ zvolala a zbledla najednou jako stěna. Trásla se a z očí hledělo jí tak veliké zděšení, že jsem ji měl

co upokojiti a musil jsem ji vzíti do náručí, kde teprve bezpečnou se cítila.

Znal jsem velmi dobře z jejího vypravování její rodinné poměry. Byla úplným sirotkem. Matku ztratila, sotva jí byly dva měsíce. Krátce na to oženil se její „vlastní tatínek“ s „nynější maminkou“, ale v tovarně praskl kotel, opařil jej a on umřel. Nevlastní její matka stala se, když Dorotce bylo pět let, ženou jiného dělníka, Jana Zavisláka. Měli spolu tři děti, které Dorotka chovala, hýčkala, kolébala. Představila se mně jako osoba neslýchaně pracovitá, nosíc ve džbánu vodu z pumpy, dokavad nenaplní se bečka na podkroví, zametajíc světničku a celé podkroví, pletouc vlněné punčochy matce na zimu. Pumpování a nošení vody sám potvrditi jsem mohl jako očitý svědek. Okna pokoje, ve kterém jsem spal, vedla na dvůr, i vídával jsem Dorotku čerpající vodu v ten způsob, že se na táhlo pumpy zavěsila celým svým tělem a vyskočila vždycky, když táhlo přišlo nahoru, aby znova vahou svého těla dolů je stáhla. Činívala tak s neobyčejnou obratností a hbitostí. Když konečně přiměla k vytrysknutí slabý, tenký pramének vody, který jí džbán naplnil, vzala nádobu, poměrně dosti těžkou, naklonila se všecka na jednu stranu, volnou rukou šermovala ve vzduchu, aby rovnováhy neztratila, a již bez oddechu běžela až ke dveřím. Ve dveřích postavila na chvíli džbánek, zanotovala svou oblíbenou písničku, jejíhož textu nemohl jsem zachytiti, kromě často se opakujícího refrainu, který jsem si zapamatoval:

. . . Mala kokosieczka

latala, biegala kolo ogródeczka . . .*)

Otevřel jsem časem vyhlídku, abych jí přál dobrého dne, a když viděla, že jsem byl svědkem jejího akrobatického umění při pumpování vody, za-

*) Malinká slepička litala, běhala okolo zahrádky . .

smála se tím rozkošným, ptačím šveholením, které jsem tak rád slyšel.

„Ten džbánec jest na tebe příliš těžký,“ řekl jsem jí jednou, když si na večer přišla pro noviny.

„Ó ne, ten není pranic těžký,“ odvětila; „když mne ruka trochu bolí, odpočinu si a hned zase běžím...!“

Jednoho dne spěšně ke mně přiběhla, ale ani na chvíli nedala se zdržeti; musila doma sama všechno obstarávat, neboť matka její byla nemocná.

Věděl jsem, že v chudobné rodině, do které nemoc zavítala, jest doktor vždycky vítaným hostem: navštívil tedy několik málo svých pacientů v městečku, vypravil jsem se k nevlastním rodičům Dorotčiným. Vešel tam, příjemně jsem byl překvapen čistotou, kterou dýchal příbytek chudých lidí. Nádobí kuchyňské se blyštělo a řadou rozestaveno bylo na polici jako ozdoba světnice; děti čistě byly umyty, lůžka pěkně ustlána, postel nemocné hrubá, ale čistá. Dorotka seděla na nízké stoličce a při mém vstupu právě křiklavě prozpěvovala: „... Mala kokosieczka latala, biegala kolo ogródeczka...“ Nohou rychle pohybovala kolébkou, kývajíc celým tělem při každém kolébnutí... Prsty její ozbrojeny byly tlustými jehlicemi, přidělávající drsnou, vlněnou punčochu. Byla do práce tak zabrána, že mne hned ani nepozorovala. Teprve po chvíli vyskočila:

„Můj zlatý pane!“

Přiblížil jsem se k nemocné, posadil jsem se vedle ní a začal jsem nejprve mluvit o mém přátelství s Dorotkou. Poznal jsem, kterak dostal jsem ji hned na svoji stranu. Dívala se na mne velikýma, vybledlýma očima, plnýma lahody a resignace. Dorotka neustále prozpěvovala, chtějíc uspati plačící děcko. V tom vyskočila ze starých hodin kukačka

a zakukala sedmkrát. Postřehl jsem v obličeji nemocné náhlou změnu; oči byly plny nepokoje, zrakem svým přelétla celou světničku a zastavila se u dětí... Dorotka vyskočila rychle, rozžehla lampu, postavila ji na stůl, vedle ní položila noviny, přistavila židli a potom zatáhla kolébku do nejtmaějšího kouta. Dvě děti, které hrály si uprostřed jizby, rychle sbíraly své hračky a skryly se s nimi v koutě alkovně podobném, mezi velikou, do světnice vybíhající pecí a stěnou. Na lavici dřímající kočka seskočila jako střela a schovala se pod skříň... Po chvíli ozvaly se na schodech těžké kroky: do světničky vstoupil vysoký, ramenatý muž v dělnickém oděvu. Výraz jeho obličeje zářel surovostí a neuprositelnou tvrdostí. Nepostřehl mne, sedícího ve stínu, jenom pohrdavým zrakem pohlédl na lůžko; a že jedno z dětí vyskočilo ze zápečí pro poslední, nesklizenou ještě hračku, zvolal ostře: „Na své místo!“

Ve světničce zavládlo hrobové ticho. Ano i půldruhého roku staré děcko, které před tím bylo plakalo, utichlo, ačkoliv Dorotka přestala je kolébat.

„Muži!“ ozvala se nesměle nemocná, „je tu pan doktor...“

„Cože?“ vzkřikl. „Já nemám peněz na doktory!“

Pustil jsem ruku nemocné, jejíž tepnu jsem pozoroval, a vztyčil jsem se. Teď teprve si mne všiml a trochu se zarazil... Žena dodala spěšně:

„Pan doktor přišel sám... Neposlala jsem pro něho... Dorotka šla pro noviny...“ Podal jsem mu ruku.

„Myslím,“ řekl jsem, „že všechno bude zase dobře... Vaší ženě vlastně doktora není ani zapotřebí... Přišel jsem toliko jako váš soused... jako přítel Dorotčin.“

Pokrčil rameny.

„To tedy vás okrádají o ty noviny,“ pravil drsně; „nepřelhávaly mne snad, říkájíte, že novin nepotřebujete..?“

„Pravdu mluvily. Posílám vám je přečtené.“

„Čert aby vzal ty noviny! Dělník, který celý den se dře, ať se na večer nají a jde spat... Toť jeho psí právo! Ať nečte za noci, nepálí zbytečně oleje, a basta!“

Pěst jeho hřmotně dopadla na stůl...

„Dělník jest tak svéprávným občanem jako každý jiný,“ pravil jsem smírně.

Rozesmál se hořce.

„Svéprávným občanem je ten, kdo má sílu, kdo má peníze! Plnoprávným občanem je tedy Němec, neboť tomu se všechno dovolí! Jsme my to, vy a já, krásní svéprávní občané, když nás mohou kdykoli rozehnati do všech úhlů světa a nikdo k vůli nám ani prstem nehne! Nejlépe, aby každý z nás odebíral a četl německé noviny, abychom aspoň co nejdříve zapomněli mateřské mluvy a víry!... Patřilo by to těm redaktorům z Polska, kteří myslí, že hlavou zeď prorazí!... Odpusťte, já mám hlad!“

Dorotka již mezitím v tichosti postavila na stůl mísu brambor se slaninou, láhev piva a sklínku. Posadil se a se zamračeným čelem dal se do jídla.

„Vaše žena potřebuje co nejrychleji ženské pomoci,“ pravil jsem; „třeba hned pro ni dojít!“

„Horoucí peklo mám s těmi ženami!“ vzkřikl. „Čert mně to nakukal, že jsem se ženil!... Člověk ani spokojeně najísti se nemůže!“

„Jen jezte!“ řekl jsem; „jdu teď na procházku, zastavím se u některé ženy a pošlu vám ji sem...“

Doprovodil mne ke dveřím, stavě se, jak možná, klidným: ale já pozoroval, kterak to v něm vře, kterak bouře popudlivosti jím zmítá.

V noci probudilo mne prudké zvonění. Oblékl jsem se co nejrychleji, zapálil svíčku a otevřel jsem. Přede mnou stála Dorotka, bledá, ulekaná, chvějíc se po všem těle, zpola jen oblečená.

„Matka těžce stůně!“ zvolala. Ta paní, co u ní jest, poslala mě sem, abyste přišel nahoru.“

Spěchal jsem rychle za dítětem. Pomoci mé bylo opravdu nutně třeba. Podařilo se mi zachrániti život matky rodiny. Muže jsem u jejího lůžka nezastal; teprve ve chvíli největšího nebezpečí přišel s klením a hromováním na rtech.

„Ještě se svítí!“ křičel. „Což nemůžeš stonati po tmě? Urozená paní!“

Pomoc, které nemocná potřebovala, zaujala všecku moji pozornost. Teprve, když nebezpečí bylo zažehnáno, všiml jsem si dělníka, stojícího u lůžka, kterak má oči zality slzami. Utekl, zpozorovav, že jsem jeho vzrušení postřehl. Dorotky tu nebylo; matka vypravila ji s plačícím děckem k sousedce.

Po několik následujících dní navštěvoval jsem nemocnou, která potřebovala stále ještě všeliké péče a pozornosti. Měl jsem útrpnost s ubohou tou ženou, hleděl jsem vážností vědy ochrániti ji před prchlivostí a hrubostí jejího muže, jehož výbuchy stále se opakovaly, když viděl neschopnost a bezčinnost ženinu. Přestal se mne stydět a já častokráte zřel před sebou všecku tu jeho divou přirozenost ve vši nahotě, která setřásla se sebe jářmo všelikého studu, kdykoliv ocitla se v kruhu na něm závislých, slabých bytostí. Časem chtěl jsem se na něho přísně obořiti; leč prosebné pohledy jeho ženy zadržely mně slova kárná na rtech. Několikrát v jeho nepřítomnosti hleděla ho přede mnou omlouvat.

„On má jenom takovou škaredou hubu,“ mluvila, „ale není zlý... Má to již tak v sobě. Koho má nejraději, toho nejvíce plísni.“

Po celou dobu choroby Zavislákovy ženy byla pro mne Dorotka předmětem stálého údivu. Její malé nožky neustále cupaly po světničce. Smýčila, uklízela, myla, děti kolébala a těšila. Ke kamnům musila si přistaviti stoličku, aby na ně mohla hrnky postavit; také při stlaní lůžka na něco si vystoupila. Nejpozoruhodnější byla, když nevlastnímu otci posluhovala. Tehdy pohyby její stávaly se ještě živějšími, zdálo se, že každou myšlenku jeho již předem uhodne, hleděla mu bystře do očí, jakoby v nich uměla čísti. Sotva se posadil za stůl, již před ním stála mísa s jídlem aneb sklenice piva. Když odcházel, stála u dveří, držíc v náručí jeho oděv i hůl, kterou se podpíral. Čepici jeho posadila si zatím na svoji hlavu, podávajíc mu ji až naposled. Čini'la to všechno za stálé veselosti, ústa majíc stále připravena ke smíchu, který vykuchoval ze čtveračivých dolíčků její tváře. Mnohdy i hlasitě rozesmáti se odvážila u přítomnosti toho hrozného člověka, což údivem naplňovalo mladší děti, netrpělivě očekávající chvíli, až dvéře za otcem zapadnou. Vyhlédly několikráte ze zápecí, jako když písklata hlavičky z hnízdečka vystrkují, a hned zase je opatrně ukryly. Když otec odešel, s radostí vyskočily ze svého úkrytu, až Dorotka krotiti je musila, připomínajíc jim, že matka jest nemocna.

Ženě dařilo se již mnohem lépe, takže jsem jí jednoho dne po obědě dovolil vstáti. Večer přišel jsem se přesvědčit, jak první opuštění lůžka na ni působilo. Seděla na lavici přihrbena a vysílena, vyhlízejíc velice bídně a bledě. Muž její četl noviny u lampy. Když jsem odcházel, pozoroval jsem, že se ze světničky vytratil. Potkal jsem ho, čekajícího u mých dveří.

„Rád bych s panem doktorem o něčem si promluvil,“ pravil hrubým, přerývaným hlasem, jako

kdyby drsností zakrýti chtěl jakousi zmatenost či nepokoj.

„Že vstala příliš časně?“

Stavěl jsem se, jako bych nerozuměl.

„Kdo?“ otázal jsem se ostře.

„No, moje žena.“

„Nemyslete, pane,“ odbyl jsem ho přísně, „že by vaše zlost a hrubianství vůči ženě nějak snad působily na úkor mého úmyslu. Přesvědčil jsem se, že všeliké nebezpečí minulo, a proto dovolil jsem jí vstáti.“

„Žalovala vám na mne?“ otázal se skrze zuby, zatínaje své pěsti.

„Ona vás omlouvá!“ řekl jsem, obávaje se nemilých následků jeho hněvu vůči nešťastné ženě. „Říká, že jste k ní i dětem velice hodný, ale já pozoruji, že z ní mluví toliko zaslepená láska... Vy jste dle mého nejhorším mužem i otcem.“

Podíval se na mne vztekle.

„Jsem zlý, protože se mně to líbí!“ zvolal. „A neradím nikomu, aby se pletl do mých záležitostí!“

„To nejsou jen vaše záležitosti a povinnosti podobné právo mají i ti slabí, které vy utiskujete... Každý má povinnost chrániti a zastávati se nešťastných, jak jen umí a může... třeba jen pověděním pravdy jich utiskovatelům.“

Rozesmál se divoce.

„Oni tedy jsou nešťastní!“ zvolal. „A já jsem svobodný, šťastný!... Mne nikdo nepronásleduje, mne nikdo neutiskuje!“

Vystupoval již po schodech nahoru, ale najednou se zastavil a obrátil: „Z člověka může se státi dobytče“ — řekl suše — „které nechá sebou opovrhovati, nechá se drážditi, dokavad vztek a zlost v něm nevzkypí... Zkuste jen pracovati v továrně mezi samými Němci, mějte ústa zavřená od rána do večera,

aby ani pěna se na nich neukázala, a poznáte, co se vám toho v hrdle nahromadí. Nejtišší beránek, když jej stále holemi mrskají, konečně se splaší a svéhlavost stane se mu zvykem. Jen počkejte!... Však oni vás také najdou! Jste ještě mlád, a zdá se vám, že máte dostatek zmužilosti a odvahy... Jste teprve v začátcích, ale oni vás ubijí, podkopají všechno kolem vás tak, že ani krokem jist nebudete, abyste neklesl... Konečně zlomíte si nohy na takové cestě... nikam se nedostanete, na vás věšeti se bude zlost, nebo zbabělost, nebo podlost, vy stanete se zrádcem svého jazyka, zrádcem svého jména, ano i zrádcem své víry...!"

Stál na úzkých schodech, zpola jsa obrácen ke mně.

Vysoká a hřmotná jeho postava zdála se mně ještě vyšší a hřmotnější při matném svitu noční lampičky. Slova jeho padala na mne s hůry; byla v nich taková trpká ironie a zároveň jakási fatalní, hluboká víra, že hluboce uvízla mně v duši. Kráčel zvolna vzhůru po schodech, sténajících pod tíhou jeho těla.

„Na vás věšeti se bude zlost, nebo zbabělost, nebo podlost...!"

Zdalo se mně, jakoby ortel jakýsi vynesena byl nad mojí hlavou. Teprve když jsem se ocitl mezi vlastními stěnami, zprostil jsem se příkrého dojmu a rozhořčenost moje oproti nevlastnímu otci Dorotčinu zpříjemněna byla trochu útrpností...

Dívčinka znovu začala pravidelně ke mně docházeti pro přečtené noviny. Zůstávala časem déle u mne, jsouc mně tak v cizím městečku, kde jsem téměř ještě nikoho neznal, jedinou mojí potěchou a příjmem. Její štěbetání dovedlo mě dlouho bavit. Kdyby jí nebylo bývalo, byl bych snad možná i smáti se zapomněl. Tak jsem přivykl její veselosti, kterou vždycky ve smutný můj pokojík přinášela,

že mne to opravdu zarazilo, když jednoho dne jsem postřehl, že byla zamyšlená a zcela jiná.

„Co je ti dnes?“ — otázal jsem se; — „snad nepřihodilo se něco tvé kočičce?“

„Povím vám to hned... Můj zlatý pane... nechci si na to ani vzpomenouti... Včera, když jsem se pomodlila a položila ke spaní... myslil otec, že již spím, a začal s matkou rozmlouvat... Někáký úředník prý mu řekl, že mě musí vypovědět... za hranice mě poslati...“

Dal jsem se do srdečného smíchu.

Tebe chtějí vypovědět? Ty jsi tedy tak nebezpečná osoba?!... Vidíš, jak je to zlé, když malé dívčinky tajně poslouchají, co rodiče spolu rozmlouvají! Neporozumněla jsi dobře jejich slovům... Němci s dětmi boje nevedou, nervou jich násilně z náručí jejich matek... Ujišťuji tě, že jsi si celou tu historii ve snu vymyslíla...“

„Ale když říkali, že můj „vlastní táta“ byl tam odtud, a že já...“

„Ale dej pokoj! Mohu tě ujistiti, že se o tebe nikdo nestará.“

„Mluvíte pravdu?“ — otázala se, bystře dívajíc se mi do očí.

„Ujišťuji tě, milé dítě, že to ani býti nemůže.“

„Mně se také tak zdá!“ — zvolala, zapomínajíc strachu, který byl srdce její naplnil. — „Já jim přece nic zlého neudělala... Ale kam bych já šla bez matky?... Kdybyste byl viděl a slyšel ten nářek a lamentaci u Františky Kostřevinovic, když ji vypověděli! Ve světničce nebylo již ani lůžka, ani židle, ani jediného hrnku, neboť všecko bylo již rozprodáno, jenom šat ležel na podlaze, svázaný do ranců. Když jsem tam s matkou přišla, seděly děti i jejich matka na těch rancích hořce plačíce!... Neviděly, kdo k nim přišel, kdo odešel, jenom stále hořekovaly...“

A lidé, kteří přišli s nimi se rozloučit, plakali také... jenom tři chlapci truhláře Němce, který v témže domě bydlí, smáli se, až se za boky popadali... Františka nejvíce naříkala pro jejich hezkou straku...; když ji z chléva vyváděli, dala se do takového křiku, že všecky děti v pláč propukly..."

Vyprávěla mně všecky ty podrobnosti se široce otevřenýma očima a s takovým výrazem hrůzy na pobledlém obličejí, že jsem hleděl nějakým způsobem myšlenky její odvrátiti od trpké té vzpomínky.

„Koupil jsem včera cukroví pro jednu holčičku, která se umí tak hezky smát“ — řekl jsem otvíraje stolek.

Slétla jako pták s mých kolenou a již hospodařila v šupletí. Smutné vzpomínky ustoupily rozkošné skutečnosti. Když odešla, přemýšlel jsem o té jakési pověřivé lidské bázlivosti, která vedle skutečných běd a neštěstí vidí ještě jiné, jež zrodí se v jejich fantasii, jsouce nejčastěji směšně pravdě nepodobné. Zavislákovi zastrašení jsouce vypovídáním Poláků, jakožto cizích poddaných, sami zajisté přišli na podobnou šílenou myšlenku, že by osmileté dítě také podlehnouti mohlo všeobecnému zákonu.

Za krátko jsme já i Dorotka zapomněli na její tajně vyslechnutou rozmluvu jejích nevlastních rodičův. Dívčinka byla veselá a volná jako jindy a těšila se na blížící se zimu; při vzpomínce na bílý, heboučký sníh radostí do výše skákala. Vyprávěla mi, jaké má na půdě schované sánky, které jí udělal Stach, syn podobného továrního dělníka, jako jest její otec. Říkal, že i v tomto roce bude ji na nich voziti.

„Můj zlatý pane, vidíte, že přijdete se podívat na tu naši zábavu!“

Přišla zima a sněhu bylo všude dosti. Bylo ho tolik, že lidé jeden druhého se ptali, pamatuje-li, že by někdy tolik sněhu leželo na polích a cestách! Dorotka i Stach, nehezky, šilhavý chlapec, uváleli ze sněhu velikého sněhuláka pod mým oknem na dvoře a točili se kolem toho strašáka s takovou radostí, že jim červené, zdravé růžičky na tvářích vykvétaly. Když Dorotka dokončila dílo umístěním dvou uhlů, které měly znázorňovati oči, podívala se do mého okna, a radost její neměla konce. Pustila se v jakýsi improvizovaný tanec kolem beztvárné postavy, hlasitě prozpěvujíc. Bože, jakou radost mělo to stvoření! V zimním, bledém slunci kvetlo, bujelo zdravím, štěstím, veselím...!

V polovici ledna vracel jsem se jednou domů a chtěl jsem již vstoupiti na schody, vedoucí k mému příbytku, když pozornost moji na sebe obrátil jakýsi neurčitý předmět, který sebou pohnul v tmavém koutku vrat. Živoucí tento tvor vzbudil moji zvědavost, neboť viděl jsem jenom tmavý, chvějící se uzlíček. Přiblížil jsem se: z temného kouta vrat rozlehl se srdcelomný výkřik bázně, ve kterém poznal jsem hlas dobře mi známý.

„Dorotko!“ — zvolal jsem.

„Ach, to jste vy! Myslila jsem, že je to, že je to...“

Skočila ke mně, chvějíc se po všem těle zpola bez sebe a zavěsila se mně na kabát.

„Co je ti? Pro milost Boží, co se ti stalo...?“

„Tiše!“ — zvolala — „tiše, nebo to uslyší!“

„Kdo? Dítě, co se ti stalo? Vždyť se nastudíš, tak v jedné sukénce!“

„Tiše, tiše!“ — opakovala, ustrašeným zrakem bloudíc kolem sebe; — „můj zlatý pane, tiše!“

„Pojď se mnou“ — řekl jsem rozhodně; doprovodím tě k matce.“

Počala utíkat s jakýmsi divokým výrazem v obličeji. Myslil jsem, že pozbyla smyslův... Když nemohla stisknouti těžkou kliku ve dveřích, vzal jsem ji do rukou a vyzdvihl ji vzhůru. Trhala se mně z rukou a vzlykajíc křečovitě, neustále bezmyšlenkovitě opakovala: „Tiše, tiše!“

Nechtěl jsem postrašiti její matky, kojící malé dítě; soudil jsem ostatně, že Dorotka potřebuje pomoci lékařské; vešel jsem tedy s ní do mého příbytku. Ocítivši se ve známém jí pokoji, přestala se mně trhati z rukou, naopak, přitulila se ke mně, zavěsivši se mně celou silou kolem krku. Celé její tělo křečovitě se svíjelo, nervové lkání rozdíralo jí prsa. Byl bych jí rád podal vody nebo nějaký utišující prostředek, ale rukou jejích ovinutých kolem mého krku nemohl jsem roztrhnouti. Lkání její již se trochu uklidnilo, když v tom na schodech hořejšího patra rozlehly se těžké, mužské kroky.

„Jdou sem, jdou sem!“ — vzkřikla dívčinka.

Stisknutí jejích rukou mělo teď v sobě cosi divokého, téměř zvířecího, tak že jsem skorem ani dýchat nemohl, rdoušen jsa drobnýma ručkama dívčiny. Myslil jsem, že prchlivý její pěstoun ji ztrestal, a že se bojí nového výbuchu zlosti.

„Nikoho sem nepustím“ — pravil jsem — „ochráním tě před každým.“

S vytřeštěným zrakem dívala se ke dveřím, zoufanlivě se tulíc ke mně...

Mužské kroky minuly moje dvěře, a my slyšeli je ztráceti se dolů. Snažil jsem se rozveseliti Dorotku, vyprávěl jsem jí vymyšlené příhody, které by jí byly jindy k neutuchajícímu smíchu povzbudily. Zdálo se, že mne slyší, ale po veselosti nebylo na její tváři ani zmínky. V odměřených přestávkách, stále řidších, vracelo se lkání otrásající celým tělem, a co chvíle pocítil jsem křečovité stisknutí jejích rukou, ovi-

nutých kolem mého krku. Upadla v nový paroxysmus strachu, když ozval se zvonek na mých dveřích. Byla to její matka, která ji hledala a přišla se konečně přesvědčit, zda snad by nebyla u mne. Žena měla oči krví zalité; lomila rukama, stojíc přede mnou.

„Co já si tu jen, nešťastná, počnu!“ — zvolala. — „Dítě mně chtějí vzíti... za hranice je poslati... Kdybych měla jen ji, šla bych s ní... ale kam se mám obrátiti s tím červíčkem! Což není již žádná spravedlnost na světě? Či snad již Pán Bůh na nás zapomněl?... A svatý Otec v Římě!... On jistě neví, co tu s námi dělají!“

Dorotka hleděla ztrnule, bezmyšlenkovitě na tvář matčinu.

„Upokojte se“ — pravil jsem: — „není na světě takového krutého řádu, který by rodičům vyrval osmileté dítě... Zdejší policie pracuje jako mrtvý, bezmyšlenkovitý stroj v pohyb uvedený... Zakročíme v záležitosti té u vyšších úřadů... Ujišťuji vás pevně, že obavy vaše jsou ukvapené. Němci jsou národem civilisovaným...“

„Nařídili, aby před prvním březnem vystěhovala se za hranice říšské.“

„Do toho času máme ještě šest neděl! V té době může se záležitost ta dostat i do samotného sněmu!“

Paprsek naděje zasvítíl v očích ženiných.

„Němec je sice zlý, nenávidí Poláka, netrpí ho mezi sebou, to je pravda, ale přece věří v Boha, byť jen protestantského, ale přece v Boha... Bojí se, aby Pán Bůh na jeho dětech ho nepotrestal... Vždyť já toho sirotečka od malička vychovala a starala jsem se oň, jako o vlastní dítě! Nikdy jsem jí ani v nejmenším neukřivdila! Ach, co bych já si tu bez ní počala!... Vždyť já bych sama nepostačila čtyřem malým dětem! Ona již mně i vodu přinese, malého pokolíbá a převine, světničku zamete i lůžka ustele...“

Každý v domě ji má nesmírně rád... i můj muž, ač jest jí nevlastním tátou..."

„Já se s vaším mužem domluvím... poradíme se, jak bychom měli jednati, a Dorotku si vzít nedáme.“

Podíval jsem se dítěti do očí. Slzy již oschly, ale plál v nich jakýsi horečný žár, který nepřirozenou červeností barvil její tvářičky. Z výrazu dívčiny tváře poznal jsem, že naší rozmluvě porozuměla.

„No, pojd', sirotečku“ — řekla Zavisláková; — „dítě nám tam jistě pláče a já mám dnes tolik práce!“

Dorotka šla za matkou a ještě se všecka třásla, jak byla pláčem vysílena.

Večer, když jsem zaslechl na schodech těžké kroky Zavislákovy, vracějícího se z továrny, otevřel jsem dvěře a požádal ho, aby na chvíli ke mně zašel.

„Večeře mně tam vystydne“ — odpověděl nechutně — „člověk má hlad jako pes, když se tolik nadře.“

„Mám tu nějaký zákusek... pohovoříme si při pivě.“

Posadil jsem ho za stůl, položil před něj spěšně chléb, sýr, klobásy, nalil jsem sklenici piva, aby ho hlad k zlosti nepopudil.

„Vy zajisté ještě nevíte“ — pravil jsem, vida, že se pustil s chutí do jídla, — „že z policie přinesen vám dnes rozkaz, aby Dorotka nejdéle do prvního března byla za hranice vyvezena.“

Zbledl a chvíli se na mě udiveně díval...

„Neříkal jsem to?“ — zvolal hned potom s jistým triumfem. — „Já to hned povídal mé ženě, jak se jen začala policie po děvčeti vyptávati. Dobře jí tak!“ — (přicházel stále do většího ohně). — „Proč šla za cizího!... Proč cizí dítě do srdce si vzala jako své vlastní!... To je rámusu k vůli jedné holce!“

Bába s vozu, koním snáz! Budu mít aspoň méně krků k nasycení, a basta!“

„Ale dovolte, osmileté dítě přece...“

„A co mám dělat? Chcete snad, abych se plazil po úřadech a ruce jim líbal?... Ať nás pronásledují, ať nás utiskují a moří, aby ani jediná polská noha tu nezbyla! Od toho jsou!... Psí život očekává jen beztoho ty naše děti! Čím dříve je pobijí, tím lépe! Pánům, kteří mají trochu peněz a vědy a mohou si jeti, kam se jim zlíbí, zdá se, že člověku snadno se tu žije! Plijí nám v oči, a my mlčíme... dívají se na nás pohrdavě, jako na nějaké zvíře, úkosem, a my se smějeme; rouhají se naší vlasti a my to posloucháme, jako bychom toho neslyšeli; bojují proti nám lží a pomluvou, a my ani dechu z úst pustiti nesmíme; viní nás z intrik, piklův a podvodův, a my, ačkoli jsme nevinni, brániti se nemůžeme... Pěst vám svrbí, když stokrát denně slyšíte nejpodlejší proklínání Polákův, a vy ji raději ukryjete, aby nikdo neviděl, že se vám svírá, neboť o chléb přišel byste i vy i žena i děti!“

Pěst jeho dopadla celou vahou na stůl. Až jsem se otrásl, a sklenky a talíře na stole poskočily.

„Dobře nám tak! K čemu nám ta hloupá otčina, ten hloupý jazyk!“

„Velice dobře rozumíte národnostní otázce,“ pravil jsem, „ale nám v tuto chvíli se o ni nejedná... Mluvili jsme o Dorotce. Jste jejím pěstounem a živitelem, vaší svatou povinností tedy jest, chrániti ji před libovůlí zdejší policie. Vidím, že jest vám to úplně lhostejné, žije-li či nežije, i ať žije kdekoli...“

„Ano!“ vzkřikl. „Záleží mně na ní tolik, jako na této slině!“

Vyplil se do prostřed pokoje, upřel zraky své na sklenici před ním stojící, zamyslnil se hluboce, tvář jeho přibrala na se pozvolna výraz smutku a bolu.

„Všecko, co nám Němec chce zabrat, jest jeho!“ řekl konečně přitlumeným hlasem. „Dítě jsem si vychoval; co na tom, že je cizí... Já o ně se starám... Běží mně k ruce jako moje vlastní, a ač je někdy zakřiknu, nedívá se na mne jako na vlka, neboť ví, že to nejde ze zlého srdce, ale z trápení... zasměje se na mne jako na dobrého člověka... Jest to moje radost, a i té mne chtějí zbavit, i o tu mne chtějí připravit. Ale to se jim nepodaří!...“

Nepozdraviv a nepoděkovav, odešel, hřmotně dvěře za sebou zavíraje.

Druhého dne učinil všechny možné kroky, které mu právo k zachránění Dorotky poskytovalo. Poslal ji se ženou na policii, kde žena plačíc líbala ruce komisaři a prosila ho, aby jí dítě nebrali. Hleděla mluvit tou nejlepšší němčinou, jak jen dovedla; přes to však úředník ji odbyl, že takové řeči nerozumí, a vida Dorotku, ona zoufanlivě drží se matčiny sukně, v jejíž záhyby obličej skrývala, dodal, že „ty prokleté polské matky již od narození učí děti, že každý Němec je lidožrout“. Slíbil však po té Zavislákově, který přišel sám objasnit mu to lepší němčinou, že se odvolá k příslušným úřadům a postará se, aby záležitost ta byla zastavena.

Tak vyprávěla mně to Zavisláková.

Nepochyboval jsem, že k vypovědění dítěte nedojde; chvílemi však zmocnil se mne jakýsi nepokoj, a rád bych byl uspíšil tu dobu do prvního března, abych měl termin ten již za sebou a klid s této strany zajištěný. Obával jsem se, aby stav nejistoty a obavy, v jakém Dorotka žila, neporouchal jejího zdraví. Ona vrátila se sice ke svým zábavám a zvykům, ale mohl bych říci, že to byly jenom paroxysmy veselosti a zapomnění. Uprostřed smíchu často jakýsi mráz projel celým jejím tělem, a tenkrátě ustrašeně ohlížela se kolem sebe, jakoby se lekala tajemného jaké-

hosi vpádu. Tmy se děsila, a přišla-li pro noviny a zdržela-li se u mne déle, takže zatím již soumrak nastal, zbledla vždycky, když otevřevši dvěře viděla tmavé schody. Musil jsem ji až ke dveřím jejich světničky doprovoditi. Otázky, které mně časem dávala, nasvědčovaly, že mysl její stále zabývá se neblahou tou otázkou... Uprostřed zábavy upřela najednou na mě ustrašená očka, tázajíc se mne:

„A císař nemá žádných dětí?“

„Má mnoho dětí i vnoučat...“

„Má i vnoučata?... Ale těch asi rád nemá... Jsou tací lidé, kteří děti rádi nemají...“

„Ovšem, ale on svá vnoučata miluje.“

„Tož on ví, že děti sobě samy rady dáti nemohou...?“

„Ví o tom, a nedovolil by, aby kterémukoli dítěti v jeho říši se ukřivdilo.“

Jindy se mne opět tázala: „Je ten váš revolver nabitý?... Ten, co máte v šupletí?“

„Ten je stále nabitý.“

„A kolik možná z něho zabíti zlých lidí?“

„Není tady takových zlých lidí, aby se stříleti musili.“

„A což ti, co berou děti?“

„Ó, s takovými já bych se dobře vypořádal... Žádného dítěte bych jim vzíti nedovolil.“

„Můj zlatý pane! Táta by vám také pomohl... on je takový silný, že se nikoho nebojí!... On se zdá k dětem takový zlý, ale je to jenom tak... Když ho nikdo nevidí, tak mne časem i po hlavě pohladí.“

„Tak ty máš tátu ráda?“

„Proč bych ho neměla míti ráda?“

Časem hlasitě snila o jakýchsi skrýších, ve kterých by se mohla tak dobře schovat, aby jí nikdo

nenášel; jindy zase o jakési věstkyni, která, když postaví se před dítě, není jí ani dítěte viděti.

Při tom všem dívčinka mi jaksi bledla, a čas nepokoje jejího neumenšoval. Stále měla za sebou jakéhosi neviditelného strašáka, a zrak, který časem za sebe obracela, měl v sobě výraz nervové úzkosti...

* * *

Silné mrazy trvaly bez ustání, takže sněhulák dosud stál na dvoře, upíraje černé oči na moje okno...

„Dítě by zmrzlo, kdyby v takovém mrazu je pověděli,“ řekla mi jednoho dne Dorotka, když vítr silně skučel na dvoře.

Ani prosby, ani hněv, ani rozumování nemohly ji zprostiti trapné té myšlenky.

Asi v polovici února vyčkal jsem chvíle, ve které továrna dělníky zaměstnávala a Dorotka vodu pumpovala, a šel jsem nahoru. Otázal jsem se Zavislákové, ví-li něco o záležitosti Dorotčině, či byla-li již oběslána k úřadům, aby podala objasnění. Připomněl jsem jí, že jest třeba dítěte ušetřiti nových scén s policií.

„Co si já, nešťastná, mám poradit?“ odvětila žena. „Muž tam byl, a tomu řekli, že ještě nic nedostali.“

„Bylo by snad dobře, oznámiti na úřadě, že zdraví Dorotčino nedovoluje, aby nyní byla vyvezena... Zatím pak by měli listiny v rukou...“

„Tomu já nerozumím! Snad by to bylo dobře... Pan doktor se v tom lépe vyzná...“

„Pozorujete, kterak Dorotka špatně vyhlíží a že je nyní ustavičně zamyšlená a smutná?“

„Ano, je smutná... a již také tolik nejí... a pořád jakoby se něčeho bála...“

Napsal jsem vysvědčení v náležité, právní formě; žena zanesla je na policii, ale tam ho nepřijali.

Řečeno jí, že potvrzení choroby mohlo by oddáliti vypovědění ruské poddané za hranice, ale že vysvědčení to musí býti od německého lékaře.

Kromě mne byl v městečku toliko jeden lékař. Byl sice Němec, ale bylo o něm známo, že je to poctivý člověk. Zašel jsem k němu a vyprávěl jsem mu celou tu historii. Upozornil jsem ho na křečovitě záchvaty, kterých jsem byl svědkem u dítěte při první návštěvě žandarmově.

Doktor Rödler pozorně a vážně mne poslouchal.

„Ale to není možné!“ řekl klidně. „To jest jenom přílišná horlivost pruské policie; tady přece rozhoduje faktum, že děvče jest nedospělé... Že se její pěstounové, lidé to prostí, o ni strachují, není nic divného... ale že vy, člověk učený... toť opravdu směšné...“

„Račte, prosím, přece jen napsati vysvědčení, aby ti prostí lidé i dítě byli upokojeni...“

„No... když to chtějí... mohu tak učiniti... Musím však dítě viděti... ačkoli je to úplně zbytečné, běží-li o obranu proti zákonu... Poláci jednají vždycky ukvapeně...“

„Já podobně jako vy hledím na celou záležitost toho dítěte... Jsem jist, že ho nepřinutí k opuštění rodiny, ale obávám se, aby nedošlo k novým policejním přehlídkám a návštěvám, což by mohlo postrašiti dítě i kojící jeho matku.“

„Ale to není možné, to není možné!... Tu musilo státi se prosté nedorozumění... Dítěti jest osm let, jak jste ráčil pověděti.“

„Ano, osm.“

„Jaké tedy starosti?... Není nejmenší pochyby, že se tu stalo nedorozumění.“

Na moji opětovnou prosbu svolil konečně, a já doprovodil jej do nízké podkrovní světničky. Ukázal jsem mu Dorotku; zalekla se, slyšíc německý hovor.

Rozuměla málo čemu a podezřívala nás patrně, že se o ni mezi sebou smlouváme.

Doktor Rödler důkladně ji prohlédl se zvláštním klidem a vážností.

„Dítě jest úplně zdravé,“ pravil rozhodně; „jest snad trochu vznětlivé, trochu zdenervované, ale to není žádnou chorobou. Falešného vysvědčení přece vystaviti nemohu... Citlivost a bázlivost nemohu přece nazvati stavem pathologickým.“

Honoráře od Zavislákové přijati nechtěl, kynul nám všem vážně hlavou a odešel.

Druhého dne šel jsem na úřad. Komisař psal nějaký raport a zdál se hluboce býti do práce zabrán. Obrátil se po chvíli, vrhaje na mne mračivý pohled.

„Čeho si přejete?“

„Přišel jsem v záležitosti dcery Matěje Kravčíka... osmiletého dítěte, kterému dostalo se policejního rozkazu, aby do prvního března vystěhovalo se za hranice.“

„Jste jejím poručníkem?“

„Jsem lékařem a léčím tu rodinu.“

„Pošlete sem tedy jejího poručníka... nemám času vykládati to každému, kdo ze zvědavosti rád by se toho dověděl.“

Pohroužil se znova do psaní. Nechtěje nikterak poškodit anebo zhoršiti záležitost Dorotčinu, poroučel jsem se. Byl jsem rozmrzen nad neúspěchem svého snažení. Vraceje se domů, potkal jsem Zavislákovou. Měla tvář zarmoucenou. Na mou otázku odpověděla mně, že její muž měl minulého večera výstup s dělníkem Němcem. Přišli do hádky skrze nějakou řeč knížete Bismarka. Zavisláková nic bližšího nevěděla, jen tolik, že pustili se pěstmi do sebe. Žandarm musil zakročit a Jan odsouzen byl k peněžité pokutě. Za té pŕůtky s výhrůžkou a zlostně otázal se ho žandarm, je-li již děvče za hranicemi? Jan mu odsekl, že kromě

žandarmův a komisaře v M... jest ještě zemský rada ve W..., vrchní president v Poznani, jest tu ještě ministr, sněm, a on že všude domluviti se dovede.

„K ničemu to není,“ dokončila Janova žena, „že se s nimi hrdluje... Němci jsou mstiví a neústupní, těm se takový člověk neubrání!... Pravdou jest, že smrti a Němci nikdo neuteče!...“

Dorotka také zaslechla něco o hádce svého poručníka se žandarmem a byla znova všecka nepokojná a samý strach. Každý neočekávaný povyk ji děsil, ohlížela se bázlivě kolem sebe a potom křížem se žehnala, říkajíc: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého.“ Matějová prý jí řekla, aby se vždycky pokřižovala, čím že zlo zažene.

„Jak jest ti, když takové strachy na tebe přicházejí?“

„Všecko se ve mně třese“ — odpověděla — „a mně se zdá, že mne již chytají... Matějová říká, že každé dítě má svého anděla strážného...“

„Ovšem že má.“

„A ten jen pečuje, aby se dítěti nic zlého nestalo?“

„Ano, hlídá dítě ve dne i v noci...“

„Ale je silnější než žandarm?“

„Silnější než dva žandarmové.“

„A což když jsou tři?“

„Ani těch se nebojí... ani celého vojska.“

„Tak on nedovolí dítě vzíti matce?“

Nevěděl jsem si rady s Dorotkou; nemohl jsem nalézt vhodného způsobu, kterak bych zapudil od ní trapnou tu myšlenku.

Dověděl jsem se od Janovy ženy, že muž její podal žádost k zemské radě. Byl nyní mnohem zlostnější a popudlivější. Nikdo mu nesměl v cestu.

Nadešel poslední den měsíce února. Přihřívalo již slunéčko všecko udivené, že jest mu letos zápasiti s tak nebývalým množstvím sněhu. Ztrácel se pone-

náhlu se střech i dvorů, sněhulákovi pod mým oknem řinuly se z očí špinavé slzy, které brázdíce mu křivý obličej, dodávaly mu jakéhosi tragického výrazu. Chystal jsem se zrovna na procházku, když zaslechl jsem na schodech těžké mužské kroky. Divná jakási předtucha se mne zmocnila; otevřel jsem dveře a zahlédl jsem dva žandarmy, kteří po schodech vystupovali nahoru... Běžel jsem za nimi a zároveň s nimi vstoupil jsem do nízké dělníkovy světničky. Zavisláková krmila dítě, sedíc na lavici; Dorotka zametala světničku. Shlédnuvši žandarmy, stanula jako socha, chvějíc se po celém těle. Když pak jeden z nich blížil se k ní a ukazuje na ni rukou, po německu se otázel: „To je to děvče?“ — uskočila Dorotka najednou jako raněná srna; v témž okamžiku s pronikavým křikem zalezla pod stůl. Klečíc tulila se ke stěně, jakoby ji chtěla tělem svým provaliti; oči její vyboulené, jako skleněné, lpěly na tváři k ní se blížícího žandarma. Za každým jeho krokem stával se křik její zoufalejším, strašnějším. Slova její neměla spojitosti; volala anděla strážného, mluvila o mraze, o vnucích císařových. Výraz mračivé hrubosti v obličejí žandarmově změnil se ve výraz údivu a netrpělivosti.

„Das dumme Ding! Proč tak křičí?“

Po těch slovech chytil Dorotku za rameno a prudce jí trhl. V témž okamžiku kleslo dítě na zemi s pěnou v ústech... údy sebou trhaly... dostala křeče. Přiblížil jsem se k ní, odstrčiv žandarma.

„Co se jí stalo?“

„Jak vidíte“ — řekl jsem; — „dostala křeče... Chcete ji zabiti... Vždyť je to osmileté dítě... Sluší se na žandarma, kochati se v takovém bídáctví?... Za takového záchvatu může zemřít.“

„Což jsem já tím vinen?“ — pravil žandarm; — „já jdu, kam mně povinnost káže.“

„Odejděte odtud co nejrychleji“ — zvolal jsem; — „ať vás tu nevidí, až přijde opět k sobě... Není přece povinnosti, která by nakazovala ubíjeti bídné, nemocné dítě...“

Žandarmové ustoupili ke dveřím.

„Musíme to ohlásiti komisaři“ — řekl jeden druhému; — „dítě jest skutečně malé a nemocné... ale zákon je zákon.“

Po několika minutách přestaly údy Dorotčiny sebou trhati, záchvaty přestaly. Vzal jsem ji za ruce a položil na postel; nevěděla nic, tvář její opět se vyjasnila, byla však hrozně vysílena, oči klížily se jí ke spánku... Usnula a spala nepokojně několik hodin. Sedl jsem si k posteli a čekal jsem, až se probudí, abych jí mohl podati připravený lék. Najednou se Dorotka ze spaní vyděsila, ustrašené oči široko rozevřela; vzchopila se na lůžku, a upřevši zraky své v jeden bod jako šílená, počala děsně křičeti, pronášejíc různé výrazy beze všeho ladu a skladu. Vzal jsem ji do náruče a chtěje ji upokojiti, tulil jsem ji k sobě, laskavá slova k ní promlouvaje... Neslyšela mne, nerozuměla mi... Zraky její upoutal tajemný jakýsi předmět, vidina, která jen pro ni existovala... Zmítala se v mých rukou jako ptáče, které cítí, že v tělo jeho zatínají se ostré drápy... S pomocí matčinou vlil jsem jí do úst lék; ale chvat, kterého musili jsme užiti, měla v domněnce své zajisté za přesilu pruských úředníků, neboť přivodilo to nový nervový záchvat, podobně silný jako předešlý, po kterém nastoupil znovu úbytek sil a spánek s blouzněním a horečkou. Matka její tiše plakala, aby Dorotky neprobudila; každou chvíli máčela ručník ve vodě se sněhem a přikládala jí jej na čelo a skráně, ale musila také pamatovati na ostatní děti. Nemluvně, které za neustálého vzrušení kojila, bylo nepokojné, křiklavé a choré; starší děti chtěly jísti. Jan přišel k obědu

zamračený, jako obyčejně, přiblížil se k posteli, zadíval se na chvíli na rychle oddychující Dorotku, oči jeho zaleskly se hněvem či snad bolestí, nepromluvil ani slova, zaskřípěl jenom zuby, když mu žena šeptem pověděla, že Dorotku „vzala slabost“, když spatřila žandarmy. Sotva se dotekl předloženého mu jídla, zapálil si dýmku a odešel.

Nemocnou přišla navštívit Matějová. Počestná tato kmotra se zvyklou domýšlivostí hned uhodla, co by Dorotce bylo, i která bylinka měla by se přikládati — škoda, že jest ještě zima; požádal jsem jí, aby mým jménem došla pro doktora Rödlera. Byl jsem začátečníkem a přiznám se upřímně, že některé objevy v nemoci Dorotčině mne lekaly, a to tím více, že jsem si jich nedovedl vysvětliti. Čekal jsem na kollegu jako na spasení, leč, ó běda, ten odejel zrovna k nemocnému do vesnice... Lístek můj s několika slovy úpěnlivé žádosti odevzdala Matějíčková jeho služce.

Zůstavena tedy Dorotka výhradně jen mé péči a zodpovědnosti. Dělal jsem, co jsem mohl, neopouštěl jsem ubohého dítěte ani na krok, v knihách zoufale hledal jsem pomocných prostředkův, ale nemoc byla silnější jich... Lstivě svedla mne v jinou stranu, aby mne oklamala, ukazujíc mi chvílemi naději na vítězství; v tom již náhlým, neočekávaným obratem vyrazila mně zbraň z ruky. Kdyby aspoň moje útěchyplná slova mohla se dostat v mysl Dorotčinu! Kdybych jen mohl zapuditi onu strašnou vidinu, která jí stále byla před očima, děsíc ji až k šílenství! Na začátku své kariéry, kterou již v mládí jsem si zamiloval, setkal jsem se s děsným pro lékaře stavem: tápání ve tmě při vášnivě žádostivosti, kde najíti světlo. Teď, když klidně sedím a píši ony nedávné dojmy, mnohé zvláštnosti té choroby jsou mně jasnými, ale tenkráté divné komplikace, jaké jenom

nervová choroba může vyvolati, stály před mýma očima jako záhady, nad jejichž rozluštěním marně hlavu jsem si lámal. Učinil jsem, seč jsem mohl, nelitoval jsem pražádné námahy... Konečně zemřela mně v náručí... Posledního záchvatu již nevydržela... Nervové křeče, trhání a svíjení celého těla utišila smrt... Jenom oči široce rozevřené zůstaly s výrazem zoufalého strachu. Zavřel jsem je s mimovolným pocitem, že jim bude lépe, když uzavřeny budou před tím upírem, jehož zjev dítě ubil... Položil jsem ji na ruce hořce naříkající matce, a sám se stísněným hrdlem zadíval jsem se na obličej dítěte, který vyjasňoval se stále více, na ubohá ústečka, z nichž smích navždy již uletěl...

V témž okamžiku vešel doktor Rödler vážným a klidným krokem.

„Nemohl jsem dříve přijíti...“ — začal.

„Všecko jest skončeno“ — přerušil jsem ho — „dítě již nežije.“

„Jak se to stalo? Psal jste, že následkem strachu...“

„Ano... Nervy dítěte byly silně otřeseny. Jakmile shlédlo žandarmy, dostavily se první záchvaty.“

„Jak že? Žandarmy?...“

„Přišli v poslední den měsíce, aby upamatovali ji na termin jejího vypovězení.“

„Ale to nemůže býti!“ — pravil vážný Němec uspokojivě — „to nemůže býti!... To není možné... pouhé nedorozumění... Uděláte ze všeho hned takovou historii...!“

Neodpověděl jsem na to. Podíval jsem se na mrtvou Dorotku. Ubohé dítě, kdyby tak smrt tvoje mohla býti pouhým nedorozuměním!

Ta byla však, bohužel, skutečností, faktem neodvolatelným, faktem nepřemožitelným... Druhého dne viděl jsem již Dorotku v bílé, osykové rakvičce,

jejíž víko s černým křížem opřeno bylo o stěnu. Byla oblečena do svátečních šatů; barvínek a růžové stužky ovíjely její obličej... Uplakané oči její matky upřeny byly v mrtvé rysy dívčiny; ubohá žena se zalomenýma rukama hlavou pokyvovala, jakoby rozpínala se na svoji ztrátu. Když mne spatřila, propukla v hlasité lkání.

„Ach, co já si tu počnu bez toho sirotka!“ — volala žalostivě; — „co já si tu počnu! Což jim to dítě tak překázelo, že je o život připravili? Jak se smávala!... Jak ráda byla na tom světě!... Nikoho nezarmoutila!... Každý ji měl rád... Ó, nešťastná hodino!“

Poklekl jsem, abych se pomodlil za zemřelou... Teprve když jsem vstal, pozoroval jsem, že Jan byl také ve světničce. Stál v těsném koutku za pecí, který byl útlukem dětí, když on byl doma. Obličejem obrácen byl ke stěně, rukama opíral se o přístavek, tak že mohl jsem viděti jen plece; ale cosi v jeho postavě mně povídalo, že trpí. Záhyby starého kabátu svědčily o velikém zdrcení člověka, jehož ramena kabát ten kryl. Hleděl jsem naň s lítostí a přiznávám se, že mne jeho bol více vzrušil, než zoufanlivé bědování jeho ženy.

Když jsem počal přehlížeti nemocné dítě, ležící v kolébce, zaskřípěly dvěře — na prahu stanul žandarm. Shlédl uprostřed světničky stojící rakev, uslyšel usedavý nářek ženin; udivení zračilo se v jeho obličej.

„Děvče... děvče...“ — začal, zájímaje se.

Německé zvuky a hlas strážníkův udeřily patrně v samo srdce Janovo. Shrbená jeho ramena vzpřímila se najednou, odvrátil se s vyzývavě vztyčenou hlavou a jiskřícíma očima. Uchopil do rukou židli a tiskl ji tak, jako kdyby mrtvé to dřevo chtěl rozdrtni.

„Jdi a pověz komisaři“ — pravil trpce, s ta-
jeným, vzteklým hněvem, kterým se chvěl jeho hlas
— „že stalo se, jak on si přál... jak chtěl pruský
zákon... Je vypověděna!!... Vypověděli jste radost
mého domu!... Vypověděli jste podporu matky s ma-
lými dětmi...!“

V posledních slovech Janových bylo tolik lítosti
a žalu, že jsem myslil, že se hlasitě rozpláče...
Bol stopil je v plamenech hněvu.

„A teď pryč odtud!!“ — vzkřikl tak prudce,
že jsem se až otrásl. — „Lačníte po našich slzách,
ale mně ta smrt otevřela oči, a jí ustoupiti musí
i pruská hlava!... A ne-li, tou židlí ji rozpoltím...!“

Žandarm tiše se vytratil. Teprve když byl za
dveřmi, vydralo se z prsou Janových dlouho tajené
lkání.

Dorotka tiše ležela. Ani přítomnost žandarmova,
ani náрек nevlastního otce jí nepohnul. Bylať již
ze středu našeho navždy v y p o v ě d ě n a!

OBSAH:

	Str.
Modlitba za Bismarka	7
Farář Petr	41
Vdovin groš	60
Ani kousíček!	64
Vypovědná	76

Cyrillo - Methodějské knihkupectví Gustava Francla v Praze

doporučuje :

Albiery Pavel. Pro jmění a úřad. Povídka z dob sedmi-
leté války. 1 K 20 h.

Bazin René, člen francouzské akademie. **Přehrada** (La
Barrière). Román. Autorisovaný překlad. 39. vydá-
ní. Fr. Vaňous. 2 K 20 h.

Beneš Třebízský Václav, Zábořský vladyka. Histori-
cká povídka. 50 h.

Brodský Bohumil, Hlasatelé svobody. Tři obrázky
z naší doby. 1 K.

— **Jiná krev.** Obrázek. 1 K 20 h.

— **Pan poslanec.** Obrázek z naší doby. 1 K 20 h.

— **Páni a paní.** Obrázky z úřednického života.

Část I. Drobná vojna. — Panská přízeň. — Pan
rada. 2 K 24 h.

Část II. Na samotě. — Lesklý povrch. — Mezi
svými. 2 K 50 h.

— **Vesnické obrázky.**

Část I. Poblouzení. — Přece se pomstil. — Při
potoce. 1 K 60 h.

Část II. Nové ráno. — Udělala místo. — Oba. 2 K.

— **Zmařené naděje.** Obrázek. 1 K 44 h.

— **Z našeho kraje.** Obrázek z počátku XVI. stol. 80 h.

Brožek Josef, Z víru života. Drobné povídky. 1 K 40 h.

Brynych Eduard, Diamantek. Povídka ze vsi. 40 h.

— **Dílo lidí.** Obrázky ze smíšené osady a ze světa.
Druhé opravené vydání. 1 K 20 h.

— **Naše vesnice po roce 1860.** Sbírká obrazů a poví-
dek, jež lidu českému sepsal —. Druhé vydání.
2 K 40 h.

— **Slovo kříže.** Obrázky z pokročilé a smíšené osady.
Druhé vydání. 1 K 80 h.

Caballero F., Lepší čest, než důstojenství. Ze španěl-
štiny přeložil Fr. Pohunek. 56 h.

Dolenský Jan, Upomínky z cest života. Vypravuje —.
68 h.

Dostál Alois, Dědův vychovanec. Povídka. 60 h.

— **Dle nadace.** Obrázek. 1 K 44 h.

— **Hradištský zeman.** Dějepisná povídka. 60 h.

- Dostál Alois, Kletba.** Historická povídka. 60 h.
- **Konviktista.** Obraz ze společenského života. 1 K 40 h.
 - **Můj národ.** Dějepisná povídka ze zlaté doby české. 80 h.
 - **Pod štítem ochranným.** Dějepisný obraz. 60 h.
 - **Pro víru oteckou.** Dějepisný obraz. 60 h.
 - **Slavičí stezka na Křivoklátě.** Dějepisný obraz z doby Karla IV. 60 h.
 - **Strážce Marianský.** Obrázek z minulosti. 60 h.
 - **Strážcové Jezulátka.** 50 h.
 - **Unesené dítě a jiné povídky.** 1 K.
 - **U strýce.** Obraz novověký. 60 h.
 - **Veselá chvilka.** 70 humoresek. 1 K 60 h.
 - **Ve škole života.** Obraz z českého venkova. 60 h.
- Dubec A. J., Přátelé světla.** Obrázek z horské vesnice. 48 h.
- Flekáček Josef, Boje a vítězství.** Historické povídky a obrazy. Díl I. 1 K 80 h. Díl II. 1 K 40 h.
- Hájek Tomáš, Odplata zrady.** Vypravování dějepisné. 40 h.
- **Pouť.** Původní povídka. 50 h.
- Ježek Jan, Časové obrázky.** 1 K
- **Časové obrázky a úvahy.** Řada II. 50 h.
 - **Časové obrázky a úvahy.** Dle zásad Smilesových podává —. 25 h.
 - **Sociální demokrat.** Obrázek z naší doby. 40 h.
 - **Ze života sv. Vojtěcha.** Pověsti z luhů domácích i cizích sebral —. 48 h.
 - **Z lidových soudů.** Křídové kresby načrtl —. 50 h.
- Kamenář Miloslav, Dobré vychování, základ štěstí.** Povídka ze života řemeslnického. 60 h.
- Karásek Karel, Smíření.** Obrázek z venkovského života. 1 K.
- **Soudruzi.** Obraz ze společenského života naší doby. 1 K 30 h.
- Kopal Petr, Apostati.** Obrazy ze života kněžského i světského.
- Díl I. Srdce matky. 80 h.
 - Díl II. Pryč od Říma. 90 h.
 - Díl III. Pryč od Boha. 70 h.
- **Služka.** Román ze společenského života naší doby. 1 K 40 h.
 - **Z cest života.** Povídky. 1 K 30 h.
- Košál Fr. Jiří, Časové obrázky.** 1 K 20 h.
- **Jen do nich, do těch blahobytníků!** 50 h.

- Košfál Fr. Jiří, Nepotřebovali kázání o křesťanské poctivosti.** 60 h.
- **Z ovzduší doby.** Črty a obrázky ze života. 60 h.
- Lüttwitz, Arthur Marie baron, Košile šťastného člověka.** Pestré obrazy ze života konvertitova od —. Přeložila Gisela hrab. Silva-Taroucová. 1 K 40 h.
- Mergl Josef, Schovanka.** Povídka z doby a pro dobu novější. 50 h.
- Nottret V., Matka a syn.** Novela. Volně vzdělal Josef Janda. 40 h.
- Pakosta Josef, Tmáři a osvětáři.** Kresby ze života. Snížená cena. 16 h.
- **Třtina na větru.** Povídka. 30 h.
- **V sousedství.** Obrázek ze života. 60 h.
- **Z českých dědin.** Povídky a obrázky ze života. Snížená cena. 1 K 60 h.
- **Zlato a pozlátko.** Kresby ze života. 44 h.
- Pellico S., Z mých žalářův.** Upomínky. Z vlastiny přeložil M. Netval. Snížená cena. 1 K.
- Pitra Otto, Louise Lateau.** Výňatek z feuilletonu „Čecha“. 40 h.
- **Povstání ve Vísce.** Povídka z minulého století. 40 h.
- **Polabská Tereza, Patero povídek.** 70 h.
- **Dvě povídek.** 60 h.
- Prokop Fr., Kristus! Bůh!** Několik upřímných slov o vážných věcech. 50 h.
- Ráž Jan, Zmařený život.** 80 h.
- Řehák, Dr. Karel Lev, Listy zvadlé.** 48 h.
- **S Bohem či bez Boha?** Obrázky ze života a pro život nakreslil —. 72 h.
- Řezníček Václav, Podloudníci.** Povídka z doby neúrody. 90 h.
- Sandová Jiřina, Bludička.** Vesnická povídka. Přeložil P. J. Lhotecký. 1 K 20 h.
- Sienkiewicz Jindřich, Černé obrázky.** Povídka. Přeložil Vojtěch Pakosta. 36 h.
- Souhrada Josef, Kněz Jan.** 80 h.
- **Odchod českého kněze do Ameriky.** Obrázek ze života. 28 h.
- **Pouť do Celly Panny Marie.** Obraz ze života. 32 h.
- **Ze železnice.** Obrázek ze života. 20 h.
- Souvestre K., Rozmanitosti.** Sbírka povídek z kruhů rodinných. Snížená cena. 32 h.
- Syrůček Antonín, Kosa na kámen, čili Milujme se, ne-dejme se!** 48 h.

- Šapčanin Milorad. Lidé starého rázu.** Povídka. Přeložil Fr. Pohunek. 80 h.
- Šenoa August, Branka.** Z chorvatského přeložil Fr. Pohunek. Snížená cena 1 K.
- **Žebrák Luka.** Povídka z vesnického života. Přeložil Fr. Pohunek. Snížená cena 1 K.
- Šťastný A. B.,** Pro dlouhé večery. Povídky. 1 K 10 h.
- Štěpán J.,** To si zasloužil! Obrázek ze života kněze. 20 h.
- Trueba Antonín, Ofero.** Povídka. Ze španělštiny přeložil Fr. Pohunek. 1 K 20 h.
- **Povinnost.** Povídka. Ze španělštiny přeložil Fr. Pohunek. 80 h.
- **Rodinné štěstí.** Povídka. Ze španělštiny přeložil Fr. Pohunek. 80 h.
- **Vesnické povídky.** Ze španělštiny přeložil Fr. Pohunek. 90 h.
- Tumpach Václav, Z knihy života.** Řada I. Několik obrázků. Z polského vybral a podává —. 1 K 40 h.
- **Z knihy života.** Řada II. 1 K 50 h.
- Vacek František, Kalich utrpení.** Povídka z počátku válek husitských. 72 h.
- Wachenusen Hanuš, Na nilské lodici.** Román. Přeložil P. Roman Voříšek. Snížená cena 60 h.
- Vrátný Karel, Krása duše.** Obrázky ušlechtilých žen a dívek. 1 K 20 h, váz. 2 K 40 h.
- Zákoucký Karel, Rozechvělé vášně.** Povídky a humoresky. 94 h.
- Ehrenberger Josef, Sebrané spisy.** Druhé vydání:
- Svazek I.** Povídky dějepisné a pověsti, část I.: Kovář a mečíř. — Poslední poprava na Šibeničném vrchu. — Mikoláš Klečkovský. — Vír nevěry a šílenosti. — Karel a Blanka u Potštejna. — Zkamenělá svatba pod Ústupem. — Poslední opat kláštera Podlažického. — Zjevení u kamenného kříže na Tisové. — Vítězství u Hoříně. — Cena 3 K 30 h. Skvostně vázané 4 K 90 h.
- Svazek II.** Povídky dějepisné a pověsti, část II.: Boj a vítězství pravdy Boží v Čechách. Spis ceny velmi vzácné, česká to Fabiola! — Půl zlatého prsténku. — Švéda s rozbitým čelem na dvojím místě. — O den později. — Cena 3 K 50 h. Skvostně vázané 5 K 10 h.
- Svazek III.** Obrázky a obrazy ze života: Synkové na lehčím chlebě. — Jediná dcera ze statku. — Smutné posvícení a iak se pan Pavel pomstil. — Nová

škola v Dlouhé Lhotě. — Spekulant v koženkách. — Exkurrendo-mládenec. — Tři králové z Bukoviny. — Sňatek divem. — Lidé blázni. — Cena 3 K 50 h. Skvostně vázané 5 K 10 h.

Svazek IV. Obrázky a obrazy ze života.: Čermákova rodina. — Červená střecha mezi lesy. — Josa Kudlička. — O pouti v Borku. — Paní stará. — Cena 4 K. Skvostně vázané 5 K 60 h.

Svazek V. „Zábavy pro malé i dospělé“: Menší pečeť kapitoly Vyšehradské. — Tataři na Moravě. — Privina, mladý Prušan. — Vlasta a Markétka. — Ostruha krále Jana, čili Založení kostela na Liboborku. — Dar Arnošta z Pardubic. — Cena 2 K 60 h. Skvostně vázané 4 K 20 h.

Svazek VI. „Zábavy pro malé i dospělé“: Kaplička pod lipami. — Invalida. — Bratr Renát. — Kdo by to byl řekl a Toho by se byl teprv nikdo nenadál! Obrázky a obrazy ze života: Sedlák a statkář. — Obrázek z pouti Svatojanské — Staří Houkalovi na živnosti a na výminku. — Cena 4 K 40 h. Skvostně vázané 6 K.

Svazek VII. „Obrázky a obrazy ze života“: Knap a písař. — Medák a Voštinák. — Zamrzlé ohlášky. — Teta Anežka. — Lhota dvořácká, Lhotou žebračí. — Jeskyně u proudů Svatojanských. — Tichý nad silného. — Nenadálé smíření. — Svatba na biskupství. — Hrob Sasíkův. — Pomsta. — Učedník nad mistra. — Blbý Vaněk, zchytralý lhář. — Hádankář, čili Sedlák královským radou. — Rek hnidopich. — Posvícenská jest. — Zbožný zlosyn. — Dobrá rada v nouzi. — Rychtářova příprava k prvnímu soudu. — Člověk ani sám neví, co chce! — Povýšení osady Náchodské na město. — Ztracená sázka. — Jak jsem se stal z Čecha Němcem a pak zase z Němce Čechem. (Kus autobiografie.) — Josef Ehrenberger. (Nástin životopisný.) Cena 4 K 70 h. Skvostně vázané 6 K 30 h.

Ze spisů Ehrenbergrových možno obdržeti jednotlivě:

Ehrenberger Josef, Boj a vítězství pravdy Boží v Čechách. Dějepisný obraz ve 4 odděleních. 2 K.

— **Bystručtí a Polučtí čili Sňatek divem.** Obrázek z národního života za času roboty. 40 h.

— **Mikoláš Klečkovský, čili Posvátná lípa snoubenců nad Skuhrovem.** Dohra k osudu Jana Koldy. 30 h.

— **Zkamenělá svatba pod Ústupem.** Pověst. 20 h.

- Ehrenberger Josef, Obrázek z pouti Svatojanské.** Obrázek ze života dle události. 30 h.
- **Excurrendo-mládenec.** Obrázek ze školského života před rokem 1848. 20 h.
 - **Josa Kudlička.** Obrázek ze života. 24 h.
 - **Karel a Blanka u Potštejna.** Obrázek ze XIV. stol. 30 h.
 - **Knap a písař.** Obrázek z řemeslnického života při sklonku XVI. století. 20 h.
 - **Kovář a mečíř.** Povídka z dějin města Náchoda. 60 h.
 - **Lhota dvořácká, Lhotou žebračí.** Obrázek z venkovského života v době nejnovější. 50 h.
 - **Lidé blázní.** Obrázek ze života. 30 h.
 - **Listy z Ameriky a o Rusi.** 24 h.
 - **O den později.** Pověst. 20 h.
 - **O pouti v Borku.** Obrázek ze života. 20 h.
 - **Paní stará.** Obrázek ze života. 24 h.
 - **Poslední opat kláštera Podlažického.** Obrázek z válek husitských. 24 h.
 - **Poslední poprava na Šibeničném vrchu.** Pověst. 24 h.
 - **Privina, mladý Prušan.** Povídka ze 13. století. 24 h.
 - **Půl zlatého prsténku.** Povídka z 12. století. 30 h.
 - **Sedlák a statkář.** Obrázek ze života. 56 h.
 - **Smutné posvícení, a jak se Pavel pomstil.** Upomínky z let dětských. 24 h.
 - **Spekulant v koženkách.** Obrázek ze života. 20 h.
 - **Svatba na biskupství.** Povídka z druhé polovice 14. století. 40 h.
 - **Synkové na lehčím chlebě.** Obrázek z menšího města. 70 h.
 - **Tři králové z Bukoviny.** Obrázek ze života. 44 h.
 - **Víno a ocet v lednom sudě.** Dodatek k slavnosti Koperníkově. 20 h.
 - **Vír nevěry a šílenosti.** 20 h.
 - **Vítězství u Hoříně.** Povídka ze 13. století. 80 h.
 - **Zjevení u kamenného kříže na Tisově.** Pověst v pověsti. 16 h.
 - **Červená střecha mezi lesy.** Obrázek cestopisný. 30 h.
 - **Manželství bez svátosti, aneb Smlouva jako smlouva.** 20 h.
 - **Nová škola v Dlouhé Lhotě.** Obrázek ze života, na dva roky před prohlášením nynějších školských zákonů. 24 h.

pramenů vypsál V. Sladomel. 60 h. — Č. 4. O náboženské lhostejnosti. Napsal J. Pošmourňý. 50 h. Úplný roč. 2 K.

R. 1892. Č. 1. Jošt z Rosenberka a jeho doba. Složil frà J. Hamršmíd. 80 h. Č. 3. Z kraje Hradeckého. K dějinám kat. reformace. Napsal P. J. Svoboda. 1 K 60 h.

R. 1894. Č. 1. Průvodce katolíka do Ameriky. Napsal F. Novodvorský. 1 K 60 h. — Č. 2. Dědův vychovanec. Povídka od A. Dostála. Pod štítem ochranným. Dějepisný obraz od téhož. 60 h. Úplný ročník 2 K.

R. 1895. Č. 1. a) Ve škole života. Obraz z českého venkova od Al. Dostála. — Č. 1. b) U strýce. Obraz novověký. Napsal Al. Dostál. 60 h. — Č. 2. a) Život blah. Jana La Salle. Dle vlastiny zpracoval Fr. Janda. — Č. 2. b) Jiná krev. Obrázek. Napsal B. Brodský. 1 K 20 h. — Č. 3. Dostál, Můj národ. Ráž, Zmařený život. 80 h. Úplný ročník 2 K.

R. 1896. Č. 1. a) Daniel O'Connell, osvoboditel Irska. Příspěvek k jeho životopisu podává J. Ježek. — Č. 1. b) Pan poslanec. Napsal B. Brodský. 1 K 20 h. — Č. 2. Život bl. Jana Gabriela Perboyre, kněze společnosti misijnářů. Dle vlastiny zpracoval Fr. Janda. 1 K 60 h. — Č. 3. Dostál, Slavičí stezka na Krivoklátě. 60 h. Úplný ročník 2 K.

R. 1897. Č. 1. Ze života sv. Vojtěcha. Pověsti z luhů domácích a cizích sebral J. Ježek. 48 h. — Č. 2. a 3. Dle nadace. Obrázek Al. Dostála. Zmařené naděje. Obrázek od B. Brodského. 1 K 44 h. — Č. 4. Matky-vychovatelky. Napsal Jan Ježek. 80 h. — Č. 5. a 6. Bůh Stvořitel — Bůh Soudce. Napsal P. V. Wintera. Z ovzduší doby. Napsal Fr. Jiří Košťál. 50 h.

R. 1898. Č. 1. Boje a vítězství. Histor. povídky a obrazy. Sepsal Jos. Flekáček. Část I. 1 K 80 h. — Č. 3. Nepotřebovali kázání o křesťanské poctivosti. Napsal Fr. Jiří Košťál. 60 h. — Č. 4. a 5. Strážcové Jezulátka. Napsal Al. Dostál. Jen do nich — do těch blahobytníků! Napsal Frant. Jiří Košťál. 50 h. Úplný ročník 2 K.

R. 1899. Č. 1. časové obrázky. Nakreslil Fr. Jiří Košťál. 1 K 20 h. — Č. 2. Pomněnky z 900letého jubilea sv. Vojtěcha, slaveného r. 1897, sebral M. Vojáček. 1 K 20 h. — Č. 3. Boje a vítězství. Sepsal J. Flekáček. Část II. 1 K 40 h.

R. 1900. Č. 1. Jan z Jenštejna. Napsal J. Ježek. Cena 20 h. — Č. 2. Význam a důsledky husitství. Píše Jiří Sáhula. Díl I. Cena 1 K 20 h. — Č. 3. Vraťme se k zásadám křesťanským. Napsal Dr. Josef Pošmourňý. Ord. Crucig. Cena 50 h. — Č. 4. Význam a důsledky husitství. Píše Jiří Sáhula. Díl II. Cena 1 K 20 h.

R. 1901. Č. 1. Sociální demokrat. Obrázek z naší doby. Nakreslil J. Ježek. Cena 40 h. — Č. 2. Kláštery a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti. Napsal Vinc. Drbohlav. Cena 70 h. — Č. 3. Církev a vzdělanost. Dva poslední pastýřské listy biskupa perugijského Joachima kardinála Pecciho. Přel. Vojtěch Kameš. Cena 50 h. — Č. 4. Soudruzi. Obraz ze společenského života naší doby. Napsal Karel Karásek. Cena 1 K 30 h. — Č. 5. Inkvisice. Napsal G. Romain. Přeložil Fr. Vaňous. Cena 40 h.

R. 1902. Č. 1. Pouť do posvátných míst Sv. země a Egypta. Popisuje Dr. Jaroslav V. Sedláček. Cena 1 K 90 h. —

Č. 2. Ctilhodný kněz Josef Allemand, zakladatel spolku jinochů ve Francii. Dle M. Gaudela podává prof. Josef Šauer z Augenburku. Cena 60 h. — Č. 3. Pokrok v době Karla IV. a v době husitské. Píše Jiří Sahula. Cena 90 h.

R. 1903. Č. 1. Garcia Moreno. Mučedník katolické civilizace. Nakreslil Vojtěch Kameš. Cena 50 h. — Č. 2. Z lidových soudů. Načrtl J. Ježek. Cena 50 h. — Č. 3. Kdo jest otrokem? Napsal Jan Bělina. Cena 70 h. — Č. 4. Z husitství do protestantismu. Píše Jiří Sahula. Díl I. 70 h. — Č. 5. Pod praporem pravdy. Podává Fr. Janovský. Cena 1 K.

R. 1904. Č. 1. Život sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Napsal P. Jan Badeni T. J. Přeložil Jan Tagliaferro. Cena K 1.70. — Č. 2. Kristus! Bůh! Podává Fr. Prokop. Cena 50 h. — Č. 3. Z husitství do protestantismu. Díl II. 50 h. — Č. 4. Časové obrázky a úvahy. Napsal J. Ježek. 25 h.

R. 1905. Čís. 1. Život generála de Sonis. Cena 80 h. — Č. 2. Z husitství do protestantismu. III. Triumf a pád kalíšné hrůzovlády. Cena 94 h. — Č. 3. Rozechvělé vášně. Napsal K. J. Zákoucký. Cena 94 h. — Č. 4. Obrana víry. Napsal J. Ježek. Cena 50 h.

R. 1906. Č. 1. Práce. Úvahy ethicko-sociální. Napsal Dr. Jos. Kachník. Cena 80 h. — Č. 2. Smíření. Napsal Karel Karásek. Cena 1 K. — Č. 3. Spiritismus. Napsal Jan Bělina. Cena 1.30.

R. 1907. Č. 1. Strážce Marianský. Napsal A. Dostál. Cena 60 h. — Č. 2. MUDr. Augustin Fabre. Přel. Ph. Dr. Eug. Kadeřávek. Cena 60 h. — Č. 3. Patero povídek. Napsal T. Polabská. Cena 70 h. — Č. 4. Z víru života. Napsal Josef Brožek. Cena 1 K 40 h.

R. 1908. Č. 1. Časové obrázky a úvahy. Řada II. Povídky. J. Ježek. Cena 50 h. — Č. 2. Unesené dítě a jiné povídky. Napsal Al. Dostál. Cena 1 K. — Č. 3. Rolník-živitel. Napsal Dr. Jos. Kachník. Cena 60 h. — Č. 4. Tři časové otázky. Napsal Dr. Jos. Samsour. Cena 90 h. — Č. 5. Svatý Otec Pius X. Napsal Dr. Rudolf Zháněl. Cena 70 h. — Č. 6. J. V. císař a král František Josef I. Napsal Dr. Rudolf Zháněl. Cena 1 K 40 h.

R. 1909. Č. 1. Hrdinky. Napsal J. Ježek. Cena 80 h. — Č. 2. Z knihy života. Řada I. Napsal V. Tumpach. Cena 1 K 40 h. — Č. 3. Několik statí z dějin a života církve katolické. Napsal Dr. Jos. Samsour. Cena 1 K 30 h. — Č. 4. Konviktista. Napsal Alois Dostál. Cena 1 K 40 h.

R. 1910. Č. 1. Křesťanské ženy vliv a úloha v době pronásledování. Napsal R. P. Badet. Cena 60 h. — Č. 2. Z knihy života. Řada II. Napsal V. Tumpach. Cena 1 K 50 h. — Č. 3. Dvě povídky. Napsala Teréza Polabská. Cena 60 h. — Č. 4. Obrazy z dějin církve katolické. Napsal Dr. Josef Samsour. Cena 1 K 10 h. — Č. 5. Pro dlouhé večery. Napsal A. B. Šťastný. Cena 1 K 10 h.

R. 1911. Č. 1. Několik našich žen a matek. Napsal J. Ježek. 80 h. — Č. 2. Sv. Václava hrob a ostatky, Smrtnými obrazy. Napsal Dr. Ant. Podlaha. 1 K 20 h.

U vydávání „Hlasů katol. spolku tiskového“ se pokračuje

Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustava Francie
v Praze I., Melantrichova ul. č. 536 (palác Městské spořitelny)